

Kan Irak demokratiserast?

Ein casestudie av forholdet mellom politisk kultur og demokratisering i Irak

Alexandra R. Tufteland

Statsvitskap

UNIVERSITETET I OSLO

Januar 2008

Takk til

Eg vil fyrst og fremst takka veileiaren min, Bjørn Erik Rasch, for gode tilbakemeldingar, engasjement og oppmuntring. Ein spesiell takk går også til pappa som har retta det språklege i oppgåva mi.

Takk til resten av familien min, mamma, Katharina og Magne for all oppmuntring og støtte.

Tusen takk til Cecile for støtte, gode diskusjonar og for at du har gjort livet på Blindern til ein triveleg plass å vera. Dagane hadde ikkje vore dei same utan deg! Takk til Aksel som har lese gjennom oppgåva mi, og gitt gode tilbakemeldingar.

Takk til sambuarane mine Ingvild og Live, som har støtta meg og vist omsorg når dagane blei som travlast.

Til slutt vil eg takka Oda, Sofie, Olav og alle på lesesal 804, for støtte og oppmuntrande ord.

Alexandra R. Tufteland

Oslo, Januar 2008

Ord: 43 936

Innholdsliste

1. INNLEIING.....	7
1.1 FORSKINGSSPØRSMÅL OG METODE.....	12
1.2 FORSKINGSDESIGN.....	14
1.2.1 <i>Casestudie</i>	14
1.2.2 <i>Teoretisk rammeverk</i>	16
1.2.3 <i>Kjelder</i>	18
1.2.4 <i>Reabilitet og validitet</i>	22
1.3 KAPITTELOVERSIKT.....	26
2. DEMOKRATI, DEMOKRATISERING OG KULTUREN SI ROLLE I DEMOKRATISERINGSPROSESSAR.....	7
2.1 INNLEIING.....	27
2.1.1 <i>Oversikt over kapitlet</i>	28
2.2 DEMOKRATI OG DEMOKRATISERING.....	28
2.2.1 <i>Demokrati</i>	28
2.2.2 <i>Demokratisering</i>	30
2.2.3 <i>Regimeendring og ulike vegar til demokrati</i>	31
2.2.4 <i>Fremjer militær intervensjon demokratisering i det intervenerteregime?</i> 32	
2.3 KULTUR OG DEMOKRATISERING.....	34
2.3.1 <i>Kultur og demokratisering i den muslimskeverda</i>	34
2.3.2 <i>Kva rolle spelar politisk kultur i demokratiseringsprosessar?</i>	38
2. 5 KONKLUSJON.....	44
3. FRÅ AUTORITÆRT STYRE UNDER SADDAM HUSSEIN TIL OVERGANGSREGIME MED AL- MALIKI.....	46
3.1 INNLEIING.....	46

3.1.1 <i>Oversikt overkapittelet</i>	46
3.2 IRAK UNDER SADDAM HUSSEIN	47
3.2.1 <i>Saddam Hussein kjem til makta</i>	47
3.2.2 <i>Irak- Iran krigen</i>	48
3.2.3 <i>Den fyrste gulfkrigen</i>	49
3.2.4 <i>13 år med sanksjonar</i>	51
3.3 DET MILITÆRE ANGREPET	55
3.4 INSTITUSJONSBYGGING I IRAK	57
3.4.1 <i>Okkupasjon med for få amerikanske styrkar</i>	57
3.4.2 <i>Coalition Provincial Authority og Iraq Governing Council</i>	59
3.4.3 <i>Iraq Interim Government</i>	62
3.4.4 <i>Val I januar 2005, Transitional National Assembly og grunnlova</i>	63
3.4.5 <i>Val til nasjonalforsamling desember 2005 og aukande sekterisk vald</i>	67
3.4KONKLUSJON	70
4.POLITISK KULTUR OG DEMOKRATISERING	72
4.1 INNLEIING	72
4.1.1 <i>Oversikt over kapittelet</i>	72
4.1.2 <i>Indikatorar på demokratisk kultur</i>	72
4.2 GRUNNLEGGJANDE HALDNINGAR TIL DEMOKRATI SOM STYREFORM	73
4.3 LIVSKVALITET	81
4.4 TOLERANSE OG LIKESTILLING	91
4.5 TILLIT	99
4.6 POLITISK DELTAKING	115
4.7 TRADISJONELLE, MODERNE OG POSTMODERNE VERDIAR	125
4.8 KONKLUSJON	132

5.	
KONKLUSJON.....	133
5.1 SAMANDRAG AV HOVUDFUNN.....	133
5.2METODOLOGISKE UTFORDRINGAR	136
5.3 MOGELEG Å TREKKJA ALLMENNGYLDIGE SLUTNINGAR?.....	137
5.4 VIDARE FORSKING	138
6. LITTERATURLISTE.....	140

Liste over forkortinger:

COSIT	Central Organization for Statistics and Information Technology
CPA	Coalition Provincial Authority
IGC	Iraqi Governing Council
IIG	Iraq Interim Government
KDP	Kurdistan Democratic Party
ORHA	Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance
PUK	Patriotic Union of Kurdistan
TAL	Transitional Administrative Law
TNA	Transitional National Assembly
UNCOM	United Nations Special Commission on Disarmament

1. Innleiing

Ein kan langt på veg seia at det 20. hundreåret har vore demokratiet og demokratiseringa sin tidsalder (Svensson 1997:39). Samuel Huntington (1991:13-26) viser at verda har opplevd tre demokratiseringsbølgjer, den siste starta i 1974 i Portugal og førte til ei demokratisering av regime i store delar av verda, frå Aust-Europa til Latin-Amerika og frå Afrika til Asia. Ein region har derimot vore heilt fråverande, nemleg Midtausten. Den arabiske verda er den einaste regionen kor demokratiet sine kår ser ut til å ha blitt verre i dei seinare åra (Aasheim 2005:363). Fareed Zakaria (2003:136) summerer opp utviklinga slik:

”By the late 1980s, whole the rest of the world was watching old regimes from Moscow to Prague to Seoul to Johannesburg crack, the Arabs were stuck with their corrupt dictators and aging kings. In an almost unthinkable reversal of a global pattern, almost every Arab country today is less free than it was 40 years ago. There are few places in the world about which one can say that”.

Talibi seier at overalt i dag verkar demokratiet smittsamt. Det spreiar seg fortare i nokon regionar enn i andre, men det spreiar seg alle plassar utanom i arabiske land. Medan innbyggjarane i fleire og fleire land får meir fridom, er ”arab intellectuals who remain defiant, in the best case, left with but one freedom: the freedom to shut up” (Talibi 2000:3-5).

Det faktum at Midtausten og muslimske land generelt var fråverande i den tredje demokratiseringsbølgja, har fått fleire forskarar til å spørja om den politiske kulturen i arabiske land er eit hinder for demokratisering i denne delen av verda (Tessler 2003:6). Kan dei grunnleggjande politiske haldningane og verdiane som eksisterer i desse samfunna sameinast med ein demokratisk tankegang bygd på frie og rettferdige val, ytringsfridom, pluralisme, konkurranse, toleranse og mangfald? Huntington og Fukuyama meiner at ein politisk kultur bygd på desse verdiane ikkje eksisterer i Midtausten eller i den muslimske delen av verda, og at den arabiske kulturen og islam spesielt, ikkje kan sameinast med ein demokratisk tankegang. Både Fukuyama og Huntington hevdar at dette har ført til at ein demokratiseringsprosess

har vore fråverande i denne delen av verda (Huntington 1993, Fukuyama 1992). Andre, som Esposito, har tatt til motmæle mot dette, og seier at det ikkje er nokon motsetning mellom islam og demokrati (Esposito 1998). Men kor viktig er eigentleg ein politisk kultur som er fordelaktig for demokrati, for at eit land skal utvikla eller bevare eit demokratisk styresett?

Inglehart (2000) hevdar at politisk kultur er ein viktig føresetnad for demokrati. Han seier at det er viktig med ein politisk kultur i befolkninga som legg vekt på demokratiske verdiar, for at demokratiet skal utvikla seg og overleva. Diamond argumenterer langs dei same linjene då han hevdar at både klassiske og moderne teoriar om demokrati har hevda at demokrati krev særeigne politiske verdiar i befolkninga. Han seier vidare at politisk kultur både hjelper og hindrar demokratiet i å veksa fram, og at det er tydeleg at politisk kultur spelar ei rolle, om enn lite merkbar, i utviklinga av demokrati. Det kan derfor hevdast at endringar i demokratiet sin status, styrke eller stabilitet sjeldan inntreff utan ei endring i den politiske kulturen (Diamond 1994:1-21).

Forsking på forholdet mellom demokratiske haldningar og verdiar og demokrati er ikkje ei ny problemstilling. Dei banebrytande arbeida til Almond og Verba og til Inkeles og Smith på 1960-talet viser at politisk kultur spelar ei viktig rolle i utvikling, overleving eller samanbrot av eit demokratisk regime. Samstundes viser desse studiane at land skil seg tydeleg frå kvarandre når det gjeld politiske haldningar og verdiar (Diamond 1994:1-2). Trass i dette var studiar som tok for seg forholdet mellom demokratiske verdiar og demokrati, særleg på massenivå, i stor grad fråverande fram til 1990-talet. Når ein samanliknar med den massive fokuseringa på forholdet mellom demokrati på den eine sida og eliteval, strategisk samhandling eller institusjonell design på den andre, har forholdet mellom politisk kultur og demokrati vore lite forska på. På 1990-talet, kom det derimot ein tydeleg litteratur på dette, og det var demokratiske borgaraktivistar som for alvor førte problemstillinga tilbake i den akademiske litteraturen innanfor statsvitskapen. Larry Diamond fastslår derfor at:

”perhaps they have grasped something that the main currents of academic political science has missed in the past two decades: that political culture does matter to democracy, independently of other variables, and that the development of a political culture cannot be taken for granted as a natural by- product of a democratic practice or institutional design”. (Diamond 1994:7.)

Samstundes har studiar som har inkorporert den politiske kulturvariabelen i analysar av framveksten av demokrati, fokusert på elitenivå. Dahl, Rustow og Lijphart var alle inne på kva politisk kultur hadde å seia for om eit land blei demokratisk eller ikkje, men dei la utelukkande vekt på denne variabelen sin verknad på elitenivå, og ikkje i masse- kulturen. Diamond argumenterer for at utviklinga av ein demokratisk masse- kultur, er ein viktig faktor i utviklinga og konsolideringa av eit demokrati, og at dette derfor ikkje må forsømmast i forskning som tar for seg forholdet mellom politisk kultur og demokrati (Diamond 1994:2-7).

I denne samanheng er Irak ein svært interessant case. Natt til 20. mars 2003 gjekk amerikanske og britiske styrkar til angrep på Irak. Intervensjonen fekk namnet *Operation Liberate Iraq*, og hadde som (del)mål å frigjera den irakiske befolkninga frå diktatoren Saddam Hussein, og etablera eit demokratisk styresett i landet (Aasheim 2005:362). USA ville altså ha regimeendring i Irak, samstundes som dei håpte at eit demokratisk Irak skulle gi ringverknadar til resten av regionen. Denne tankegangen blei klarare utover i okkupasjonen, og i State of the Union- talen frå januar 2004 seier Bush:

”...Our aim is a democratic peace- a peace founded upon the dignity and rights of every man and woman...This great republic will lead the cause of freedom. We will finish the historic work of democracy in Afghanistan and Iraq, so those nations can light the way for others, and help transform a troubled part of the world” (Bush 2004).

Snart fem år etter at den amerikanske intervensjonen tok til, er det brei semje om at Irak på langt nær kan kallast eit demokratisk regime. Freedom House¹ skriv at i

¹ Freedom House er ein uavhengig organisasjon som kvart år rangerer grad av fridom i verdas land. Organisasjonen måler fridom utifrå to kategoriar, sivile og politiske rettar. Kvart land blir rangert på ein skala frå 1 til 7 på dei to kategoriane, der 1 indikerer høg grad av fridom og 7 låg grad av fridom. Vidare rangerer Freedom House landa utifrå om dei er ”Free”, ”Partly Free”, eller ”Not Free”. Land som har verdien 1-2.5 på både sivile og politiske rettar, blir rekna som ”Free”, 3-5 indikerer at landet er ”Partly Free”, medan verdier frå 5.5-7 kategoriserar land som ”Not Free”(Freedom House 2007b).

desember 2005 fekk Irak ei regjering gjennom frie og rettferdige val (Freedom House 2007a). To månadar tidlegare hadde den irakiske befolkninga akseptert ei demokratisk grunnlov i ei folkeavstemming, men likevel blir Irak rekna som udemokratisk. Freedom House rangerte Irak som "Not Free" i 2007 og gir dei 6 i score på både politiske og sivile rettar (Freedom House 2007a). Trass i at Irak har bygt demokratiske institusjonar, er landet altså ikkje å rekna for eit demokrati. Kvifor fungerer ikkje dei demokratiske institusjonane i Irak? Er hypotesen om at arabiske statar har ein politisk kultur som ikkje er fordelaktig i ein demokratiseringsprosess, styrka, ettersom det kan sjå ut til at det er svært vanskeleg for demokratiet å få rotfeste i Irak?

Allereie mindre enn fem år etter at intervensjonen starta, er det komme ein omfattande litteratur på kva USA gjorde "feil" under og rett etter intervensjonen, og korleis dei burde ha gått fram for å skapa eit demokratisk Irak (Diamond 2004, Diamond 2006, Feldman 2004, Abdullah 2006, Dodge 2005). Mange har hevda at USA hadde altfor få bakkestyrkar i Irak etter angrepet, sett i forhold til det som er minimum standard for å lukkast med ei demokratisering. 10 soldatar per 1000 innbyggjar er eit minimumkrav, medan USA berre hadde 7 soldatar per 1000 i Irak. Til samanlikning var talet på styrkar 101 per 1000 innbyggjar i Tyskland etter 2. verdskrig. Ei stabilisering av situasjonen viste seg derfor å vera svært vanskeleg (Godges 2007:17). Andre har lagt vekt på de- baathifiseringa som ein storslått feil i den amerikanske demokratiseringspolitikken overfor Irak. De- baathifiseringa skapte stor misnøye med okkupasjonsmakta, og førte til at heile samfunnsmaskineriet i Irak gjekk i oppløysing. Den fyrste tida etter krigen var prega av kaos og kriminalitet, men etter kvart blei opprøra meir organiserte (Abdullah 2006:97-98 og Dodge 2005:31-32). I 2006 og 2007 var voldshandlingane i Irak meir utbreidde enn nokosinne (sjølv om dei gjekk ned dei siste månadane av 2007), den sekteriske valden auka i omfang, og eit fredeleg og demokratisk Irak synest langt unna.

Det er derimot skrive lite om det er grunnar på irakisk side for at demokratiseringsprosessen har vist seg å vera svært vanskeleg. Dersom det berre er

”feil” frå okkupasjonsmakta som har ført til at demokratiseringsprosessen ikkje har lukkast i Irak, kan ein rette opp desse ”feila” og lukkast med ein demokratiseringsprosess i ein eventuelt seinare intervensjon i eit anna land i Midtausten. Men dersom den politiske kulturen i Irak viser seg å vera eit hinder for demokratiseringa, kan dette få implikasjonar for demokratistøtte og forsøk på å ”påtvunga” demokrati i andre arabiske land ved militær intervensjon. Dersom USA hadde gjort alt ”rett” under og etter okkupasjonen, kan det tenkjast at det framleis ville vore vanskeleg for eit demokrati å veksa fram i Irak dersom den irakiske politiske kulturen er eit hinder for demokratisering. Her kan ein identifisera eit kunnskapshol i debatten om den militære intervensjonen i Irak og den etterfølgjande demokratiseringsprosessen som denne oppgåva er meint å bidra til å fylla.

Ein anna viktig grunn til å studera Irak og demokratisering, er at sidan Midtausten som sagt har vore fråverande i dei tre demokratiseringsbølgjene som Huntington skisserer, har dette fått fleire forskarar til å konstatere at den politiske kulturen i arabiske land ikkje kan sameinast med eit demokratisk styresett. Ei vanleg haldning blant vestlege forskarar har vore at den arabiske befolkninga ikkje legg vekt på demokratiske normer og verdiar, og at dette skapar vanskar for ein demokratiseringsprosess. Denne haldninga har ført til at det finst lite forskningsmateriale som kan gi svar på kvifor demokratisering ser ut til å vera særskilt vanskeleg i regionen. Wintrobe (2001:36) seier at ”...dictatorships tend to be closed societies, and information on them is hard to obtain”. Tilgangen til materiale som syner politiske verdiar og haldningar i befolkninga i ei rekkje autoritære arabiske land er med andre ord lite tilgjengeleg. I Irak har det derimot sidan 2003 blitt utført ei rekkje opinionsmålingar som blant anna tar opp politiske verdiar i den irakiske befolkninga. Dette gjer det mogeleg å finne ut korleis den politiske kulturen i Irak faktisk er, og om den har endra seg i løpet av dei fem åra som har gått sidan den amerikanske intervensjonen tok til. Ein stor litteratur om demokratisering i Latin-Amerika, Aust-Europa, Asia og Afrika sør for Sahara, har vakse fram i dei seinare åra. Denne litteraturen som fokuserte på demokratisk transisjon ved pakt og forhandlingar mellom opposisjonelle grupper og makthavarar som danna koalisjonar

for demokrati, kom etter fall av autoritære regime i høvesvis Latin- Amerika og Aust-Europa og i Afrika sør for Sahara. I Midtausten har begge desse strategiane for demokratisering vore mangelfulle og fokus på demokratisering i Midtausten har derfor fått lite merksemd innanfor statsvitskapen.

1.1 Forskingsspørsmål og avgrensingar

Den militære intervensjonen i Irak hadde som sagt regimeendring og innføring av demokrati som uttrykt (del)mål. Bygging av nye og demokratiske institusjonar har funne stad, men nærare fem år etter invasjonen er det vanskeleg å seie at ei demokratisering har lukkast. Mitt forskningsspørsmål vil derfor vera:

I kva grad ligg politisk-kulturelle faktorar til grunn for at Irak ikkje har blitt eit demokrati?

Eg har valt å avgrensa oppgåva til å fokusera på ein avhengig og ein uavhengig variabel. Basert på den metodologiske og teoretiske tilnærminga mi og eksisterande forskning på feltet, har eg altså valt å sjå på om den politiske kulturen i Irak hindrar ei demokratisering av det irakiske regime. Eit underspørsmål vil vera om militær intervensjon ser ut til å ha verka negativt eller positiv inn på den politiske kulturen i landet og dermed på demokratiseringsprosessen.

Militær intervensjon er den mest vanlege forma for militærmakt i dag (Hermann og Kegley 2001: 237-238). Mange spør seg derimot om militær intervensjon er eigna for å demokratisera eit land. Peceny skriv at: "most scholars agree that U.S efforts to export democracy through military interventions have generally been negligible, often counterproductive, and only occasionally positive. Some blame the contradictions involved in "forcing" other states "to be free" (Peceny 1999:549). Forsking på militære intervensjonar og deira suksess i å fremja demokrati i det intervenerte landet viser varierende resultat, men blant anna Hermann og Kegley (2001) og Gleditsch, Christiansen og Hegre (2004) finn eit svakt positiv forhold

mellom militær intervensjon og grad av demokrati i det intervenerte landet i ettertid. Sidan det er mange ulike vegar til demokrati, og militær intervensjon er ein omdiskutert og spesiell veg, er det vanskeleg å koma utanom dette forholdet i oppgåva mi, men det vil ikkje vera eit hovudfokus. Studiar om forholdet mellom militær intervensjon og demokratisering, ønskjer å måla om det intervenerte regime er blitt meir demokratisk etter intervensjonen. Målet med denne oppgåva er ikkje å måla om Irak er blitt meir demokratisk, eller kor mykje meir demokratisk Irak er blitt etter den militære intervensjonen. Eg vil sjå om den politiske kulturen blant befolkninga i Irak hindrar ei demokratisering, og då er det naturleg å koma inn på om det ser ut til at den militære intervensjonen har verka inn på den politiske kulturen i Irak.

Eg kunne sjølv sagt valt fleire uavhengige variablar for å forklara den avhengige, og det er langt fleire forklaringsfaktorar som spelar inn når ein skal vurdere kvifor demokratisering har vist seg å vera vanskeleg i Irak. Det er med andre ord fleire vegar eg kunne gått for å svara på problemstillinga mi. Sosio-økonomiske faktorar som eit høgt økonomisk nivå, modernisering, urbanisering, industrialisering, låg barnedødelgheit etc., er alle faktorar som har vist seg å vera fordelaktige når eit land går igjennom ein demokratiseringsprosess. Tal frå Arab Human Development Report, viser at barnedødelgheit er høg i arabiske land, men at den varierer i stor grad mellom landa. Talet på kvinner og fattige som er analfabetar er stor, og tilgang på reint vatn svært mangelfullt (AHD- rapport 2002:39-51). Dei arabiske landa er utviklingsland der den sosio- økonomiske utviklinga ikkje har komen veldig langt, noko som er ugunstig i ein demokratiseringsprosess.

På den andre sida kunne eg valt å sjå på den militære intervensjonen og dei "feila" som USA gjorde i Irak etter det militære angrepet, nærare bestemt under okkupasjonen. Som sagt har svært mange andre forskarar peika på nettopp dette, og det kan nok forklara ein del av dei vanskane som har oppstått ved demokratiseringsprosessen i Irak. Når eg likevel har valt å sjå vekk i frå desse forklaringsfaktorane, er det ikkje fordi eg ikkje trur dei verkar inn på den avhengige

variabelen min. Grunnen til at eg vel å utelata så mange uavhengige variablar som kan forklara den avhengige variabelen, er at faktorar som spelar inn på om eit land opplever ei utvikling til demokrati, er svært mange. Innanfor ramma av ei masteroppgåve er det umogeleg for meg å sjå på alle desse faktorane, og eg meiner derfor at det er viktigare å studera ein forklaringsfaktor i djupna, enn å sjå på eit breitt spekter av forklaringsfaktorar og dermed få ein meir overflatisk analyse. Samstundes kjenner eg ikkje til tidlegare studiar som ser på den politiske kulturen i Irak over eit så lang tidsperspektiv, og dette vil derfor føra til ny kunnskap om kvifor demokratiseringsprosessen har vore vanskeleg i Irak. Målet mitt er å kartleggja i detalj kva politisk kultur som finnes blant befolkninga i Irak ved hjelp av opinionsundersøkingar, og prøva å finna ut om den politiske kulturen har vore ei hindring for demokratiseringsprosessen.

Problemstillinga mi tek og implisitt sikte på å undersøkje om ein demokratisk kultur er ein viktig føresetnad for at ei demokratisering skal finna stad. Ser det ut til at ein demokratisk kultur blant folket er viktig når eit regime går igjennom ein demokratiseringsprosess, eller ser det ut til at dette har spela ei mindre viktig rolle i Irak? Er det nokon element av den politiske kulturen som ser ut til å vera viktigare enn andre? Dette er spørsmål eg tek sikte på å svara på i oppgåva.

1.2 Forskingsdesign

1.2.1 Casestudie

Denne oppgåva kan strukturerast på to måtar. Eg kan studera forholdet mellom politisk kultur og demokratisering i Irak som eit enkelt tilfelle, utan å prøva å dra parallellar til andre liknande tilfelle. Det andre alternativet er å behandle Irak som eit case, og plassera det i forhold til eit "univers" av tilsvarande einingar. Eit casestudiedesign ser ut til å vera ei eigna tilnærming for denne oppgåva. Med casestudie som metodologisk tilnærming vil eg analysa forholdet mellom politisk kultur og demokratisering i Irak som ein representant for eit meir generelt fenomen,

og noko som derfor implisitt kan samanliknast med andre land i regionen. Eg vil med andre ord kunna seia noko om politisk kultur er eit hinder for demokratisering i andre arabiske land utifrå den analysen eg gjer om Irak. Samstundes er det viktig å poengtera at når eg fokuserer på Irak og om den politiske kulturen i Irak har hindra ein demokratiseringsprosessen, så kan det gjera det vanskeleg å trekkja allmennegyldige slutningar til andre arabiske land på grunn av den konteksten som eg analyserer i. Historie, kultur og utvikling er viktig i denne samanhengen, og dette varierer mellom ulike land. Likevel er det store likskapstrekk mellom både kultur og utvikling blant landa i Midtausten. Utvida kunnskap om den politiske kulturen i Irak gjer ein demokratiseringsprosess vanskeleg, kan og gi nyttig kunnskap om dette forholdet i andre land i regionen. Gerring skil mellom "formal" og "informal" einingar i undersøkinga. "Formal" er den eininga som er valt ut for den intensive analysen, og som ein har djuptgripande kunnskap om, medan "informal" er dei einingane som er med i studiet på ein mindre strukturert måte, ofte som ein del av innleiinga eller konklusjonen (Gerring 2004:342-344). Irak er derfor den formelle eininga mi, medan andre land i Midtausten blir dei uformelle.

Ein casestudie er vanleg å bruka når ein vil studera eit fenomen innanfor sin kontekst, og når grensene mellom fenomen og kontekst ikkje er tydelege. Med andre ord er eit casestudiedesign eigna når ein vil ta omsyn til kontekstuelle forhold, fordi ein trur dei er høgst relevante for det fenomenet som blir studert (Yin 2003:13). Slik som problemstillinga mi er, trur eg det er høgst naudsynt å studera Irak innanfor eit kontekstuellt rammeverk. Det er naturleg å komma inn på samfunnsstruktur og historie om tidlegare maktforhold når eg studerer forholdet mellom politisk kultur og demokratisering. Eit casestudiedesign er derfor og eigna i denne samanhengen.

Denne oppgåva fell inn under det Andersen kallar ein teoretisk fortolkande casestudie. Motivet for ein casestudie av denne typen er å analysa den unike casen i lys av allereie eksisterande kunnskap om den klassen av fenomen som casen er ein del av. I ei teorifortolkande studie, bruker ein omgrep og teoretiske samanhengar til å oppsummera eller strukturera eit empirisk materiale (Andersen 1997:69). Allereie

eksisterande teori om demokrati, demokratisering, militær intervensjon og politisk kultur vil derfor danna eit grunnlag for analysen min. Studiet er knytt til interessa for den unike casen som blir studert, samstundes som studiet av casen blir sett på som eit typisk døme på ein eller fleire klassar av fenomen som det allereie eksisterer kunnskap om (Andersen 1997:68). Det er allereie forska mykje på politisk kultur og demokrati(sering), og det eksisterer ein god del kunnskap om samanhengen mellom dei to variablane. Kvifor er det då interessant å sjå på dette forholdet i Irak? Eg meiner at ein djuptgåande analyse av dette forholdet i Irak, kan tenkjast å gi innsikt i *korleis* politisk-kulturelle forhold eventuelt bidrar til å hindra ei demokratisering av det irakiske regime. Ein studie som denne kan derfor gi innsikt i mekanismane som ligg til grunn for at den politiske kulturen hindrar ei demokratisering, og dermed forklara at det er ein samheng mellom kultur og demokratisering(dersom dette viser seg å vera tilfellet). Samstundes er det som sagt forska mindre på demokratisering i Midtausten enn i andre regionar, mykje på grunn av at demokratisering ikkje har funne stad her, og at det er vanskeleg å få tak i materiale. Auka kunnskap om kvifor det ser ut til at demokratiet har spesielt vanskeleg for å veksa fram i denne regionen er derfor naudsynt.

1.2.2 Teoretisk rammeverk

På eit generelt nivå tek denne oppgåva for seg demokratisering og transisjon frå eit autoritært styre til eit demokratisk styresett. Viktige omgrep i oppgåva som demokrati, transisjon og demokratisering vil derfor i teorikapittelet bli forklart, definert og avgrensa. Eg vil her argumentera for korleis eg vil bruka dei ulike definisjonane. Eg vil og sjå på ulike vegar til demokrati, med fokus på demokratisering ved militær intervensjon, sidan det er denne vegen som er aktuelt for mitt case. Under dette avsnittet vil eg sjå på kva tidlegare forskning seier om demokratisering ved militær intervensjon. Hermann og Kegley (2001) og Gleditsch, Christiansen og Hegre (2004), vil vera viktige bidrag her.

Vidare vil eg kort ta for meg debatten rundt demokrati og demokratisering i Midtausten. Huntington skisserer som sagt tre demokratiseringsbølgjer, der Midtausten er den einaste regionen som har vore fråverande i alle tre. Dette har fått forskarar til å spørja seg om det er noko med den arabiske kulturen og islam som har ført til at denne regionen ikkje har opplevd demokratisering. Denne debatten dannar eit viktig utgangspunktet for undersøkinga mi, og Huntington (1993), Fukuyama (1992), Tessler (2003) og Esposito (1998) er viktige bidragsytarar her. Resten av kapitlet vil ta for seg forholdet mellom politisk kultur og demokratisering. Eg har allereie vore inne på kva tidlegare forskning seier om dette forholdet, men her vil eg sjå på dette meir detaljert. Eg vil diskutera om politisk kultur er ein føresetnad for demokrati, og kome inn på kritikk mot denne tilnærminga til demokratisering. Inglehart (2000a, 2000b, 2003), Inglehart og Welzel (2003), Basham (2004), Diamond (1994) og Przeworski (2003) er forskarar eg vil sjå på i denne samanhengen.

Når eg skulle finna litteratur til det teoretiske rammeverket mitt, la eg vekt på relevansen i forhold til dei mekanismane eg har valt å fokusera på, samstundes som eg ville visa at det er ulike vegar til demokrati, og at eg berre fokuserer på ein. Eg ser og berre på ein føresetnad til demokrati, nemleg politisk kultur, medan det som nemnt finnes ei rekkje andre. Kritikk av tilnærminga mi til demokratisering i Irak, var derfor eit viktig moment her, då det ikkje er semje om det er naudsynt med ein demokratisk politisk kultur i befolkninga for at eit land skal utvikla eit demokrati. Det teoretiske rammeverket mitt består derfor ikkje av ein spesifikk teori, men er heller eit verktøy for å setja problemstillinga mi inn i ein vidare samanheng og debatt. Den teoretiske tilnærminga tar for seg vide omgrep som ikkje er spesifikke for Irak eller Midtausten, men der eg definerer korleis eg vil bruka dei i denne samanhengen. Samstundes tar eg for meg meir spesifikke debattar og tilnærmingar som er relatert til Midtausten som region.

1.2.3 Kjelder

Denne oppgåva vil vera basert på tre hovudkjelder: Formelle kjelder(bøker, artiklar og rapportar), nyhendeartiklar, og opinionsmålingar som er utført blant den irakiske befolkninga. Tilnærminga er sekundær analyse av kvalitativ og kvantitativ data, det vil seia analyse av forskingslitteratur og andre akademiske verk kor hensikta er "to pursue interests distinct from those of the original work" (Fielding and Fielding: 2000: 667). Denne tilnærminga er hensiktsmessig for studiar som går i djupna, og passar når analysen er sensitiv og populasjonen er vanskeleg og nå. På denne måten kan eg byggja rundt allereie eksisterande forskning, utan å gjenta den (Fielding og Fielding 2000: 677-678). Eg har samla relevant "data" frå eksisterande studiar og kombinert dei på ein ny måte utifrå mi problemstilling og min argumentasjon.

I denne oppgåva treng eg data om den uavhengige variabelen min politisk-kulturelle faktorar og den avhengige variabelen min demokrati/demokratiske institusjonar, samstundes som eg må ha data om forholdet mellom dei to variablane. Til den uavhengige variabelen min, er meiningsmålingane dei viktigaste kjedene, men bøker, artiklar, rapportar og nyhendeartiklar er og relevante. Desse kjeldene blir brukt for å styrkja opp under dei argumenta eg kjem fram til utifrå meiningsmålingane. Til den avhengige variabelen og forholdet mellom dei to variablane er kjeldene mine bøker, artiklar, rapportar og nyhendeartiklar. Når eg valte ut kjelder, var fokuset sjølv sagt på kor relevant kjelda var for problemstillinga, samstundes som eg la vekt på å få med kritikk mot vinklinga på demokratisk politisk kultur som relevant i ein demokratiseringsprosess.

Som sagt, er opinionsmålingane ei svært viktig kjelde. Det har vore viktig for meg å skaffa meg oversikt over så godt som alle meiningsmålingane som tar opp politiske verdiar og haldningar (og som er tilgjengeleg på internett), etter den amerikanske intervensjonen. Eg har deretter samanlikna spørsmåla i dei ulike meiningsmålingane og sett saman tidsseriar der dette har vore mogeleg, for å sjå om det har skjedd ei endring i den politiske kulturen i løpet av dei siste åra. Eg har valt å framstilla tidsseriane ved hjelp av figurar. Dette har eg gjort for at det skal vera lettare

å sjå den generelle tendensen som gjer seg gjeldande i den politiske kulturen blant befolkninga i Irak. Kastlelec og Leoni argumenterer for bruk av grafar og figurar innanfor statsvitskapen, og seier at: "graphs greatly increases the clarity of presentation and makes it easier for a reader to understand the data and to draw clear and correct inferences" (Kastlelec og Leoni, 2007:755).

Særleg sidan august 2003, er det regelmessig utført meningsmålingar i Irak. Opinionsmålingane er utført av ei rekkje ulike aktørar, dei fleste vestlege meningsmålingsinstitutt som, D3 Systems i samarbeid med irakiske KA Research , International Republican Institute, Oxford Research International, Gallup og Forskningsstiftelsen FAFO i samarbeid med irakiske Central Organization for Statistics and Information Technology (COSIT). Målingane er utført med tanke på forskning, og for ulike media, som fjernsynskanalane BBC og ABC News. Ved hjelp av desse målingane vil eg sjå korleis haldningane til demokrati er blant befolkninga i Irak, og om folket støttar opp under ei demokratisk styreform. Samstundes vil eg kartleggja den politiske kulturen i Irak utifrå eit sett indikatorar. Sidan mange av meningsmålingane tar opp dei same spørsmåla, er det og mogleg å sjå om det har skjedd ei verdiendring i den politiske kulturen frå 2003 og fram til i dag, som er fordelaktig, eller som skapar vanskar for demokratiseringsprosessen. Eg vil samanlikna spørsmål som omhandlar det same, men som er formulert litt ulikt i ulike meningsmålingar.

Til opinionsmålingane er det knytt ei rekkje metodologiske problem². Korleis er desse undersøkingane utført? Er spørsmåla stilt på ein måte som ikkje er leiande? Korleis er utvalet trekt, og er det representativt for det irakiske folket? Er det utført intervju eller har ein nytta seg av spørjeskjema? Dersom intervju er nytta, må ein ta høgde for intervju-effektar. Det vil seia at respondenten kan gi feil eller unøyaktig informasjon, fordi han svarer det som er allmenn akseptert, eller som han trur intervjuaren vil høyra (Yin 2003:92). Dette kan vera eit problem i denne samanheng,

² Internettadresse der metode i undersøkingane er forklart, er tilgjengeleg i litteraturlista.

då politiske spørsmål og spørsmål om religion kan vera sensitive. Når ein byggjer på undersøkingar som andre har utført, er det vanskeleg å vita om ein har konkrete og fullgode svar på slike metodologiske spørsmål. Dette vil eg koma tilbake til når eg diskuterer validitet og reliabilitet. Dei fleste opinionsmålingar har derimot forord der metode og innsamling av data er gjort greie for. Her har eg funne svar på korleis undersøkingane er utført, og om dei oppfyller metodologiske krav som blir stilt til slike kjelder. Når eg valte ut meningsmålingane, la eg vekt på at dei skulle vera spreidde i tid, slik at eg kan sjå om det har vore ei endring i verdiar som er viktige i ein demokratiseringsprosess. Dei kriteria eg la til grunn då eg valte meningsmålingane, var kven dei var utført av, og om det var gjort greie for metode. Dersom dei såg solide ut, var utført av eit annerkjent meningsmålingsbyrå, hadde gjort god greie for dei metodiske vala og var i den tidsperioden som eg ynskte, tok eg dei med i kjeldematerialet mitt.

Det er viktig med eit breitt sett av kjelder for å underbyggja påstandane mine, argumentasjonen i drøftinga, og dei slutningane eg trekkjer på bakgrunn av denne drøftinga. For å unngå utilstrekkeleg med data i analysefasen, har ein viktig strategi vore å samla ulike typar data (datatriangulering). Verken meningsmålingar eller bøker og artiklar ville vore tilstrekkelege kjelder åleine til å svara på problemstillinga mi. Eg har derfor sett på datatriangulering som ein naudsynt strategi i denne oppgåva. Eit gammalt ordtak seier at *testis unus, testis nullus*, at eit belegg ikkje seier noko som helst. Dette er nok for strengt formulert, men det er heilt klart ynskeleg med fleire uavhengige kjelder som seier det same for å betra belegga i argumentasjonen min. Aller helst vil ein ha kjelder med motsatt tendens. Dersom to kjelder med motsett utgangspunkt hevdar det same, i mitt tilfelle kan det vera ein artikkel skriven av ein arabar og ein annan av ein vestleg forskar, styrker det belegget i argumentasjonen min (Kjelstadli 2000: 178). Og Yin argumenterer for å bruka ei mengde ulike kjelder i ein casestudie. Yin hevdar at "in fact, most of the better case studies rely on a variety of sources" (Yin 2003:93).

Idealet er å kartleggje alle kjelder som kan svara på problemstillinga mi. Dette er likevel ei umogeleg oppgåve i denne samanheng, og Kjeldstadli skriv at i nyare forskning er oppgåva heller ”å finne nåla i høystakken” enn alle relevant kjelder. Oppgåva er med andre ord å finne dei beste kjeldene som kan svara på problemstillinga mi (Kjeldstadli 2000:175). Det er etter kvart svært mykje litteratur omkring den militære intervensjonen i Irak og den etterfølgjande okkupasjonen. Samstundes er det skrive svært mykje om demokrati, demokratisering og politisk kultur, og det er heller ikkje ein ubetydeleg litteratur på demokratisering ved militær intervensjon. Den arabiske og muslimske verda sine utfordringar knytt til demokratisering har og fått auka fokus i den seinare tida. Sidan eg har valt eit svært omfattande emne, har det ikkje vore mogeleg å skaffa seg fullstendig oversikt over all litteratur som finst på området. Ein utveljingsprosess blant det som synest absolutt mest relevant for forskningsspørsmålet mitt har derfor vore nødvendig. Det kjeldematerialet eg brukar er likevel ikkje perfekt, og det er metodologiske problem knytt til det eksisterande materialet. Sidan eg verken snakkar eller les arabisk, er mitt kjeldemateriale avgrensa til det som er tilgjengeleg på engelsk og norsk. Dette ekskluderer kjelder som kunne ha auka validiteten til argumenta mine. For å kompensera for dette, har eg prøvd å nytta meg av kjelder av arabiske forfattarar som er tilgjengeleg på engelsk, men litteratur av vestlege forskarar er likevel i overvekt.

Nyhendeartiklar har og vore eit viktig kjeldemateriale i denne oppgåva. Her er det viktig å tenkja over kven som har skrive reportasjane og artikkelane, og kva funksjon dei er meint å ha (Kjeldstadli 2000: 175-176). Er den skriven av ei amerikansk avis for å auka oppslutninga blant amerikanarane om krigen i Irak, og dermed ser vel optimistisk på moglegheita for demokratisering av det irakiske regime, eller er kjelda objektiv og nyansert. Når det gjeld avisartiklar frå Midtausten, er språket igjen eit problem. Eg har berre tilgang til dei artikkelane som er på engelsk, og det kan eksistera avvik mellom korleis ein artikkel framstår på engelsk og arabisk. Dei aller fleste av dei nyhendeartiklane eg har brukt er likevel frå velrenomerte og seriøse amerikanske aviser som New York Times og Washington Post, og eg reknar dei derfor som pålitelege kjelder.

Eg har og brukt nokre få talar som kjelder i denne oppgåva, dette er talar av Geroge Bush, og George W. Bush. Desse talane er sjølvsagt farga av at dei har ein funksjon. Dette kan hemma kjelda si framstilling av dei faktiske forholda. Det er og viktig å tenkja over kva kontekst kjelda er i. Så lenge eg er klar over desse problema, ser eg ingen grunn til å ikkje bruka desse talane i kjeldematerialet mitt. Desse kjeldene er og meir brukt som illustrasjonar av argument, enn som belegg i argumentasjonen min.

Om kjeldene som eg brukar er pålitelege og relevante for problemstillinga, er avgjerande for reliabiliteten og validiteten i oppgåva. Ei kjelde kan vera påliteleg, men ikkje relevant, og omvendt (Kjeldstadli 2000: 179). Både validitet og reliabilitet er viktige omsyn å ta i eit forskingsprosjekt.

1.3.4 Reliabilitet og Validitet

Validitet og reliabilitet seier noko om kvaliteten på undersøkinga. Er kjeldene eg brukar pålitelege og relevante for problemstillinga i undersøkinga? Som eit samleomgrep, tar validitet for seg data sin relevans for problemstillinga i undersøkinga (Hellevik 2002:183). Yin deler validitet inn i 3 ulike grupper, omgrepsvaliditet, intern validitet og ekstern validitet. Omgrepsvaliditet ser på forholdet mellom teoretisk og operasjonell definisjon. I mitt tilfelle er operasjonaliseringa av omgrepa demokrati og demokratisering av særleg relevans. Er dei måla eg gjer for å finne ut om den irakiske befolkninga har politiske verdiar som er demokratiske, i samsvar med min definisjon av kva eit demokrati bør innehalda? Målar eg med andre ord demokrati på ein tilfredsstillande måte og i samsvar med problemstillinga mi? Det må vera samsvar mellom teoretisk og operasjonell definisjonen for at omgrepsvaliditeten min skal vera god slik at dei funna eg gjer er relevante for problemstillinga mi.

Omgrepsvaliditet er i mitt tilfelle også knytt til om dei kjeldene eg bruker, kan seiast å vera pålitelege kjelder som er relevante for mi problemstilling og nyttige som

verktøy for å analysere forskningsspørsmålet mitt. Eg har tidlegare sett på både styrkar og veikskapar med kjeldene mine. Sidan det er annerkjente bøker, artiklar, aviser og opinionsmålingar som er skrivne og utførte av pålitelege forskarar og byrå, og som fokuserer på forholdet mellom arabisk kultur, politisk kultur og demokrati(sering), meiner eg at kjeldematerialet mitt er høgst relevant for problemstillinga mi. Yin argumenterer og for at "multiple sources of evidence", aukar omgrepsvaliditeten i studiet (Yin 2003:34). Det kan derimot diskuterast om det er mogeleg å fanga inn den politiske kulturen i ei befolkning utifrå meningsmålingar. Eller om dette er ein god måte å sjå på den politiske kulturen i ei befolkning på. Eg meiner at godt utførte meningsmålingar og representative meningsmålingar kan gi eit godt bilete av den politiske kulturen i Irak, men dei gir sjølvstykke ikkje eit fullstendig bilete. Likevel vil eg seia at det er ein styrke at eg har med så mange opinionsmålingar. Berre ei måling ville vore eit mykje meir usikkert mål på dei politiske verdiane i befolkninga, medan ei rekkje målingar vil eg seia gir eit godt bilete.

Når ein prøver å forklara eit fenomen, lagar ein ofte automatisk antakingar om kausale samanhengar. Den indre validiteten går ut på om desse samanhengane er haldbare. Eg vil ikkje snakke om kausale samanhengar i denne oppgåva, men ser heller på kausale mekanismar (Gerring 2004:348). Eg vil sjå om den politiske kulturen verkar inn på demokratisering i Irak. Eg går derfor utifrå at det er ein kausal mekanisme mellom den avhengige og den uavhengige variabelen min. For å sikra at den kausale mekanismen eg skisserer i denne oppgåva er haldbar, er det viktig å komma med rivaliserande forklaringar. Dersom eg finn rivaliserande forklaringar som lite haldbare, styrker det trua på dei kausale mekanismane eg skisserer, og dermed den indre validiteten i undersøkinga.

Den eksterne validiteten går ut på om dei funna eg gjer om politisk kultur og demokratisering i Irak, kan generaliserast utover denne undersøkinga, det vil seia om den er eigna til å seia noko om forholdet mellom politisk kultur og demokratisering i andre land i Midtausten. Generalisering frå ein singel casestudie er omdiskutert, og mange hevdar ein slik studie utgjer ein dårleg basis for generalisering (Yin 2003:37).

Den eksterne validiteten i ein singel casestudie, er svakare enn i ein casestudie med fleire case. Å fokusea på forholdet mellom den politiske kulturen og demokrati/demokratisering i fleire land i Midtausten, ville gitt meir kraftfulle belegg for slutningane mine. Samtidig ville det blitt ein altfor omfattande studie i denne samanhengen. Eg valte derfor å fokusera på Irak som min case, grunna at det her har gått føre seg ein militær intervensjon der eit av måla var ei demokratisering av regimet. Irak er derfor eit døme på eit land i Midtausten der ein demokratiseringsprosess har vist seg å vera vanskeleg. Eg vil finna ut om den irakiske kulturen har vore med på å gjera denne prosessen vanskeleg. Sjølv om eg set Irak inn i ein kontekst, og fokuserer på Irak si historie, er det mange likskapar mellom landa i Midtausten. Dei har alle vore koloniserte, olje står sterkt i mange land i regionen, fleire statar består av ulike etniske grupper, og meir eller mindre totalitære og autoritære styreformer pregar regionen. Sjølv om dei andre landa i Midtausten ikkje delar den same historia som Irak, og denne oppgåva tar opp enkelte hendingar og fenomen som er særigne for Irak, meiner eg at dei funna eg finn mellom politisk kultur og demokratisering, sjølv om dei ikkje kan generaliserast til andre land i Midtausten, kan gi kunnskap om dette forholdet som kan bidra til auka forståing av forholdet mellom kultur og demokratisering i heile regionen. Det faktum at eg og bruker teori som eit rammeverk i undersøkinga, og denne tek for seg arabiske land som heilskap, og ikkje Irak eksplisitt, er med på å styrke den eksterne validiteten i undersøkinga (Yin 2003: 37).

Reliabilitet går ut på kor nøyaktig dei målingane ein har gjort er. Dersom andre forskarar følgjer dei same prosedyrane og design som forskaren som har utført undersøkinga, skal dei kome fram til same resultat. I mitt tilfelle betyr det at andre forskarar skal kunne bruke mine kjelder og data, og kunne reprodusera den logikken og dei argumenta eg har brukt for å koma fram til konklusjonane mine.

Dei fleste kjeldene mine reknar eg som nøyaktige, det som kan skapa størst problem er opinionsundersøkingane. Eg har ikkje utført desse sjølv, men dei er gjennomført av annerkjente institutt. Det kan likevel vera ein fare for at det har

oppstått målefeil under innsamling og kodinga av data. Dette er noko eg ikkje har føresetnader for å vurdera, og noko som kan svekkja reliabiliteten i undersøkinga mi. Eit større problem er likevel spørsmålet om desse meningsmålingane er representative for den irakiske befolkninga. Eg har som sagt valt meningsmålingar der det er gjort greie for metode, slik at det er mogeleg å sjå om målingane er utført på ein tilfredsstillande måte. Eit fellestrekk for målingane er at alle er basert på sannsynsutveljing, ofte med to- trinns klyngeutveljing, og alle er besøksintervju. Dei fleste er utført i alle dei 18 provinsane i Irak, men dette er ikkje tilfellet i alle undersøkingane. I undersøkinga til International Research Institute i 2005, var provinsen Ramadi utelaten grunna tryggleiksmessige årsaker. I målinga utført av D3 Systems og KA Research i september 2006, var alle provinsane med, men eit ruralt område som var trekt ut, blei erstatta grunna tryggleikssituasjonen i området. Å utføra meningsmålingar i eit land som Irak, der tryggleikssituasjonen er dårleg, er derfor ikkje uproblematisk. Dersom konfliktområde blir systematisk utelatne, kan dette føre til at det utvalet blir skeivt, og dermed vil målingane ikkje gi eit nøyaktig og representativt bilete av den politiske kulturen i Irak. Samstundes kan det vera eit problem å få tak i universlister. I eit slikt samfunn som i Irak, er det eit problem med folketeljing. Dette kan gjera det vanskeleg å få fullgode universlister å trekkja respondentar frå. Nokre meningsmålingsinstitutt har basert utveljinga på ei folketeljing frå 1997, medan andre valte ut hushald. Det er ein fare for at dei tilgjengeleg universlistene ikkje er oppdaterte, og at dette svekkjer reliabiliteten i undersøkinga. Det er viktig å tenkje over desse veikskapane ved opinionsundersøkingane og ta omsyn til dei. Trass i desse veikskapane, og trass i at det er utfordrande å utføra meningsmålingar i konfliktland som Irak, er desse opinionsundersøkingane utført av erfarne institutt, og eg reknar derfor med at dei er utført på ein tilfredsstillande måte.

I dette kapitlet har eg kort fortalt kva som er målet mitt med denne oppgåva, og gitt ei kort innføring i tema og problemstillingar knytt til emnet politisk kultur og demokrati(sering), særleg med tanke på Midtausten. Eg har komme inn på kva kjelder eg vil bruka til teori, empiri og analyse, og korleis eg vil bruka desse. Den

analytiske tilnærminga mi vil bestå av argument som eg set fram basert på sekundær litteratur, med vekt på opinionsmålingar. Eg vil bruka tidlegare forskning som støtte for mine argument. Ved å referera til tidlegare arbeid, kan lesaren gå til desse kjeldene og gjera opp sin eigna meining om dei slutningane eg har sett fram på bakgrunn av desse kjeldene (King et al. 1994:26).

1.3.5 Kapitteloversikt

Oppgåva er vidare delt inn i 4 kapittel. Kapittel 2 tek for seg det teoretisk rammeverket for oppgåva. I dette kapitlet vil eg som sagt spesifisera og klargjera viktige omgrep i oppgåva og korleis eg vil bruka dei. Samtidig vil eg ta føre meg ulike vegar til demokrati med hovudfokus på militær intervensjon, og sjå på debatten som har rasa dei siste åra, nemleg om den arabiske kulturen kan sameinast med eit demokratisk styresett. Til slutt vil eg komma inn på forholdet mellom politisk kultur og demokratisering. Kapittel 3 er eit kontekstkapittel, som tar for seg irakisk historie frå Saddam Hussein til al- Maliki. Fokuset ligg på viktige moment som har fått følgjer for den politiske utviklinga i Irak, og dermed for den politiske situasjonen i dag. I dette kapittelet ser eg også på bygginga av politiske institusjonar etter den amerikanske intervensjonen. Analysen utgjer kapittel 4. Her kartlegg eg den politiske kulturen som pregar den irakiske befolkninga, og ser kva rolle kulturen har spela inn på demokratiseringsprosessen. Kapittel 5 summerer dei funna eg har gjort i oppgåva mi, og peikar på vidare forskning på området.

2. Demokrati, demokratisering og kulturen si rolle i demokratiseringsprosessar

2.1 Innleiing

Sidan 2. verdskrig har demokrati og demokratisering vore eit mykje studert fagfelt innanfor statsvitskapen. Det er gjort ei rekkje studiar på kvifor nokre land opplever ein transisjon til demokrati, medan andre land ikkje gjer det, og kvifor nokre land overlever som demokrati, medan andre går tilbake til meir eller mindre autoritære styreformer. Det har vore eit stor fokus på spesielle føresetnadar som må vera til stades for at eit land skal oppleve ein transisjon eller overleve som demokrati. At demokrati har lettare for å utvikla seg i land med ei relativ høg økonomisk utvikling, er det stor semje om (Geddes 1999:117). Samstundes har politisk kultur som føresetnad for ei demokratisk utvikling, som nemnt innleiingsvis, fått større merksemd den seinare tida. Inglehart (2000a, 2003) seier at ein demokratisk politisk kultur er viktig for at eit land skal utvikla demokrati. Przeworski (2003) er ueing i dette og legg meir vekt på korleis dei demokratiske institusjonane verkar og framhevar tydinga av rasjonelle aktørar. Det er derfor ikkje semje om kva føresetnadar som må vera tilstades for at eit demokrati skal utvikla seg, og kva føresetnadar som er viktigast i ein demokratiseringsprosess. Geddes (1999:117) seier at: "The basic problem faced by analysts is that the process of democratization varies enormously from case to case and region to region". Generaliseringar har derfor ikkje klart å tilpassa seg dei variasjonane som har vist seg, eller å forklara dei. Det er derfor interessant å studera i kva grad politisk kultur har verka inn på demokratiseringsprosessen i Irak. Kunnskap om dette forholdet i Irak vil kunne gi større innsikt om tilsvarende forhold i andre land i Midtausten.

2.1.1 Oversikt over kapittelet

Fyrst vil eg kort ta for meg kva eit demokrati er, og korleis eg vil definera demokrati i denne oppgåva. I denne delen av kapittelet vil eg også definera demokratisering og regimeendring, som er to andre sentrale omgrep. Så vil eg syna at det er ulike vegar som kan føra til demokrati, men konsentrera meg om militær intervensjon, sidan dette er den vegen som er relevant i tilfellet Irak. Andre del av kapittelet startar med definisjon av kulturomgrepet, før eg vidare vil sjå på debatten om den arabiske kulturen og islam kan einast med eit demokratisk styresett. Resten av kapittelet vil vera via forholdet mellom politisk kultur og demokratisering. Her vil eg sjå på politisk kultur som føresetnad for demokrati. Eg vil ta for meg Inglehart sin teori om kor viktig visse kulturelle verdiar er for at eit land skal kunne oppnå ei demokratisering, samstundes som eg kort vil sjå på Przeworski sin kritikk av dette synet. Diskusjonen leiar til to hypotesar som eg vil svara på i analysekapittelet.

2.2 Demokrati og demokratisering

2.2.1 Demokrati

Demokratiomgrepet er mykje diskutert, og ulike forskarar har ulike definisjonar av kva eit demokrati er³. Men sjølv om demokrati er eit omdiskutert omgrep, er det likevel mogeleg å einast om nokre hovudpoeng (Hadenius 1992:6). Przeworski definerer demokrati som "a system in which parties lose elections" (Przeworski 1991: 10). Han legg altså vekt på den institusjonelle biten av eit demokratisk styresett, og på at det i eit demokrati skal vera konkurranse mellom ulike parti. Dette er ein snever definisjon av demokrati.

³ Kva som er kjerna i eit demokrati er blant anna diskutert i Beetham og Boyle (1995), Schumpeter (1994), Zakaria (2003) og Sørensen (1993). Sidan eg berre kort vil forklara kva eit demokrati er, og korleis eg vil bruka det i denne oppgåva, vil eg ikkje koma inn på ein lengre diskusjon om ulike synspunkt på kva eit demokrati bør innehalda.

Dahl har ein meir omfattande og inkluderande definisjon av demokrati⁴. Han seier at "Democracy is the continuing responsiveness of the government to the preferences of its citizens, consider as equals" (Dahl 1971: 1). For at eit land skal kunna kallast eit demokrati, må alle innbyggjarar i følgje Dahl ha tre rettar: for det fyrste må alle ha mogelegheit til å formulera preferansane sine. For det andre må dei kunna synleggjera preferansane til medborgarane og styresmaktene ved hjelp av individuell eller kollektiv aktivitet. Til slutt må styresmaktene ta lik omsyn til alle innbyggjarane sine preferansar (Dahl 1971:2). Desse tre rettane er heilt naudsyne for at eit land skal kunne kalla seg for eit demokrati, men dei er ikkje tilstrekkelege. Desse rettane eksisterer når åtte andre rettar i samfunnet er oppfylte, nemleg fridom til å danna og delta i organisasjonar, ytringsfridom, rett til å stemma, rett for politiske leiarar å konkurrera om støtte frå veljarane, alternative kjelder til informasjon, frie og rettferdige val og institusjonar som gjer styresmaktene sin politikk avhengig av stemmer og andre uttrykk for preferansar i befolkninga (Dahl 1971: 2-3).

I mi oppgåve er det hensiktsmessig å byggja på Dahl sin definisjon av eit demokratisk system. Dahl legg vekt på to ulike aspekt ved demokratiet, nemleg konkurranse og deltaking. Å berre fokusera på konkurranse, slik som til dømes Przeworski gjer, ville blitt snevert i denne oppgåva, då det er haldningar blant den irakiske befolkninga til demokrati eg vil sjå på. Dersom haldningar til demokrati er dårlege i Irak, kan dette få konsekvensar for deltaking og organisering i befolkninga for å fremja og synleggjera preferansane sine, og dermed for utviklinga demokratiet, sjølv om det eksisterer konkurranse mellom partia. Dette er noko som er heilt vesentleg å sjå på i denne samanhengen, og deltakingsperspektivet i eit demokratisk system er derfor avgjerande å få med i denne oppgåva.

Utifrå Dahl sin definisjon av demokrati er Irak openbart meir demokratisk i dag enn det landet var før intervensjonen. På papiret har altså Irak ei meir eller

⁴ Eg bruker omgrepet demokrati for Dahl sitt omgrep polyarki.

mindre demokratisk grunnlov, men dei demokratiske institusjonane fungerer berre i avgrensa grad. Dette vil eg ta nærare for meg i avsnitt 3. 4. Freedom House rangerer som sagt (avsnitt 1) ikkje landet som eit demokrati. Heller enn å sjå på kor mykje meir demokratisk Irak har blitt, vil eg altså sjå på om kulturelle verdiar har vore til hinder for at demokratiet fungerer. Målet her er altså ikkje å måla kor demokratisk Irak er blitt etter at amerikanarane styrta Saddam Hussein sitt styre. Min intensjon er å bruka definisjonen til Dahl for å sjå om dei momenta som han skisserer som naudsynte for at eit land kan kallast eit demokrati eller ikkje, blir forfekta og er ynskte i den irakiske befolkninga.

2.2.2 Demokratisering

Medan demokrati er eit mål, kan demokratisering sjåast på som vegen til målet. O'Donnell og Schmitter (1986:8) definerer demokratisering som:

”the process whereby the rules and procedures of citizenship are either applied to political institutions previously governed by other principles, or include persons not previously enjoying such rights and obligations, or extended to cover issues and institutions not previously subject to citizen participation.”

Demokratisering er altså ein prosess der auka deltaking og auka konkurranse gjer seg gjeldande. Ein er på veg frå eit ikkje- demokratisk til eit demokratisk styresett, ei utvikling som er kjenneteikna av at det autoritære regimet fell, og at suvereniteten blir overført frå ein elite til folket. Denne prosessen er i følge Sørensen (1993:40) lang, og inneber ei rekkje ulike fasar. Prosessen kan byrja med krise og eit samanbrot i det sitjande regimet. Det nye regimet vil ofte vera eit avgrensa demokratisk regime, meir demokratisk enn det tidlegare regimet, men framleis ikkje eit demokrati. Fleire fasar av det Sørensen kallar ”democratic deepening” er nødvendige før eit regime kan kallast demokratisk. Eit regime kan kallast demokratisk når demokratiet er konsolidert, det skjer fyrst når alle politiske aktørar oppfattar demokrati som ”the only game in town”. Desse fasane overlappar ofte kvarandre (Sørensen 1993: 40).

Det er likevel viktig å peika på at ein demokratiseringsprosess ikkje er irreversibel. Det har vore mange tilfelle der demokratiske prosessar har blitt stoppa, eller der demokratiske regime har gått i ein udemokratisk retning (O'Donnell og Schmitter 1986: 8).

2.2.3 Transisjon og ulike vegar til demokrati

O'Donnell og Schmitter (1986: 6) definerer transisjon som "the interval between one political regime and another". Ein transisjon kan dermed vera frå eit autoritært regime til ein demokratisk stat, men kan like gjerne gå den andre vegen. Ei demokratisering er ein del av ein transisjonsprosess, og ein transisjon til demokrati, kan som eg nemnte innleiingsvis, gå føre seg på mange ulike måtar. Ein av grunnane til dette er at autoritære regime er ulike av natur (Geddes 1999:121). I Latin- Amerika og Sør-Europa var det i stor grad pakter mellom elitar som førte til demokratisering, altså ein transisjon "from above", dette var blant anna tilfellet i Brasil, Hellas og Spania. I Aust-Europa var det protestar frå folket som gav initiativ til demokratiseringsprosessen, og dermed ein transisjon til demokrati (Geddes 1999:120). I Asia gjorde begge desse transisjonsstypene seg gjellande, i Sør- Korea og Taiwan kom transisjonen i gang ved hjelp av elitepakter, medan i Indonesia innleia eit studentopprør ein folkeleg oppstand som enda med fallet til president Suharto (Haynes 2001:80). I Afrika sør for Sahara, har transisjon til demokrati stort sett vore eit resultat av reformer. Store reformer som omhandla statsstruktur og økonomi, og som hadde som mål å etablera orden og generera utvikling og økonomiske vekst, var stort sett eit resultat av ekstern tvang og/ eller oppmuntring (Grugel 2002:175-176). Ein transisjon kan altså setjast i gang av interne krefter i regimet, anten "from above" eller "from below", eller av eksterne krefter, som var tilfellet i Afrika, og som også er tilfellet i Irak. I Irak er transisjonsprosessen til demokrati sett i gang av ein militær intervensjon. Sjølv om dette ikkje er ein vanleg veg mot demokrati, er det ei rekkje døme på militære intervensjonar den seinare tida,

der regimeendring i det intervenerte landet har vore eit mål. Kva viser så forskinga om transisjon til demokrati som følgje av militær intervensjon?

2.2.4 Fremjar militær intervensjon demokratisering i det intervenerte landet?

Gleditsch, Christiansen og Hegre (2004) analyserer forholdet mellom militære intervensjonar og demokratisering utifrå intervensjonar frå 1960-96. Dei måler demokratisering ved hjelp av Polity 2 variabelen i Polity IV datasettet⁵ og definerer demokratisering som ei positiv forandring på to poeng eller meir på Polity 2 variabelen frå eit år til eit anna (Gleditsch et.al 2004: 17-18). Ved hjelp av logistisk regresjon finn dei ut at det er ein svak positivt samanheng mellom militær intervensjon utført av eit demokrati og demokratisering i det intervenerte landet. Denne tendensen er særleg sterk i dei fyrste påfølgjande åra etter intervensjonen, og resultatet indikerer at demokratisering er mest sannsynleg det året som følgjer etter intervensjonen. Tendensen gjer seg og gjeldande når dei kontrollerer for ei rekkje variablar som kan verke inn på demokratiseringsprosessen, som sosial kapital, tidlegare demokratisering i regimet og barnedødlighet(som eit mål på økonomisk utvikling og borgarkrig). Dei peikar på at demokrati har ein tendens til å intervenera i statar som allereie har eit visst sannsyn for å oppnå ei demokratisering, og at det derfor er viktig å kontrollera for demokratisk nivå når ein skal undersøkje om militære intervensjonar fremjar demokratisering. Demokratisering er mest sannsynleg i land der dei politiske institusjonane har ein miks mellom demokratiske og autoritære trekk. Semi-demokratiske⁶ institusjonar har vist seg å vera mindre stabile enn andre typar institusjonar, og difor er det meir sannsynleg at ei intervensjon vil føra med

⁵ Polity data er ein mykje brukt måte å måla demokratisering på. Datasettet inneheld mål av grad av demokrati og grad av autoritære trekk i institusjonane i eit land. Både autoritære- og demokratiske trekk er målt på ein skala frå 0 til 10, og grad av demokrati blir målt ved å trekke den autoritære scoren frå den demokratiske(Gleditsch et.al 2004).

⁶ Semi- demokrati vil seia at det blir halde jamnelege val. Opposisjonen har lov til å nominera eigne representantar, men dei har liten sjanse i val fordi media er kontrollert av styresmaktene, og vallovene favoriserar det sitjande styret. (Case 2002:6-7)

seg regimeendring i slike statar (Gleditsch et.al 2004:21-28). Dette kan ha implikasjonar for demokratisering i Irak, som jo var prega av eit sterkt autoritært styre då den militære intervensjonen fann stad.

I to ulike studiar har Hermann og Kegley (1997, 2001) undersøkt forholdet mellom militære intervensjonar gjennomført av demokrati og demokratisering av det intervenerte regimet. I den fyrste studien, såg dei på militære intervensjonar frå 1974 til 1988, medan den andre studien tok for seg amerikanske militære intervensjonar frå 1945 til 1992. Grad av demokrati blei målt ved hjelp av indeksen til Freedom House. Begge studiane gav støtte til militær intervensjon som eit verktøy for demokratisering. Dei hevdar at “interventions by democracies intended to protect or promote democracy have generally led to an increase in the democraticness of those targets’ political regimes” (Hermann og Kegley 2001: 242). Dei fann ut at amerikanske intervensjonar var mest suksessrike i å fremja demokratisering når intervensjonen *anten* involverte militær støtte til ein stridande part, men med få amerikanske troppar, *eller* dersom ein alternativt brukte store amerikanske bakkestyrkar. Det same gjaldt dei intervensjonane som ikkje støtta seg på ”gunboat” diplomati, og der det var ein konsensus blant den amerikanske utanrikspolitiske eliten om at bruken av militærmakt var naudsynt (Hermann og Kegley 2001: 242). I Irak gjorde blei det gjort bruk av ”gunboat” diplomati og det var ikkje konsensus blant den amerikanske utanrikspolitiske eliten om bruk av militærmakt. Samstundes blir det hevda at eit av dei største feilgrepa USA gjorde, var å ha altfor få bakkestyrkar i Irak.

Det ser altså ut til at militær intervensjon kan føra til demokratisering av det intervenerte regimet, men at tendensen er svak. Eg vil derimot seia at ein veikskap med desse studiane, er at dei samanliknar små og store intervensjonar. Å samanlikna om ein militær intervensjon i til dømes Grenada har ført til demokratisering av regimet, med ein militær intervensjon i Irak er ikkje heilt enkelt. Det er mykje lettare å demokratisera eit lite og homogent land, enn eit stort og heterogent. Er desse to intervensjonane eigentleg samanliknbare? Kan slike kvantitative samanlikningar føra

til misvisande kunnskap heller enn nyttig informasjon om sjansen for demokratisering ved militær intervensjon? Irak er eit døme på eit land der det har gått føre seg ein militær intervensjon med mål om demokratisering. Demokratiske institusjonar er blitt bygde, men som peika på tidlegare, er Irak likevel ikkje blitt demokratisk. Verken Gleditsch et.al eller Hermann og Kegley har kultur som ein variabel, og ein veit ikkje korleis kultur spelar inn når det gjeld moglegheita for demokratisering ved militær intervensjon. Det hadde difor vore interessant å undersøkje kva rolle kultur spelar i ein demokratiseringsprosess som er sett i gang av ein militær intervensjon. Hindrar eller fremmar den politiske kulturen i det intervenerte landet demokratiseringsprosessen? Ein casestudie av denne typen kan gi innsikt i kva rolle politisk–kulturelle faktorar spelar i eit land som er prøvt demokratisert gjennom militær intervensjon.

2.3 Kultur og demokratisering

2.3.1 Kultur og demokratisering i den muslimske verda

I løpet av dei siste tiåra, har me opplevd ein formidabel auke i talet på demokrati i verda. Medan land med ei demokratisk styreform var i mindretal for berre nokre få år tilbake, er demokrati den vanlegaste styreforma i verda i dag. Men i følgje Freedom House blir ingen arabiske land rekna som demokratiske (Freedom House 2007c). På 1980- og 1990- talet var det likevel ”halting moves toward democratization in some arabic countries”. Etter press frå befolkninga, økonomiske vanskar, korrupsjon og mangel på menneskerettar, var det ei rekkje arabiske regjeringar som opna for politisk liberalisering. For dei fleste regima var dette derimot ein ”containment” strategi, og eit forsøk på å auke legitimiteten til regimet i ei tid der politisk endring var ein trend i verda (Tessler 2003:6-7). Den arabiske verda skil seg også frå andre regionar når det gjeld den autoritære karakteren til styresmaktene, og den avgrensa innverknaden som institusjonar og personar som arbeider for demokrati, har. I Arab Human Development Report frå 2002 står det at “participation is less advanced in the

arab world than in other developing region, and transfer of power through the ballot box is not a common phenomenon” (AHD- rapport 2002).

Som nemnt innleiingsvis, meiner derfor fleire forskarar (Huntington 1993, 1996 og Fukuyama 1992, 2001) at den arabiske kulturen og islam spesielt, ikkje kan sameinast med ein demokratisk tankegang. Islamske lover femnar om mange aspekt ved livet, noko som har skapt ei rekkje reglar for korleis politiske organisasjonar og sosiale relasjonar fungerer i samfunnet. Konsekvensen av dette er at islamsk lov gjennomsyrrer heile samfunnet frå politiske og sosiale institusjonar til det personlege og individuelle. Tseeler seier derfor at: ”Islam is a total way of life, it represents a worldview” (Tessler: 2003:9). Medan demokrati krev openheit, konkurranse, pluralisme, toleranse og mangfald, har vestlege forskarar hevda at islam oppmuntrar til intellektuell konformitet og ukritisk aksept av autoritetar (Tessler 2003:9).

Både Huntington og Fukuyama meiner at spesielle kulturelle verdiar er ein føresetnad for demokrati, og at desse føresetnadane ikkje ser ut til å vera til stades i den muslimske verda. Fukuyama seier at det har vore press for auka demokrati i fleire land i Midtausten, som til dømes Egypt og Jordan, men at islam har vore ei stor hindring for demokratisering i denne delen av verda (Fukuyama 1992:347). Han hevdar vidare at:

”Modernity has a cultural basis. Liberal democracy and free markets do not work everywhere. They work best in societies with certain values... It is not an accident that modern liberal democracy emerged first in the Christian west, since the universalism of democratic rights can be seen as a secular form of Christian universalism.” (The Guardian 2001.)

I sin ”Clash of civilizations”-teori, deler Huntington verda inn i sju sivilisasjonar, og hevdar at globale konflikhtar i framtida vil vera mellom desse sivilisasjonane. Han ser særleg på vesten som ein motpart mot dei andre sivilisasjonane. Han seier at dei verdiane som er viktigaste i vesten, er mindre viktige andre stadar i verda. Det moderne demokratiske styresettet oppstod i vesten, når andre land har utvikla demokrati har det stort sett vore eit produkt av vestleg kolonialisme eller pålegg (Huntington 1993:41). Huntington seier og at moglegheita

for demokratisering i den arabiske verda er spesielt dårlege, fordi dei grunnleggjande verdiane i den arabiske befolkninga ikkje kan sameinast med eit liberalt demokrati. Han meiner at det er sterke kulturelle skilnadar mellom politiske kjerneverdier i samfunn som deler ein vestleg, kristen arv- særleg dei som gjeld representativ demokrati- og dei verdiane som er vanlege i resten av verda, særleg i islamske samfunn (Huntington 1996).

Fleire andre forskarar (Esposito 1998, Tessler 2003) har tatt til motmæle mot både Huntington og Fukuyama, og hevdar at den arabiske kulturen og islam kan sameinast med eit demokratisk styresett. Særleg Huntington sin teori om "Clash of civilizations" er sterkt kritisert. For det fyrste er dei kritiske til at han snakkar om *ein* islamsk kultur. Tessler framhevar at islam er mangfaldig, noko som gjer udimensjonale karakteristikkar av islam misvisande. Det bur ein milliard muslimar i verda, og dei lever i høgst ulike samfunn og kulturar. Samstundes er det stor variasjon i tolkinga av religiøse lover i ulike muslimske land. Blant kritikarane til Huntington og Fukuyama blir det hevda at innanfor islam og den muslimske tradisjonen, finst det element som kan einast og element som ikkje kan einast med demokrati. Kva rolle religionen spelar i denne samanhengen, kjem derfor an på korleis og av kven han blir tolka. (Tessler 2003:10). Det er også store skilnadar på kva posisjon islam har innanfor staten, og på islamske grupper innanfor dei enkelte landa. Utfordringa er å unngå ein monolistisk tilnærming til den muslimske verda, og i staden evaluera utviklinga i kvart land separat og innanfor sin spesielle kontekst (Esposito 1998: 350).

Sjølv om ein aksepterer at det finst ein felles islamsk kultur, er det fleire som meiner at det ikkje er nokon motsetning mellom kjerneverdier i islam og kjerneverdier i ein demokratisk tankegang (Inglehart og Norris 2003:9). Etter demokratiseringa av Aust-Europa gjorde både sekulære og islamistiske aktivistar krav om liberalisering og demokratisering i Midtausten. Sjølv om nokre islamske rørsler framleis snakkar høgt om at dei er mot demokrati, så er deira standpunkt meir ein reaksjon på at dei muslimske landa er avhengige av den vestlege verda, enn deira

motstand mot demokrati. Esposito meiner derfor at "most Muslims today accept the notion of democracy" (Esposito 1998: 326).

Samstundes seier Esposito at demokrati i eit muslimsk land, vil vera prega av religion i lovgivinga. Den politiske ideologien i ein islamsk stat er bygd opp rundt Gud, og ikkje rundt mennesket. Alle lover må vera innanfor *Sharia*, dei må med andre ord ikkje strida i mot denne. På den måten kan ikkje lovgivinga vera basert utelukkande på folkeviljen. Det betyr derimot ikkje at islam og demokrati er gjensidig utelukkande. Implisitt i kritikken av ein politisk islam er ein "sekulær fundamentalisme". Denne er prega av eit moderne sekulært perspektiv som ser på ein miks av religion og politikk som noko unormalt, irrasjonelt, farleg og ei form for ekstrimisme. Dei som vil miksa politikk og religion, blir ofte sett på som fundamentalistar (Esposito 1998: 325-349). I følgje Esposito er dette derimot ei misvisande oppfatning, han seier at: "The assumption that the mixing of religion and politics necessarily and inevitably leads to fanaticism and extremism has been a major factor in concluding that all Islamic movements are extremist and that Islam and democracy are incompatible" (Esposito 1998: 349). Ein må skilja mellom islamske grupper som er moderate og dei som er radikale og valdelege. Manglande evne til å skilja mellom ulike muslimske grupper er lite fruktbart. Svært få sidestiller jødiske og kristne leiarar som er ekstremistar og fundamentalistar med jødedommen og kristendommen som religion. Samstundes er det få som set spørsmålsteikn med miksen av religion og politikk i til dømes Israel, Polen, Aust-Europa og Latin-Amerika (Esposito 1998: 349).

Det er altså usemje i spørsmålet om den arabiske kulturen, og då særleg islam, kan sameinast med eit demokratisk styresett. Huntington og Fukuyama seier nei, medan Esposito og Tessler seier ja. Men verkar kultur eigentleg inn på om eit land kan bli demokratisk eller ikkje? Er det spesielle kulturelle verdiar som må vera til stades for at eit land skal oppleve ein transisjon til demokrati? Eller spelar kultur ei lite avgjerande rolle i ein demokratiseringsprosess?

2.3.2 Kva rolle spelar politisk kultur i demokratiseringsprosessar?

Inglehart er ein av dei mest kjente forskarane som meiner at det er avgjerande med ein demokratisk politisk kultur i befolkninga for at eit land skal lykkast i ein demokratiseringsprosess, eller i å halde oppe eit demokratisk system. Eg vil definera politisk kultur som: "the system of empirical beliefs, and values which defines the situation in which political action takes place" (Huntington 1984:207). Denne definisjonen byggjer på Sidney Verba sin mykje brukte definisjon frå 1965. Den politiske kulturen består altså av overtydingar og verdier som definerer korleis den politiske handlinga går føre seg. Inglehart seier at:

"In the long run, democracy is not attained simply by making institutional changes or through elite- level maneuvering. Its survival also depends on the values and belief of ordinary citizens." (Inglehart 2000a:96.)

Inglehart meiner derfor at det ikkje er sannsynleg at eit samfunn vil overleva som eit demokrati over lengre tid, dersom demokrati som styreform ikkje har solid støtte i befolkninga (Inglehart 2003:54). Basham legg og vekt på politisk kultur i ein demokratiseringsprosess. Han seier at byggjesteinane i eit demokrati ikkje er institusjonelle, det er ikkje val, parti og lovgivande forsamlingar som skapar eit demokrati. Byggjesteinane i eit demokrati er heller ein demokratisk politisk kultur. Med andre ord, må det finnast demokratiske verdier i befolkninga for at demokratiske institusjonar skal veksa fram og overleva. Demokratisering er ein prosess som i hovudsak blir driven fram av befolkninga i eit land. Berre dei kan fremja ein praksis der individuelle rettar og minoritetsrettar blir respekterte. Når USA prøver å tvinga den irakiske befolkninga til demokrati, blir resultatet verken demokratisk eller varig. Basham meiner at USA tar feil når dei trur at å byggja demokratiske institusjonar automatisk vil skapa ein demokratisk kultur i den irakiske befolkninga (Basham 2004: 4). Han seier at:

On the contrary, political culture shapes democracy far more than democracy shapes political culture. A successful democracy cannot be legislated, democracy is an evolutionary development rather than an overnight phenomenon." (Basham 2004:1.)

Inglehart står innanfor moderniseringstradisjonen, og meiner at det er modernisering som fører til ei endring i politisk kultur. Han seier at modernisering endrar verdiar ved å generere aukande støtte til likskap mellom menn og kvinner, større aksept for ein meir liberal seksualitet, inkludert toleranse for skilsmisse, abort og homoseksualitet. Modernisering fører til ei utvikling som går føre seg i to fasar. Den fyrste fasen er industrialisering. I denne fasen får fleire kvinner lønna arbeid og talet på fødsjar går drastisk ned. Kvinner får moglegheit til utdanning, stemmerett og byrjar å delta i representative organ, men dei har framleis langt mindre makt enn menn. Den andre fasen er den postindustrielle. I denne fasen ser ein eit skifte mot større likskap mellom kjønna, og kvinner oppnår jobbar med høgare økonomisk status. Dei får politisk innverknad i valte og oppnemnte organ. Over halvparten av landa i verda har ikkje nådd denne fasen, dette er berre tilfelle for dei avanserte industrielle samfunna (Norris og Inglehart 2003:10).

Desse to fasane korresponderer med to dimensjonar, og langs desse dimensjonane er det store variasjonar mellom ulike samfunn i ulike delar av verda. Den fyrste dimensjonen er ein tradisjonell/ sekulær-rasjonell dimensjon, medan den andre er ein "survival"/"self-expression" dimensjon. Samfunn som forfektar "survival" verdiar, har relativ låg livskvalitet, låg tillit til sine medborgarar og politiske institusjonar, er intolerante overfor "outgroups", scorar lågt når det gjeld støtte til likestilling, legg vekt på materielle verdiar, scorar lågt på miljøaktivisme, og er relativt positiv til autoritære styresmakter. Samfunn som legg vekt på "self-expression" verdiar har motsett preferanse på desse indikatorane (Inglehart 2000a:82-84). I den fyrste fasen ser me ein overgang frå tradisjonelle til sekulære-rasjonelle verdiar, typiske teikn er at religion blir mindre viktig, og at det blir lagt mindre vekt på den tradisjonelle familien. Den andre fasen er ofte kopla saman med aukande likestilling mellom kjønna, og representerer ein overgang frå "survival" til "self-expression" verdiar. I følge Inglehart er eit land si plassering på desse to dimensjonane, avgjerande for kor demokratisk samfunnet er (Norris og Inglehart 2003: 10 og Inglehart 2000a:82-84).

Inglehart seier at særleg ”survival”/”self-expression dimensjonen varierer sterkt mellom ulike kulturar og fell nøye saman med økonomisk utvikling. Økonomisk utvikling fører til auka vektlegging av ”self- expression” verdiar. Dette forklarar i følgje Inglehart kvifor økonomisk utvikling ofte fører til demokrati.

“High levels of wealth do not necessarily bring democracy (if it did, Kuwait would be one of the world’s leading democracies). But in so far as economic development brings rising level of tolerance, trust, political activism, and greater emphasis on freedom of speech it leads to growing mass demands for liberalization in authoritarian societies, and to rising level of direct mass participation in societies that are already democratic.”(Inglehart 2003:51.)

Økonomisk utvikling fører i følgje Inglehart altså ikkje til demokrati direkte, men til auka fokus på demokratiske verdiar i befolkninga. Desse verdiane fremjar ein demokratisk politisk kultur som fører til krav om auka liberalisering og demokrati. ”Cultural changes provide the link between development and democratization” (Inglehart 2003:56). Han hevdar derfor at me har eit kausallaup som går slik (Inglehart 2003:56):

Økonomisk utvikling

→ **høgare fokus på ”self- expression” verdiar**

→ **demokratisk politisk kultur**

→ **høgare demokratisk nivå**

Utifrå analysar på bakgrunn av data frå World Value Survey (WVS), finn Inglehart ut at djupgripande endringar i verdiar har funne stad i den vestlege delen av verda. Desse endringane i verdiar omformar livet til dei som lever i desse samfunna (Inglehart 2000b). Han seier at økonomiske utvikling ser ut til å ha ein stor innverknad på korleis folk ser på livet. Å gå frå eit liv der ein må tenkja på å overleva, til eit liv som er komfortabelt, skaper eit endra verdigrunnlag (Inglehart 2000 b:219). Ein slik overgang får individet til å fokusera på andre verdiar enn dei som skal til for å overleva. Postmoderne verdiar er vanleg i moderne industrielle

samfunn, men har ikkje fått rotfeste i utviklingsland. Dei er framleis på veg frå tradisjonelle til moderne verdier. Dei nye verdiane i industrielle land, reflekterer at overleving blir tatt for gitt, og at fokuset blir flytta over på andre aspekt ved livet. Religiøse orienteringar er og i endring i industrielle samfunn. I samfunn som er usikre, og der ein må kjempa for å overleva, er trongen til absolutte standardar og ei kjensle av ei høgare makt som skal forsikra om at alt går bra, eit psykologisk behov. Fred, rikdom og velferdsstat gir derimot ein tryggleik som har gjort at den forsikringa som religion tidlegare gav, ikkje er like naudsyn lenger (Inglehart 2000 b:223-224).

Sjølv om økonomisk utvikling ser ut til å endra tradisjonelle verdier, så seier Inglehart at kultur følgjer eit visst mønster: "the fact that a society was historically Protestant, Orthodox, Islamic or Confucian gives rise to cultural zones with highly distinctive value systems that persists when we control for the effects of economic development" (Inglehart 2000a:82). Det blir derfor stadig meir tydeleg at kultur spelar ei viktigare rolle i eit demokrati og ein demokratiseringsprosess, uavhengig av økonomisk utvikling, enn det som litteraturen dei siste tiåra indikerer (Inglehart 2000 a:96). Eg vil derfor berre sjå på det siste leddet i kausallaupet til Inglehart, nemleg forholdet mellom politisk kultur og demokrati. Moderniseringsteorien er sterkt kritisert, og Beetham skriv at: "the conventional wisdom in the Anglo- American political science, is that a market economy is a precondition for democratic political institutions". Mange vestlege forskarar hevdar derfor at økonomisk liberalisme og politisk demokratisering går hand i hand (Beetham 1999:51). Dei siste åra har det derimot vist seg at demokratiet har fått rotfeste i land der den økonomiske utviklinga er svært låg, som i til dømes Mali. Moderniseringsteorien er og kritisert for at den passar til den vestlege utviklinga, og tek ikkje omsyn til at andre regionar har ei anna historie og andre tradisjonar enn det vestlege land har. Törnquist seier at moderniseringsteorien har blitt sterkt kritisert av forskarar som studerer den tredje verda. Hovudargumentet deira er at ein må studera korleis institusjonane, organisasjonane og politikken i desse landa faktisk er, utifrå deira eigen kontekst og historie (Törnquist 1999:17). Det er derfor vanskeleg å seia om land i andre regionar vil følgja det same mønsteret som det vestlege land har gjort. Eg vil ikkje koma inn

på ein lengre kritikk av moderniseringsteorien her, men berre konstatera at sjølv om Inglehart meiner at det er økonomisk utvikling som fører til auka demokratiske verdiar, vil eg i denne oppgåva ikkje ta stilling til dette spørsmålet.

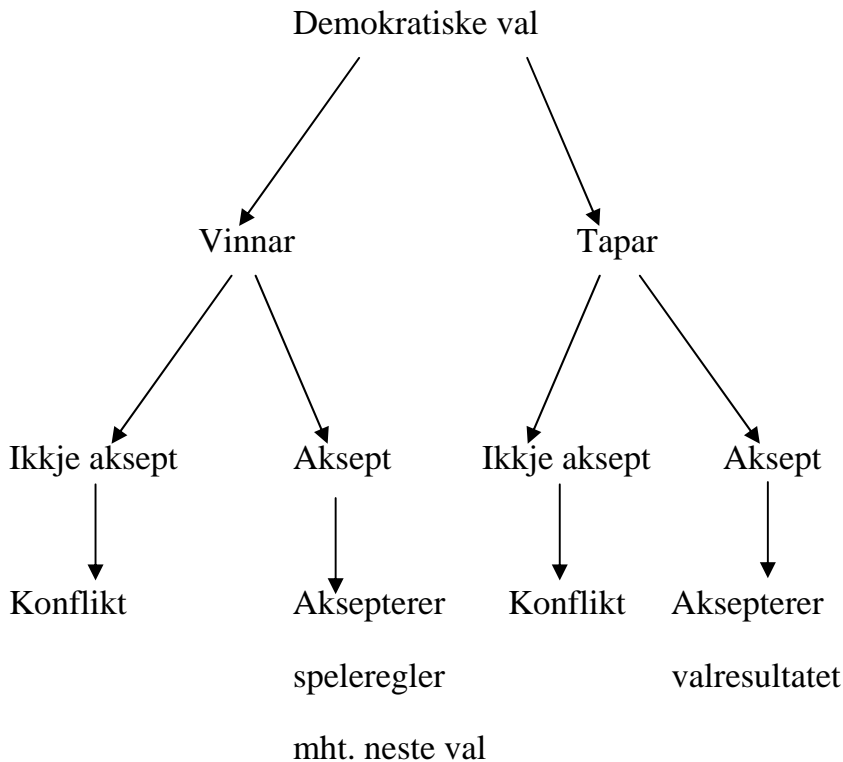
Det er derimot ikkje semje blant forskarane om ein demokratisk politisk kultur spelar ei viktig rolle når eit land går igjennom ein demokratiseringsprosess. Og det er særleg Inglehart og Przeworski som blir trekte fram som to motpolar. Er det slik at dersom ein byggjer demokratiske institusjonar, så vil demokratiske haldningar i befolkninga sakte men sikkert veksa fram og ein demokratisk kultur vil institusjonalisera seg i befolkninga? Eller er ein fordelaktig politisk kultur ein føresetnad for at demokratiske institusjonar skal utvikla seg og overleva? Med andre ord, korleis er det kausale forholdet mellom demokratisk politisk kultur i befolkninga og demokratiske institusjonar?

Przeworski meiner at det er vanskeleg å stadfesta at ein demokratisk politisk kultur er ein føresetnad for demokrati. Przeworski hevdar at:

”Even if all the enduring democracies were found to share a definite ”democratic culture”, this observation is not sufficient to determine which, if either, comes first: democratic culture or democratic institutions.” (Przeworski 2003:122.)

Przeworski meiner det er meir avgjerande korleis dei demokratiske institusjonar fungerer, for at ein demokratiseringsprosess skal lykkast, eller om eit demokratisk styresett vil overleva. I følgje Przeworski er det ein regel som må haldast dersom demokratiet skal eksistera, nemleg den regelen som spesifiserer kven av dei politiske partia som skal styra etter eit val. I eit val er det vinnarar og taparar. Vinnarane får utøva sine verdiar og interesser i valperioden, medan taparane må akseptera at dei har tapt, og satsa på å vinna det neste valet (Przeworski 2003:129-130). Demokrati gir taparane i eit val moglegheit til å sjå framover mot ei framtid der dei kan bli vinnarar. Moglegheita som ligg i å vinna noko i framtida, veg opp for moglegheita til å tapa i augneblinken (Waterbury 1994:35). Demokratiske institusjonar kan på denne måten utvikla seg i land der parti ikkje har erfaring, og heller ikkje er særleg opptatt av den demokratiske praksisen. Przeworski meiner derfor at ein ikkje treng demokratar for å oppnå eit demokrati, men aktørane må vera rasjonelle.

I følge Przeworski er det altså om partia som konkurrerer om makta, aksepterer utfallet av valet som er avgjerande i ein demokratiseringsprosess. Dette kan illustrerast ved hjelp av Figur 1:

Figur 1 syner korleis eit demokratisk val kan gå føre seg, og korleis dei ulike utfalla av valet blir utifrå om taparen og vinnarane vel å akseptera eller ikkje akseptera valresultatet og dei demokratiske spelereglane

Det er ulike grunnar til at politiske parti ikkje følgjer dei politiske spelereglane, og om dei overheld dei eller ikkje, er avgjerande for ei demokratisk utvikling i landet (Przeworski 2003:114). Dersom aktørane er rasjonelle, vil alle partar akseptera valresultatet, i og med at dei har mogelegheita til å vinna ved neste val. Det er derfor i både vinnarane og taparane si eigeninteresse å akseptera både resultatet i eit val og dei demokratiske spelereglane. Dersom dette blir akseptert i lengre tid, vil det etter kvart institusjonalisera seg ein demokratisk kultur i befolkninga og blant eliten. Eit demokrati er konsolidert når demokratiet sine spelereglar blir akseptert som "the only game in town". Det er derfor ikkje ein demokratisk kultur som er avgjerande for om landet er demokratisk, men heller korleis dei politiske institusjonar fungerer:

”This theory see the emergence of law as an outcome of conflicts of interests. While situations in which everyone acts according to law can be described in cultural terms, this theory claims that such situations arise when the conflicting political forces find it in their best interest to act in conformity with some laws, given what everyone else is doing.” (Przeworski 2003: 114.)

Przeworski seier at det er nokre konflikhtar, som til dømes går på religion, rase og språk, som er sær s vanskelege å løysa ved hjelp av institusjonar (Przeworski 1991:52). Han aksepterer derfor at kultur og historie kan vera viktig når ulike aktørar formar preferansane sine, men i store delar av argumentasjonen til Przeworski ignorerer han både kultur og historie, og hevder at økonomisk interesse er den viktigaste faktoren som skaper preferansar. Waterbury hevdar at dette svekkjer argumentasjonen hans når ein skal sjå på moglegheita for demokrati i Midtausten (Waterbury 1994:35).

Sjølv om det altså er omdiskutert om ein demokratisk kultur i befolkninga er ein føresetnad for om eit land vil utvikla eit demokrati, vel eg å ta utgangspunkt i dette i oppgåva mi. Eg meiner at demokratiske verdiar blant befolkninga spelar inn i ein demokratiseringsprosess. Dersom innbyggjarane i landet ikkje ynskjer demokrati, ikkje forfektar dei verdiane som er viktige i eit demokratisk system, eller ikkje har trua på demokrati som styreform, kan demokrati vanskeleg implementerast frå toppen og overleva i det lange løp. Eg meiner derfor at det er viktig å sjå på kultur i forhold til demokratiseringsprosessen, og at det er vanskeleg å sjå på demokratisering med utgangspunkt i økonomiske preferansar og rasjonelle aktørar i Irak.

2.4 Konklusjon

Ein militær intervensjon med sikte på demokratisering *kan* ifølgje tidlegare forskning føra til ei demokratisering av det intervenerte regimet. I tilfellet Irak, der dette er prøvd, har demokratisering vist seg å vera vanskeleg. Ein premiss for min analyse er derfor som eg sa i avsnitt 1.2 at det er brei semje om at Irak ikkje kan kallast eit demokrati, trass i at det er blitt bygd demokratiske institusjonar i Irak

Inglehart seier at ein demokratisk politiske kultur i befolkninga er avgjerande for at eit demokrati skal kunna utvikla seg og overleva. Samfunn som har låg økonomisk utvikling er ofte tradisjonelle og legg vekt på verdiar som ikkje er gunstig i ein demokratiseringsprosess. Han meiner at i den grad befolkninga i eit land viser høg grad av tillit, toleranse og legg vekt på politisk deltaking så aukar det sannsynet for at landet skal utvikla eit demokratisk styresett. Min fyrste *hypotese* er at den irakiske befolkninga ikkje har ein politisk kultur som er prega av demokratiske haldningar og verdiar.

Sidan ein demokratisk politisk kultur i befolkninga er viktig for at eit land skal oppleve ein overgang til demokrati, er min andre *hypotese* at dei politisk- kulturelle faktorane som gjer seg gjellande i den irakiske befolkninga har vore ei hindring i demokratiseringsprosessen.

3. Frå autoritært styre under Saddam Hussein til overgangsregime med al- Maliki

3.1 Innleiing

Frå 1979 til 2003 satt dikatoren Saddam Hussein med makta i Irak. For befolkninga i Irak var tida under Hussein prega av krigar, sanksjonar og ei radikal forverring av levestandar. Regimet blei meir autoritært ettersom økonomien blei dårlegare og Saddam måtte bruka vald og terror for å halda på makta. Den sekteriske valden auka i omfang, og opprør av både shia-muslimar og kurdarar blei slått hardt ned på. Natt til 20. mars 2003 gjekk som kjent amerikanske og britiske styrkar til angrep på Irak og det sitjande styret til Saddam Hussein. USA vann krigen lett, men dei har hatt langt større vanskar med å vinna freden i etterkant av det militære angrepet. Demokratiske institusjonar er blitt bygd, men dei fungerer betre på papiret enn i praksis. Dei ulike gruppene på elitenivå i Irak har ikkje klart å einast om ein felles plattform, og uro, opprør og aukande sekterisk vald pregar det irakiske samfunnet på grasrotnivå. Sunniarabarane har i lita grad kome med i demokratiseringsprosessen, noko som har ført til ei aukande misnøye blant denne delen av befolkninga. Sjølv om Irak har gjennomført val og fått ein demokratisk konstitusjon, er det brei semje om at ein ikkje kan snakka om eit demokratisk Irak.

3.1.1 Oversikt over kapittelet

I dette kapittelet vil eg sjå på den delen av historia til Irak som er relevant for den politiske kulturen til befolkninga. Eg vil byrja med å sjå på regime til Saddam Hussein. Her vil eg trekkje fram dei viktigaste hendingane i Irak si historie, som har fått følgjer for det irakiske samfunnet, befolkninga og forholdet mellom dei ulike gruppene. Det er viktig å få ei viss forståing av historia og samfunnet for å forstå

kvifor demokratiseringsprosessen har vist seg å vera så vanskeleg i Irak. Vidare vil eg kort ta for meg det militære angrepet. Hovudvekta i kapittelet vil derimot bli via til å sjå på kva som har skjedd på det institusjonelle planet i Irak etter at Saddams fall var eit faktum. Eg vil gå igjennom den institusjonelle prosessen frå Coalition Provincial Authority (CPA) til regjeringa til al- Maliki. Korleis har transisjonsprosessen gått føre seg på elitenivå, og korleis stiller dei ulike gruppene i Irak seg til denne prosessen. I neste kapittel vil eg sjå om den irakiske politiske kulturen kan vera ei årsak til at dei demokratiske institusjonane ikkje fungerer, men før eg kjem til dette er det naudsynt å vita korleis statsbyggingsprosessen i Irak faktisk har vore.

3.2 Irak under Saddam Hussein

3.2.1 Saddam Hussein kjem til makta

I 1968 blei Ahmed Hasan al- Bakr president i Irak, då Baathpartiet tok makta i eit militærkupp. Dette var det andre militærkuppet som partiet stod bak, det fyrste var i 1963. Få dagar etter militærkuppet, oppretta dei ein autoritær stat og tok fullt monopol på makta. Frå 1963- 1968 blei Baathpartiet omorganisert og leiarskapen kom no nesten utelukkande frå dei rurale sunniområda rundt Tikrit. Etter splitting og omorganisering, ville den nye leiarskapen skapa kontroll i partiet, og oppretta ei intern tryggingsteneste under leiing av den unge og lovande Saddam Hussein. Tryggingstenesta blei etter kvart Saddam sin maktbase i partiet (Abdullah 2006:23-24).

I 1979 gjekk Ahmed Hasan al-Bakr av grunna helsemessige årsaker, og Saddam Hussein etterfølgde han som president. Same år som Saddam blei president i Irak, kom den islamske revolusjonen i Iran. Den iranske revolusjonen blei sett på som eit trugsmål for heile regionen, og Saddam såg på Dawa partiet i Irak, som bestod av Shia- muslimar og som hadde støtte frå Iran, som eit trugsmål mot det irakiske regimet. Samstundes såg han revolusjonen som ein moglegheit til å skaffe seg herredømme over den oljerike Gulfregionen. Det kaoset som oppstod i Iran etter

revolusjonen, oppløysinga av hæren og den internasjonale isolasjonen som landet opplevde, gav Saddam ein gyllen sjanse til å gjera Irak til stormakt i regionen (Abdullah 2006:32).

3.2.2. Irak-Iran krigen

22. september 1980 invaderte Saddam Hussein Iran. Det var ei auka frykt i heile Midtausten og resten av verda for at den islamske revolusjonen skulle spreie seg til andre land i regionen, slik som Ayatollah Khomeini oppfordra til. Tidlig i krigen gjorde Irak store framskritt, og det såg ut til at krigen ikkje ville vara særleg lenge, men etter to år begynte Iran å slå tilbake, og starta ein offensiv som tvinga irakiske styrkar tilbake til eige territorium (Tripp 2002:233-235).

Dei fyrste to åra, heldt amerikanarane seg nøytrale i konflikten, men med dei irakiske tilbakeslaga, og den iranske offensiven, gjekk USA aktivt inn å støtta irakiske styrkar. Redsla for at den iranske revolusjonsgarden skulle ta Baghdad, trua Kuwait og Syria og ta kontroll over olja i regionen, var eit skrekksenario for USA og resten av verda. Det beste ville vera om både Irak og Iran blei svekka, slik at ingen kunne ta kontroll over den strategiske regionen. For å balansera det iranske overtaket som no hadde kome til syne, gav amerikanarane Irak våpen og tilgang til avansert militær teknologi. Dei selde og utstyr som seinare blei brukt til å laga biologiske og kjemiske våpen og til å utvikla eit atomprogram. Kjemiske våpen, særleg tabun, blei nytta av den irakiske hæren i krigføringa mot Iran, men USA og resten av verda reagerte ikkje nemneverdig på den irakiske bruken av det forbode stoffet (Polk 2005: 131-133).

Sjølv om Irak hadde fordelene av overlegen militært utstyr og militær teknologi, hadde Iran ei revolusjonær ånd over sine troppar og var ikkje redd for å sende sine soldatar ut på farefulle og dødelege oppdrag. Abdullah kallar den iranske krigføringa for "human waves tactics", noko som resulterte i svært høge dødstal, men den var effektiv. I 1986 fekk dei kontroll over halvøya Faw og fråtok dermed Irak si

einaste tilknyting til havet. Etter dette begynte amerikanarane for alvor å involvera seg på irakisk side i krigen. Som ein følgje av auka amerikansk engasjement, auka Irak frekvensen av angrep mot Iran, fleire med kjemiske våpen. Ein fullstendig øydelagt økonomi og ein mogeleg open krig mot USA, fekk Iran i 1988 til å akseptera ei fredløysing. Då hadde dei to nabolanda opplevd 8 år med blodig krig (Abdullah 2006: 40-42).

Og for Irak fekk den 8 år lange krigen katastrofale følgjer for økonomien. Før krigen hadde Irak reservar på rundt \$35 milliardar, medan etter krigen hadde landet ei gjeld på \$110 milliardar. Import av militært utstyr utgjorde gjennomsnittleg over 50 % av importen dei åtta år krigen varte, og var framleis høg etter at krigen tok slutt. På 1980- talet, hang Irak etter andre land i regionen når det gjaldt utdanning, helse, gjennomsnittleg inntekt og investering. Forventa levealder og barnedødelegheit var verre enn i ikkje-oljeproduserande land som Syria og Jordan. Svært mange irakiske soldatar døydde og mange familiar blei råka av krigen. Den irakiske økonomien og det irakiske samfunnet var på randa av kollaps etter krigen, noko måtte derfor gjerast for at det sitjande regimet skulle kunne halda på makta. Saddam såg ein krig mot den oljerike staten Kuwait som ei løysing (Abdullah 2006:42-46).

3.2.3 Den fyrste gulfkrigen

Irak si interne krise var hovudfaktoren til at dei gjekk til krig mot Kuwait. 2. august 1990, invaderte Irak Kuwait. Irak hadde få problem med å vinna over Kuwait, allereie tjuefire timar var det kuwaitiske regimet i kne (Tripp 2002:250-252). Etter 2. verdskrigen har USA vore sterkt involvert i Midtausten, og særleg den sterke konsentrasjonen av olja i mange av desse statane har gjort denne regionen strategisk viktig for USA. For USA var det derfor utenkeleg å la olja til Kuwait kome i hendene på Irak og Saddam Hussein (Abdullah 2006:56-63).

Den fyrste reaksjonen frå verdsamfunnet over Irak sin okkupasjon av Kuwait, kom i november i form av FN sin resolusjon 661 som gjorde krav om full

tilbaketrekking og innførte omfattande økonomiske sanksjonar overfor det irakiske regimet. Det vart gjort mange diplomatiske forsøk på å få Irak til å trekkja seg ut av Kuwait, men til inga nytte. 16. januar 1991 starta ein USA- leia koalisjon av 34 land "Operation Desert Storm", eit luft- og bakkeangrep, med mål om å svekka Irak og driva dei ut av Kuwait. Operasjonen var godkjent av Tryggingssrådet, og arabiske statar som Saudi Arabia, Syria og Egypt var med i koalisjonen (Abdullah 2006:63-64).

Den fyrste fasen i angrepet var eit luftangrep, som ikkje berre øydela det militære, men og flyplassar, bruer, vegar, fabrikkar, kommunikasjonscenter, så og seia heile infrastrukturen til Irak blei øydelagt. I februar begynte bakkeangrepet, og her var koalisjonstyrkane overlegne dei irakiske styrkane. Bakkeangrepet varte i underkant av ein månad, 28. februar signerte Irak ei våpenkvile som fekk slutt på konflikten (Tripp 2002: 254-255). Då låg vegen til Baghdad praktisk talt open for USA. Likevel valde President George Bush senior å ikkje invadera Irak, men gav Saddam Hussein moglegheit til å etablera kontroll over dei gjennverande troppane på ny. Dette var stikk i strid med det fleire i administrasjonen meinte at USA burde gjera. Mange såg dette som ein gyllen moglegheit til å bli kvitt Saddam og eit USA-fiendtleg regime for godt (Abdullah 2006:64-65).

Under krigen hadde Bush oppmuntra den irakiske opposisjonen til å gjera opprør mot Saddam Hussein. Opprøret kom, og praktisk talt alle provinsar utanom Bagdad blei okkupert av opprørstyrkar. Bush støtta derimot ikkje opprørarane, som hadde støtte frå Iran, og som truleg ville ha danna eit regime som var USA- fiendtleg. USA sine allierte i regionen, fyrst og fremst Kuwait og Saudi Arabia, åtvare og mot ei slik følgje av opprøret. Dei ville heller ha ein svak og permanent temma Saddam Hussein ved makta, enn eit masseopprør ein ikkje ante konsekvensane av. Som ei følgje av manglande internasjonal støtte, klarte Saddam å slå ned opprøret, og det med særleg brutale midlar (Pork 2005:153-154). For å klara å slå ned opprøret, prøvde Saddam å samla støtte frå Sunnimuslimane, han spelte derfor på sekteriske linjer. Fram til no hadde regimet sin bruk av dette vore latent heller enn openlyst,

men for å samle støtte, måtte Saddam no bruka dette kortet for det det var verdt. Opprøra i sør av shia-muslimar blei slått hardt ned på, religiøse skular blei stengde og lærarar og elevar blei drepne (Abdullah 2006: 65-68).

I dei kurdiske områda i nord, flykta nærare halve befolkninga over grensa til Tyrkia. Med Anfal- kampanjen⁷ framleis friskt i minne, braut det ut panikk blant den kurdiske befolkninga. Heller ikkje her støtta amerikanarane opprørarane, og dei kurdiske leiarane gjekk med på våpenkvile, på vilkår om at kurdisk autonomi vart respektert, og at flyktingane fekk lov å venda tilbake. USA og Storbritannia greip til slutt inn og oppretta ei "no-fly" sone i store delar av Kurdistan, samtidig som naudhjelp frå FN fekk lov å strømma fritt inn (Pork 2005:154-157). Då flyforbodet blei innført, mista regjeringa kontroll over området, og sidan den gong har dei kurdiske områda vore utanfor Bagdad sin kontroll. Dei kurdiske områda har derfor hatt meir eller mindre autonomi sidan 1991. Saddam såg på avslutninga av krigen som ein siger. For han var det viktigaste å halda på makta, og trass i svært dårlige odds, klarte han det (Abdullah 2006:68-69).

3.2.4. 13 år med sanksjonar

For andre gong på kort tid, var Irak øydelagt etter ein krig. Denne gongen var øydeleggingane meir alvorlege enn etter den 8 år lange krigen mot Iran. Den fyrste Gulfkrigen øydela som sagt store delar av infrastrukturen i landet, og det etterfølgjande opprøret som blei slått hardt ned på, skapte djup splitting mellom dei ulike etniske og religiøse gruppene i landet. I det lange løp, var det imidlertid dei økonomiske sanksjonane som verkeleg skulle få vidstrakte konsekvensar for Irak (Tripp 2002:261).

⁷ Anfal- kampanjen var ein kampanje som starta i 1987, utført av Saddam Hussein sitt regime med mål om å utsletta store kurdiske områder og øydeleggja den kurdiske nasjonalistbevegelsen. Kampanjen ekspanderte til eit slikt i omfang at organisasjonar som Human Right Watch har kalla det eit folkemord. Rundt 180.000 personar i den kurdiske befolkninga blei drepne og over 100.000 flykta til Tyrkia og fleire titals tusen til Iran for å unngå massakren (Abdullah 2006:49-51).

Dei økonomiske sanksjonane som verdssamfunnet innførte overfor Irak etter den fyrste gulfkrigen, var meir omfattande og varig enn nokon andre tidlegare sanksjonar mot eit land. Etter at krigen var slutt vedtok FN resolusjon 687. Resolusjonen innebar at Irak måtte øydeleggja sine biologiske og kjemiske våpen og deira våpenberarar fullstendig, demontera sitt masseøydeleggingsvåpenprogram, frigjera kuwaitiske fangar og betala over \$100 milliardar for krigsskadar, for å få oppheva sanksjonane (Abdullah 2006:71).

FN oppretta ein spesialkommisjon United Nations Special Commision on Disarmament (UNSCOM), som skulle finna og eliminera Irak sine masseøydeleggingsvåpen og programma som blei brukt til å produsera dei. Frå 1991 til 1998 var våpeninspektørar frå FN i Irak, men då Saddam oppdaga at UNSCOM hadde kontaktar med CIA, MI-6 og Mossad utviste han våpeninspektørane frå Irak. Scott Ritter, ein av leiarane i UNSCOM, hevda likevel at inspektørane hadde fullført jobben og at Irak ikkje lenger hadde masseøydeleggingsvåpen (Pork 2005:156-164 og Abdullah 2006:73).

For samfunnet og den irakiske befolkninga var konsekvensane av sanksjonane enorme. Før krigane og sanksjonane blei Irak sett på som eit relativt velstående land, takka vere store oljeinntekter. Frå 1960- talet til 1980 var modernisering noko Baath-partiet la vekt på, sekundær- og tertiærsektoren auka betrakteleg, og Irak opplevde ei auke i velstanden (Aasheim 2005:370-371). Infrastrukturen blei bygd ut, analfabetisme gjekk ned, forventa levealder auka, gratis helsehjelp blei innført og tilgangen til reint drikkevatt auka. Barnedødelegheita hadde ein nedgang frå 139 per 1000 levandefødde i 1960 til 76 i 1980. I 1978 fekk kvinner rett til utdanning, løna arbeid og skilsmisse, og det kom strengare lovar mot polygami og barneekteskap. Det tydlegaste teiknet på den auka velstanden var den veksande middelklassen i Irak. I 1977 blei 22.6% av befolkninga i Irak rekna som middelklasse (Abdullah 2006:28).

På 1970- talet gjekk Irak også igjennom ein industrialiseringsprosess, og det var oljeindustrien det blei satsa på. Den sosialistiske grunnlova frå 1970 gav staten hovudansvaret for utviklinga, og gjorde Baath-regimet til arkitekten bak landet si

utbygging av sekundærsektoren. Den økonomiske veksten som Irak opplevde på 1970- talet, førte også til auka urbanisering. Sjølv om Irak opplevde både industialisering og urbanisering på 1970- talet, kan ein ikkje sjå den same nedgangen i vekta på tradisjonelle verdier som ein kunne i vesten etter det som Inglehart kallar den industrielle fasen. Irak er eit sterkt patriarkalsk og hierarkisk samfunn, og dei tradisjonelle verdiane med sterke familieband og mannleg dominans hald fram å eksistera (Aasheim 2005:371-373).

Sjølv om irakarar flest opplevde ei tydeleg auke i velstanden på denne tida, blei ikkje dei politiske og sivile rettane utvida. Tvert imot, såg ein ei forverring av slike rettar. Dette er stikk i strid med moderniseringsteorien (Lipset 1959), som seier at økonomisk utvikling verker positivt på utviklinga av demokratiske haldningar og verdier. Ei forklaring som ofte blir gitt på dette, er at Irak utvikla ein såkalla *rentierstat*. Sidan petroleumssektoren var nasjonalisert, fall all oljeinntekt til Baath-regimet. Den aukande rikdommen gav staten moglegheit til å yta sosiale tenester til folket utan å krevja noko særleg skatt. Folket blir dermed avhengig av staten, og krevjer derfor få politiske rettar. På sikt kan ein derfor til ei viss grad seia at Irak sitt oljeeventyr har hindra framveksta av institusjonar for folkeleg deltaking. Dette er ikkje berre tilfellet for Irak, men og andre oljerike statar i Gulfregionen (Aasheim 2005:373).

Som følgje av krig og sanksjonar under Saddam Hussein, levde over 70% av landets befolkning under fattigdomsgrensa i 1990- åra, og 60% var avhengig av bistand for å overleva. BNP fall med 2/3 i 1991, grunna 85% nedgang i oljeproduksjon og øydelegging av den økonomiske industrielle sektoren. BNP per innbyggjar fall frå \$2279 i 1984 til \$627 i 1991. Infrastrukturen i landet var i ruinar, matmangelen var stor, helseforholda svært dårlege og barnedødelegheita var over dobbel så stor frå 1995-2000 som frå 1984-1989. Tal viser at mellom 200.000 og ein halv million barn døde som ei direkte følgje av sanksjonane. Hardast ramma var Irak sin middelklasse. På midten av 1990- talet var gjennomsnittleg løn for ein irakisk familie berre 5% av det den var før sanksjonane tok til. Staten kutta ned på mange

tilbod, og innførte skattar på tenester som før hadde vore gratis, som til dømes legehjelp. Prostitusjon, korrupsjon på alle nivå, smugling og valdskriminalitet auka kraftig i landet som for berre nokre tiår tilbake blei sett på som eit av dei mest velståande landa i regionen (Abdullah 2006: 74-77).

For å bevare makta, brukte Saddam vald og terror for å kontrollere den kaotiske situasjonen som utvikla seg som følgje av dei dårlege forholda i landet. Samtidig løna han dei personane som var avgjerande for å halda på makta. Saddam gjorde nytte av "sectarianism", sjølv om Baathpartiet sin leiarskap har vore nesten heilt dominert av sunniarabarar, så har ideologien til partiet heile tida vore arabiske nasjonalisme og ikkje sekterisk splitting. No som regimet opplevde ei svært vanskeleg tid, begynte Saddam å føra ein streng sekterisk politikk. Samtidig etablerte han eit strengt stammehierarki med sin næraste familie på topp (Abdullah 2006:81-84).

Seint på 1990- talet blei det etter kvart klart at USA sin politikk om regimeendring gjennom økonomiske sanksjonar ikkje lykkast. Fleire i Washington var villig til meir drastiske tiltak. Krig og økonomiske sanksjonar hadde gjort regimet svakt og isolert og med langt mindre internasjonal støtte enn før. Samstundes hadde det skapt eit samfunn prega av svært dårlig økonomi, og ei befolkning prega av liding og splitting. Ein tilstand som gjorde Irak svært lite eigna til ei regimeendring (Abdullah 2006: 87).

I mangel på regimeendring gjennom økonomiske sanksjonar, såg USA ein moglegheit til regimeendring gjennom militær intervensjon. Polk (2005:167) skriv at "affecting a regime change in Iraq was secretly adopted as American policy the day after the al- Qaida attack on September 11, and was openly espoused by 2002". USA skulda Irak for å ha masseødeleggingsvåpen og 5. februar 2003 la utanriksminister Colin Powell fram "bevis" i Tryggingssrådet om at Irak hadde masseødeleggingsvåpen (Pork 2005:168-169). Då USA ikkje lukkast i å få gjennom ein FN-resolusjon for ein intervensjon i Irak, valte USA å gjennomføra intervensjonen nærast unilateralt.

3.3 Det militære angrepet

Det amerikanske- leia angrepet på Irak, som fekk kodenamnet "Iraqi Freedom", bestod i hovudsak av eit massivt luftangrep etterfølgt av eit bakkeangrep (Abdullah 2006:93). Den amerikanske administrasjonen som kom til makta i 2001, med forsvarsminister Donald Rumsfeld i spissen, begynte å transformera forsvaret allereie etter kort tid i posisjon. Network- Centric Warfare(NCW) var den nye militærstrategien som USA skulle bruka i krigføring. NCW blir definert som:

"an information superiority- enabled concepts of operations that generates increased combat power by networking sensors, decision makers, and shooters to achieve shared awareness, increased speed of command, higher tempo of operations, greater lethality, increased survivability, and a degree of self- synchronization" (Kagan 2003:3-5).

Kjerna i NCW er altså å effektivisera styrkane ved å gi nøyaktige prediksjonar av fienden sitt handlingsmønster samtidig som ein er i stand til å gi eit nøyaktig bilete av kampsona. Dette minskar risikoen for styrkane og gjer dei kapabel for rask omstilling i kamp (Kagan 2003:3-5).

USA gjorde nytte av NCW i kampen mot det irakiske militæret, i samband med "shock and awe". "Shock and awe" inneber massive luftangrep mot mange mål samstundes, og går føre seg fleire dagar i strekk. Målet med "shock and awe" er å skremma fienden til å overgi seg så raskt som mogeleg når han oppdagar kor overlegen motstandaren er. I eit slikt angrep er det avgjerande å ha overlegen informasjon over fienden. Ein må ha nøyaktig informasjon over alle tekniske aspekt av kampsona, slik at ein kan klare å øydelegge fienden meir effektivt og med svært få tap sjølv. Denne strategien angrip motstandaren sin infrastruktur og væpna styrkar ved hjelp av langdistanse presisjonsvåpen (Kagan 2003:4-5).

Denne forma for krigføring (NCW og "shock and awe")har blitt kritisert frå fleire hald, dette gjeld særleg i tilknytning til ein regimeendringspolitikk, som var eit mål i Irak. Kagan argumenterer for at:

”The enemy in war is a group of people. Some of them will have to be killed. Others will have to be captured or driven into hiding. The overwhelming majority, however, have to be persuaded.” (Kagan 2003:18.)

Dersom ein fullstendig knuser infrastrukturen og samfunnet i eit land, er det vanskelegare å byggje opp eit stabilt regime i etterkant. Denne strategien vinn kanskje krigar, men har vanskeleg for å vinne ”the hearts and minds” til befolkninga. Og det er nettopp desse som er avgjerande for om ein overgang til eit demokratisk regime blir vellykka (Kagan 2003:5-8).

Den amerikansk- leia koalisjonen rykte raskt framover, og sjølv om dei møtte ein del motstand, særleg i provinsane Basra, Bagdad og Mosul, var det militære angrepet enkelt for koalisjonen. Innan tre veker køyrde amerikanske tanks inn i Bagdad, og 16. April erklærte President Bush Irak for ”frigjort” (Polk 2005:170).

Det irakiske forsvaret var i svært dårlig stand etter år med krig og sanksjonar, og det var derfor venta at koalisjonen ville få ein relativ enkelt siger, men måten sigeren blei vunnen på, gjorde det vanskelegare å vinna freden i etterkant av det militære angrepet. NCW og ”shock and awe” er og blitt kritisert for eit for stort fokus på luftangrep, og ei forsømming av bakkestyrkar. Kagan hevdar at den nye amerikanske måten å føra krig på gjer målet om regimeendring langt vanskelegare. ”The absence of ground forces has created a vacuum calling forth all of the baser and most violent instincts of the locals- in addition, no doubt, to some of the nobler ones” (Kagan 2003:7). Vidare hevdar han at luftangrepa ikkje fekk Saddam sitt regime til å bukka under, det var fyrst då tanks køyrde inn og overtok Bagdad, at regimet verkeleg fall (Kagan 2003:16). Han understrekar dermed kor viktig det er med nok bakkestyrkar. Ein effektiv regimeendringsspolitikk krev at styrkar får kontroll over fienden sitt territorium og befolkning på ein positiv måte og så raskt som mogeleg. Dette kan ikkje avansert teknologi, bomber eller maskinar klara, berre menneske i kontakt med andre menneske kan klara dette (Kagan 2003:19).

3.4 Institusjonsbygging i Irak

3.4.1 Okkupasjon med for få amerikanske styrkar

Etter at koalisjonsstyrkane hadde vunne krigen, viste det seg og snart at det var for få styrkar i Irak til å halda orden på kaoset som oppstod etter at regimet sin undergang var eit faktum. USA hadde ca. 150 000 styrkar spreidd utover heile landet. Samtidig som krigen hadde fått ein slutt på nærare 30 år med diktatur, så var det og slutten på landet sitt administrasjons- og organisasjonsmynde. Omfattande plyndring, øydeleggingar og uro oppstod. Mange fekk ikkje løn på fleire månadar, og driven av svolt og hemn, starta dei å bryta seg inn i regjeringsbygningar og andre lokale. Heimar til framstående personar i Baathpartiet, forskingssenter, universitet, bibliotek, bankar, sjukehus, våpenbutikkar og ulike selskap blei ramma av plyndring og øydelegging (Abdullah 2006:95).

Dersom USA skulle hatt same forhold mellom militære styrkar og innbyggjarar i Irak som det som er tilfelle i til dømes Kosovo, ville det betydd ein styrke på 480.000 soldatar. Ein tilsvarande modell som den i Bosnia ville tilsvare 364.000 soldatar (New York Times 2004). Ein mykje sitert studie innan stats- og nasjonsbygging seier at etter ein invasjon treng ein okkupasjonsstyrke 20 tryggleiksstyrkar per 1000 innbyggjar. I Irak, med ei befolkning på ca. 25 millionar, betyr dette at koalisjonsstyrkane burde vore på rundt 500.000 soldatar. Det er tydeleg at USA undervurderte motstanden som okkupasjonsstyrkane møtte etter at sigeren var eit faktum (Dodge 2005:10).

Rumsfeld sa til General Tommy Franks at han skulle halda talet på troppar så lite som mogeleg. Som sagt fokuserte Rumsfeld på ny teknologi og presisjonsbombing, noko han meinte ville minska behovet for bakkestyrkar (Dodge 2005:11). Som ein følge av for få styrkar, var det derfor umoglege for okkupasjonsmakta å få kontroll over tryggleikssituasjonen i Irak. Til å byrja med var det ei rekkje fredelege demonstrasjonar der demonstrantane gjorde krav på jobb, løn og grunnleggjande tenester. Desse demonstrasjonane starta kjapt etter at krigen var

slutt og overraska amerikanarane, som hadde blitt fortalt at det irakisk folket ville møte dei med jubelscenar når sigaren var klar. I Falluja, drap amerikanske soldatar 16 personar i ein demonstrasjon som kom ut av kontroll. Det blei tidleg klart at USA ikkje hadde kontroll på dei opprøra som kom frå det irakiske folket (Abdullah 2006:97).

USA trudde at statsinstitusjonane i Irak ville vera meir eller mindre intakte etter krigen. Dei såg for seg at dei ville overta eit effektivt irakiske statsapparat, inkludert politiet, men då krigen var over, hadde institusjonane kollapsa. ”The vast majority of the military as well as police, ministries and other authorities disappeared overnight, civil servants did not turn up for work anymore and their office were systematically looted and even burned down”. Fråværet av politiske institusjonar, tryggleikspersonell og den stadig aukande plyndringa, indikerte at Irak hadde gått frå å vera ein mektig og undertrykkjande stat, til ein ”failed”(mislykka) stat på veldig kort tid. Regimeendring var planen til USA og det som dominerte etterkrigsplanlegginga i Washington, men å byggje opp eit statsapparat frå byrjinga av var ikkje ein del av planen (Hippler 2005:84).

Statsbygging er ein enormt omfattande prosess, ein prosess som USA ikkje var førebudd på å ta. Semje om ei rekkje spørsmål, som sentralisering av tvangsmakt, statsstruktur og deling av makt mellom institusjonar er avgjerande for at dei nye institusjonane skal fungera. Under konflikt, eller i ein etterkrigssituasjon, blir dette enda meir komplisert, då dei politiske aktørane ofte ikkje stoler på kvarandre. Garantiar er derfor viktig for å dempa frykta frå dei involverte gruppene om at dei skal bli utnytta eller undertrykt under dei nye institusjonane (Papagianni 2007:255-256).

Semje om korleis staten skal byggjast opp og maktdeling innanfor dei nye institusjonane kan ikkje avgjerast av eksterne aktørar. Det må koma som ei følgje av kamp mellom dei involverte gruppene. I situasjonar, som den i Irak etter krigen, der me har eit svakt sivilt samfunn, svake demokratiske aktørar, og fråvær av sterke institusjonar, kan det derimot vera nødvendig at eksterne aktørar tar makta for å gi ein

”kick- start” i freds- og statsbygginga. På den andre sida er institusjonar som er påtvinga av eksterne aktørar, ofte skjøre og genererer lite autoritet i byrjinga. Når eit land er i ein transisjonsprosess, er det derfor viktig at dei ulike gruppene i samfunnet kjem med tidleg i statsbyggingsprosessen, samstundes som alle grupper blir høyrde i prosessen (Papagianni 2007:256). Som me skal sjå, var ikkje dette tilfelle i Irak.

3.4.2 Coalition Provincial Authority og Iraqi Governing Council

Det administrative ansvaret etter krigen var det Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance(ORHA), under leiing av tidlegare general Jay Garner, som skulle stå for. I forkant av krigen hadde ORHA berre fokusert på å utvikla kapasitet til å takla masseflukt, matmangel og bruk av masseødeleggingsvåpen, å byggja opp eit nytt statsapparat var ikkje ein del av planlegginga. Dette førte til at den sivile delen av okkupasjonen ikkje hadde kapasitet til å spela den administrative rolla som viste seg å vera nødvendig etter krigen. Etter berre nokre veker i jobben, blei Garner erstatta av Paul Bremer. OHRA blei oppløyst og Coalition Provincial Authority (CPA) overtok det administrative ansvaret i landet i mai 2003 (Dodge 2005:30).

Noko av det fyrste Paul Bremer gjorde var å avskaffa Baathpartiet og løysa opp hæren. Tanken var at for å få gjennomført ei regimeendring så måtte Baathpartiet som hadde site med makta sidan 1963 få svært liten innflytelse, samtidig som det blei rom for ein ny elite som kunne styra landet. Denne politikken er blitt kalla de-bathifisering og skulle visa seg å få store konsekvensar. Svært mange irakarar var medlem av Baathpartiet då dette gjorde det lettare å få offentlege stillingar under Saddam sitt regime. 350.000 soldatar og 30.000-50.000 personar i leiande stillingar som var medlem av Baathpartiet blei sagt opp og stod utan jobb og løn, noko som skapte ein svært vanskeleg situasjon. Konsekvensen blei misnøye med okkupasjonsmakta, frustrasjon og eit samanbrot i store delar av det irakiske samfunnsmaskineriet. Det er lita tvil om at toppane i Baathpartiet hadde blod på hendene og ikkje kunne få leiande posisjonar i det nye regime, men dei fleste hadde

meldt seg inn i partiet fordi det gjorde det lettare å få jobb. Det oppstod samstundes eit maktvakuum ettersom dei tidlegare leiarane hadde fått sparken og ingen var klar til å ta over etter dei. Denne politikken som Bremer og CPA førte, gjekk på tvers av den irakiske befolkninga sitt krav om ei snarleg gjenoppbygging av lov og orden og offentlege tenester (Abdullah 2006:97-98 og Dodge 2005:31-32).

Dei som sat i CPA hadde lite kunnskap om Irak og det irakiske samfunnet og var derfor avhengig av ei lita gruppe av eksilirakarar som USA hadde alliert seg med før invasjonen. Chalabi og Allawi var to av hovudinformatane til USA, desse hadde vore lenge vekk frå landet og deira syn på det irakiske samfunnet var ikkje i samsvar med røynda. Dei argumenterte for at Irak var delt mellom etniske og religiøse grupperingar, noko som det fyrste rådgivande organet, Iraqi governing Council (IGC) bar sterkt preg av (Dodge 2005:30-31).

IGC kom på plass i juli 2003 etter press frå ulike irakiske grupper, og bestod av 25 personar som var knytt til ulike opposisjonsgrupper. Etter konsultasjonar med FN-observatørar, handplukka CPA medlemmane til IGC. Rådet bestod av 13 arabiske shiitar, 5 arabiske sunniar, 5 kurdarar, ein kristen og ein tyrkoman (Basham 2004:11). Under sanksjonsregimet hadde delinga mellom etniske og religiøse grupper vore latent og blitt gradvis meir utbreitt, men delinga av IGC mellom dei ulike gruppene i Irak fremma den vidare utviklinga av denne trenden og sette tonen for etterfølgjande sektersk politikk i landet (Abdullah 2006:107-108).

IGC var eit rådgivande heller enn eit utøvande organ, det var framleis CPA som sat med den verkelege makta i Irak. Rådet hadde i oppgåve å utnemna ei midlertidig regjering, foreslå eit nasjonalbusejett for 2004 og utnemna ein førebuande grunnlovskomite som skulle tilrå ein prosess der ei ny grunnlov kunne skisserast og godkjennast. I mars 2004 vedtok IGC ein Transitional Administrative Law (TAL), som skisserte prosessen som skulle føra til nasjonale val og ei grunnlov. TAL fastslo at Irak sitt fyrste val skulle vera val til ei midlertidig nasjonalforsamling og ikkje gå føre seg seinare enn januar 2005. Denne nasjonalforsamlinga skulle skissera den endelege grunnlova i Irak, ikkje seinare enn 15. august 2005. Det skulle haldast ei

folkeavstemming for godkjenning av den nye grunnlova 15. oktober 2005. TAL møtte motstand både hos sunni- og shiaarabarane og representerte ikkje ei vidstrakt politisk semje over transisjonsprosessen som landet var i ferd med å gjennomgå. I tillegg til usemje, var det viktige aktørar, særleg blant sunniarabarane som ikkje deltok i prosessen (Papagianni 2007:261-263).

Papagianni hevdar at rundbordsforhandlingar slik som ein hadde i Aust-Europa, etterfølgt av større nasjonale konferansar liknande dei ein hadde i Sør- Afrika og Afghanistan, hadde vore ei betre løysing enn den snevre eliteprosessen som fann stad i Irak (Papagianni 2007:262). Papagianni (2007:262-263) skriv at:

”Such talks would have secured the participation of Sunni groups supportive of democratic politics some of whom were alienated from the top- down strategy pursued by the United States...the talks would have initiated a process of negotiation necessary for identifying constitutional compromises on thorny issues such as religion and state, women’s right, federalism and the exploitation of natural resources.”

IGC fekk ein vanskeleg start, då det tok rådet over to veker å bli einig om eit presidentskap, og heile perioden IGC eksisterte var prega av konflikt og usemjer. IGC var ute av stand til å gi strategisk leiarskap eller legitimitet i transisjonsprosessen som landet gjekk igjennom (Basham 2004:12 og Dodge 2005:33). Tusenvis av irakarar protesterte mot opprettinga av IGC, som ikkje var valt og dermed blei sett på som ein illegitim dokke av CPA (Basham 2004:12). Særleg sunniarabarane avviste IGC som eit legitimt organ. Bystyret i Fallujah sette seg imot rådet, sidan samansettinga av rådet for fyrste gong i historia gav eit fleirtal til shia- muslimane i landet. Fallujah er eit viktig senter av det såkalla ”Sunni- triangelet”, som blir rekna som pro- Saddam. Misnøya auka i den sunniarabiske befolkninga og i september 2003 rapporterte David Ignatius at ”the Sunni towns northwest of the city (Bagdad) are slipping toward open revolt” (Washington Post 2003).

Det var ikkje berre sunniarabarane som var misnøgde med IGC. Den store konsentrasjonen av tidlegare eksil- irakarar i rådet, som hadde lita støtte i befolkninga, gav rådet eit stort legitimitetsproblem overfor heile befolkninga. IGC bestod og av mange sekulære, noko som fekk dei geistlege shia- muslimane til å setja

seg imot at IGC skulle oppnemna medlemmar til grunnlovskomiteen. Dei ynskte heller ein valt konvensjon som dei meinte ville reflektera dei shia- muslimske strømingane på ein betre måte. Særleg Stor Ayatollah Ali al- Sistani sette seg imot ein grunnlovskomite som ikkje var valt (Basham 2004:12).

At sunniarabarane i stor grad var fråverande i denne delen av transisjonsprosessen og at IGC var eit råd som hadde liten legitimitet i den irakiske befolkninga, går sterkt imot det Papagianni skriv om kor viktig det er at alle grupper blir høyrde, og at det er viktig at alle gruppene kjem med tidleg i ein statsbyggingsprosess. IGC var eit organ sett inn av USA og ikkje representativt for dei ulike gruppene i Irak eller legitimt blant den irakiske befolkninga. I følgje Papagianni er det nettopp slike institusjonar som er sette inn av eksterne aktørar, som viser seg å vera veldig skjøre og genererer lite autoritet.

3.4.3 Iraqi Interim Government

I november 2003 bestemte Bremer seg for å gi makta til det irakiske folket tidlegare enn han hadde tenkt. IGC var som sagt ikkje legitim i den irakiske befolkninga sine auge og rådet var prega av usemjer og hadde svært vanskelege arbeidsforhold (Basham 2004:13). 30. juni 2004, tok Iraq Interim Government(IIG) over den daglege styringa av Irak. FN sin spesialutsending, Lakhdar Brahimi, fekk i oppdrag å mekla mellom dei ulike irakiske gruppene og la fram eit forslag om samansettinga av ei midlertidig regjering (IIG) (Papagianni 2007:263). Brahimi, som akkurat hadde hatt i oppgåve å stabilisera Afghanistan og som var kjent med dei viktigaste irakiske aktørane, foreslo ei midlertidig regjering beståande av teknokratar valt for deira ekspertise, heller enn kva politisk parti dei høyrde til. Brahimi meinte at partia burde retta fokuset mot det irakiske samfunnet. Dei politiske partia i IGC, hadde ikkje starta nasjonale partinettverk som kunne mobilisera støtte i befolkninga gjennom val. Brahimi meinte at partia heller enn å vera i den midlertidige regjeringa, måtte vera ein

kanal for strømningsane i befolkninga og dermed fungera som ein link mellom regjering og samfunn (Dodge 2005: 34-35).

Den midlertidige regjeringa var derimot ein antitese av det Brahimi hadde foreslått. Komposisjonen av IIG var svært lik IGC og dominert av dei største partia. Sjølv om interimregjeringa fekk ansvar for den daglege administrasjonen i Irak, var dette organet plukka ut av CPA og FN (Papagianni 2007:263). Hovudfunksjonen til IIG var å førebu landet på val, men den amerikanske dominansen over regjeringa var framleis tydeleg. Allawi, som var ein av hovudinformatane til USA før krigen, blei statsminister i den midlertidige regjeringa (Abdullah 2006:110). Etter at IIG overtok makta i Irak klarte ikkje USA eller IIG å oppmuntra til ein prosess med konsultasjon og forhandlingar over den vidare transisjonsprosessen blant irakarar.

Okkupasjonen var formelt over då IIG overtok makta i Irak, både CPA og IGC blei oppløyst, men den var ikkje tvil om at den midlertidige regjeringa var under amerikanske innverknad og overvaking (Abdullah 2006:110).

3.4.4 Val i januar 2005, Transitional National Assembly og grunnlova

IIG skulle som sagt førebu Irak på nasjonalt val og 30. januar 2005 blei det gjennomført val på ei midlertidig nasjonalforsamling (Transitional National Assembly, TNA) (Dodge 2005:39). TNA bestod av 275 medlemmar som skulle skissera den irakiske grunnlova. I følgje TAL var valordninga i Irak at heile Irak skulle vera ein valkrins og alle plassane i nasjonalforsamlinga ville bli tildelt dei politiske partia gjennom eit PR- system. Veljarar skulle velja lukka nasjonale lister, noko som favoriserte store og velorganiserte parti (Papagianni 2007:264).

Den politiske mobiliseringa blant sunniarabarane har vore mykje svakare, tregare og meir desentralisert enn det som er tilfellet for dei to andre gruppene i Irak. Sunniarabarane hadde ikkje ein samla leiarskap eller ein politisk organisasjon. Dei var fragmenterte og nærast politisk impotent, noko som styrka kjensla av hjelpeløysa.

Sunniarabarane mangla dei sentraliserte religiøse institusjonane, som shia-muslimane har, og dominerande parti, slik som kurdarane har. Sjølv om dei politiske organisasjonane til shia- muslimane var svært undertrykte under Saddam Hussein, eksisterte dei religiøse partia framleis i eksil. Etter at regimet fall, hadde shia-muslimane derfor rask tilgang til effektive politiske strukturar, pengar og sin eigen væpna milit. For kurdarane, var situasjonen og ein annan. Dei kurdiske partia Patriotic Union of Kurdistan (PUK) og Kurdistan Democratic Party (KDP) er velorganiserte og har erfaring med demokratiske val i Kurdistan (Dodge 2005:47-53 og Hippler 2005:85-86).

Sunniarabarane frykta derfor at dei ville bli marginalisert under denne valordninga. Den sunniarabiske leiarskapen meinte og at dei ikkje ville få ein rettferdig representasjon under denne valordninga, som ville føra til ein underrepresentasjon av dei provinsane der tryggleikssituasjonen var vanskelegast. Samstundes som store og velorganiserte parti, som shia- muslimane og kurdarane hadde, ville bli favorisert. Dei ville heller ha eit valsysteem basert på dei 18 provinsane i Irak, noko som ville sikra kvart parti seter i kvar provins proporsjonalt med deira del av stemmene i provinsen (Papagianni 2007:265).

Trass i protestar frå den sunniarabiske leiarskapen blei valet halde som planlagt, og den sunniarabiske delen av befolkninga boikotta i stor grad valet. 58% av den irakiske befolkninga stemte i valet, men valdeltakinga varierte drastisk mellom dei ulike delane av Irak. I provinsane Salaheddin og Anbar, som er dominert av sunniarabarar, var valdeltakinga på høvesvis 29% og 2%. I dei kurdiske provinsane varierte valdeltakinga frå 82-92% og blant shia- muslimane frå mellom 61% og 71%. Den samla shia- lista, United Iraqi Alliance, fekk 48% av stemmene, noko som gav dei 146 seter i parlamentet, medan The Kurdish Alliance fekk 77 plassar i nasjonalforsamlinga (Dodge 2005:39 og Papagianni 2007:265).

Sunnimuslimane si boikotting av valet, var eit stort problem i og med at TNA hadde i oppgåve å laga eit forslag til grunnlov som skulle godkjennast gjennom ei folkeavstemming. Boikottinga av valet resulterte i at den sunniarabiske delen av

befolkninga ikkje fekk den same innflytelsen i denne prosessen som det shia-muslimane og den kurdiske delen av befolkninga gjorde. Sunniarabiske leiarar ytra at dei likevel ville vera med i konstitusjonsprosessen. 5. juli 2005 blei 15 representantar frå den sunniarabiske befolkninga innlemma i forhandlingane. Dette var ein månad før den nye grunnlova skulle vera på plass og mange av avgjerslene var allereie teken (Papagianni 2007:265-266). Grunnlovsforhandlingane varte i nokre få månadar og dokumentet bar preg av at den sunniarabiske delen av befolkninga hadde hatt liten innflytelse over prosessen. Dei sunniarabiske representantane protesterte over ei rekkje avtalar som kurdarane og shia- muslimane hadde inngått, men blei ikkje høyrte. 28. august, nærare to veker etter deadline 15. august, leverte grunnlovskomiteen den skisserte grunnlova til TNA, som vedtok den (Papagianni 2007:266-267). Ottaway(2005:4) hevdar at dette var ein uvanleg snever grunnlovsprosess sjølv i Midtausten.

Grunnlova var altså ikkje prega av konsensus mellom dei ulike gruppene i Irak. Men like før forslaget til grunnlov skulle leggjast ut for folkeavstemming 15. oktober 2005, blei det forhandla fram ein avtale med sunniarabarane om at den nye nasjonalforsamlinga som skulle veljast i desember 2005 kunne endra grunnlova og fremma ei ny folkeavstemming. Som følgje av dette, anbefalte det sunniarabiske partiet Iraqi Islamic Party, sine tilhengarar å stemme for den nye grunnlova (Papagianni 2007:267). 15. oktober 2005 blei forslag til grunnlov lagt ut til folkeavstemming og 78.5% av befolkninga stemte for den nye konstitusjonen. På tross av at det var ein stor prosent av den irakiske befolkninga som stemte ja til den nye grunnlova, skjuler det seg ein djup mangel på konsensus bak dette talet, då den sunniarabiske delen av befolkninga i stor grad stemte mot (Abdullah 2006: 112).

Hatem Mukhlis, leiar for det sunniarabiske partiet Iraq National Movement, skriv i New York Times at den irakiske grunnlova blei skriven utifrå *ei* gruppe sine interesser: kurdarane. ”The Shiites seem to think they can shape the country to their wishes if only they can appease the Kurd and gain their cooperation”, skriv Mukhlis. Han seier vidare at avtalen om endringar i grunnlova som blei gitt for å blidgjera

sunniarabarane, berre var ein del av ein strategisk plan som ikkje under noko omstende inneber nokon risiko for kurdarane (New York Times 2005a). Mukhlis hevdar derfor at:

”It is extremely unfortunate that so many people were led to believe that the Iraqi constitution would be a panacea. This document, which early returns indicate is likely to be approved by voters, is nothing more or less than a time bomb. Why have so many Sunnis so adamantly opposed it? The answer is easy: it would likely divide Iraq into as many as 18 small feuding states.” (New York Times 2005a.)

Noah Feldman, som var rådgivar for CPA i samband med grunnlovsprosessen, presiserer at det at den sunniarabiske befolkninga var sterkt imot den nye grunnlova og at dei sunniarabiske leiarane sette seg imot dokumentet, er eit stort problem. Feldman skriv i New York Times at:

”The major problem is one of who is agreeing, not what they are agreeing on. The flawed negotiations of recent weeks, driven at breakneck pace by American pressure to meet an unnecessary deadline, failed to produce an agreement satisfactory to the Sunni politicians in the talks.....The paradoxical result is a looming disaster: a well-conceived constitution that, even if ratified, may well fail to move Iraq toward constitutional government”. (New York Times 2005b.)

Ottaway (2005:1) hevdar at valet i januar 2005 var ei triumf for Bush-administrasjonen, for irakarar som var modige og turte å gå til valurnene trass i trugslar om valdshandlingar, for FN, dei irakiske tryggleiksstyrkane og det amerikanske militæret, det var derimot ikkje ein triumf for demokratiet. Det er ikkje konsensus mellom dei ulike gruppene i Irak om transisjonsprosessen og sunniane, shia- muslimane og kurdarane har alle ulike krav, frykter og agendaer. Sunniarabaraner er redd for å bli marginalisert, Shia-muslimane vil styra landet, noko dei meiner er deira rett som majoritet, og kurdarane vil ha ein autonom stat (Ottaway 2005:2-3). Irak må konfrontera desse konfliktane og koma til semje dersom det er mogeleg, ”political maneuvers to hide the problem behind the facade of a democratic process will only bury it temporarily, to explode with even greater force later” (Ottaway 2005:7). Dersom den irakiske befolkninga ikkje kan einast om den politiske prosessen, er det ikkje sikkert demokrati er den beste løysinga. Som Ottaway (2005:2) seier: ”disturbingly, the experience of many states shows that democracy is not always the solution and can become part of the problem”.

3.4.5 Val til nasjonalforsamling desember 2005 og aukande sekterisk vald

15. desember 2005 blei det halde eit nytt val på nasjonalforsamling i Irak. Denne gongen deltok sunniarabarane og ein kunne sjå ein klar tendens til stemmegiving langs sekteriske linjer (Abdullah 2006:112). Valoppslutninga var på 70%, men den var igjen lågare i dei sunniarabiske områda enn i resten av landet (New York Times c). Det tok den nye nasjonalforsamlinga nærare fem månadar å bli einig om ein statsminister. Ei ny regjering med nestleiar av Dawa- partiet Nouri al-Maliki som statsminister, fekk til slutt fleirtal i nasjonalforsamlinga. Regjeringa har vore prega av indre spenningar, og har ikkje klart å få kontroll over situasjonen i Irak (Abdullah 2006:112) .

I 2005 auka den sekteriske valden betrakteleg i Irak. I ein rapport frå International Crisis Group, står det at "2005 will be remembered as the year Iraq's latent sectarianism took wings, permeating the political discourse and precipitating incidents of appalling violence and sectarian cleansing" (ICG-rapport 2006:1). 2006 blei eit enda dystre år. 22. februar 2006 blei den heilage moskeen til Shia-muslimane, Askariya som ligg i Samarra, bomba. Ingen blei drepne, men dette blei sett på som ei svært provokativ handling og bombinga var det mest destruktive angrepet på ein heilagdom sidan den amerikanske invasjonen. Denne handlinga fekk fleire titals tusen shia- muslimar til å strømma ut i gatene i protest. Og sjølv om enkelte shia- muslimske leiarar, som Sistani, bad den shia- muslimske befolkninga om å beherska seg, var det mange hemnaksjonar i dagane etter bombinga og fleire dødelege samanstøtt mellom sunni- og shia- muslimar (Washington Post 2006). Etter bombinga av moskeen auka den sekteriske valden i landet dramatisk. På elitenivå i Irak har det sidan 2003 gått føre seg ein demokratisk transisjonsprosess, men valden i det irakiske samfunnet har berre auka i omfang. New York Times skriv i 2006 at:

"two constitutions, two elections and a referendum later, Iraq is reeling toward more chaos, not less....Two years' worth of dealmaking by Iraq's elites has proved largely irrelevant to the realities on the ground." (New York Times 2006.)

Marina Ottaway argumenterer for at så lenge det ikkje er konsensus blant den irakiske befolkninga om det som går føre seg på elitenivå, er det ikkje vits i å snakka om demokrati:

”protection of individual rights does not satisfy the demands of groups for protection, preservation of a separate identity, and power. Unless Iraqis succeed in creating a new state on the basis of consensus rather than coercion, there is no point in talking about democracy.” (Ottaway 2005:2-3.)

I den shia- muslimske flyktningleiren Muamal Sadr nord i Bagdad, seier ein mann at ingen av dei sunniarabiske naboane stoppa for å seie farvel då han pakka saman tinga sine og førebudde seg på å flykta. ”It’s in their genes, he said. It’s a disease. They hate the Shiites. I don’t think things will ever go back to normal between Shiites and Sunnis” (New York Times 2006).

To månadar etter bombinga av Askariya hadde nærare 5000 irakarar mista livet i den sekteriske valden som prega landet. Utover i 2006 auka valden i omfang og i følgje data publisert av UN Assistance Mission in Iraq, blei 34,452 sivile drepne i Irak i 2006⁸ (O’Hanlon og Campbel 2007:13). I 2007 blei 22.586-24.159 sivile drepne⁹ (Iraq Body Count 2007). Frå september 2007 gjekk talet noko ned, frå 2323 drepne i august til 1220 i september og talet på drepne blei ytterlegare redusert i november og desember (Iraq Body Count 2007).

Det er ulike meiningar om kva som er årsaka til at det ser ut til at valden har gått ned i Irak. I januar 2007, etter at Baker- Hamilton rapporten gjorde framlegg om at USA burde senda fleire soldatar til Irak, bestemte Bush seg for å senda over 20.000 fleire soldatar. Bush beskreiv den nye strategien som eit forsøk på å endra USA sin kurs i Irak (New York Times 2007a). I september såg det ut til at auken i soldatar

⁸ Det er stor usemje om kor mange sivile som har blitt drepne etter den amerikanske invasjonen i Irak i 2003. Tal varierer frå 650.000 til 81.000. Det anerkjente legetidsskriftet Lancet skreiv i 2006 at så mange som 650.000 irakarar hadde mista livet som følgje av krigen, medan det irakiske helseministeriet har antydta 150.000. Talet som er brukt her er henta frå UN Assistance Mission in Iraq, og inkluderer både krig og kriminalitet. Data er ein kombinasjon av tal frå det irakiske sosialdepartementet si opteljing av døde på sjukehus, og Bagdad rettsmedisinske institutt si teljing på likhus (O’Hanlon og Campbel 2007:13).

⁹ Talet er basert på data frå Iraq Body Count. Iraq Body Count tek berre med dødsfall som følgje av krig (O’Hanlon og Campbel 2007:13).

betra tryggleiken i Irak, samstundes samarbeider tidlegare sunniopprørarar i Anbar-provinsen med USA og Irak sine styrkar og tar avstand frå Al- qaida terroristar (Aftenposten 2007). Ei anna forklaring kan vera at i august 2007 la Mahdi- hæren, militsen til den geistlege sjia- muslimske leiaren Moqtada al- Sadr, ned våpena i eit halvt år. I februar 2008, kan den annonserte våpenkvila vera over (Dagbladet 2008a).

Trass i den minkande valden er det gjort få politiske framsteg i Irak den siste tida. Regjeringa til al- Maliki har vore prega av intern uro og vanskelege arbeidsforhold. I april 2007 trekte al- Sadr sine seks medlemmar frå regjeringa. Al- Sadr sa at han trekte medlemmane frå regjeringa fordi den ikkje ville setje ein tidsplan for tilbaketrekking av amerikanske troppar (New York Times 2007b). I juni 2007 boikotta The Accordance Front, den største sunniarabiske blokka, nasjonalforsamlinga i protest mot at "speaker of Parlament" Mahmoud al- Mashhadani blei avsett. Nokre dagar seinare trekte dei og sine seks medlemmar frå regjeringa. Ein månad seinare oppheva dei boikotten av nasjonalforsamlinga då Mashhadani blei sett inn att. I juni 2007 boikotta shia- blokka, som er lojal til al- Sadr, nasjonalforsamlinga, etter ein månad vende dei tilbake til arbeidet (O'Hanlon og Campbel 2007:16)

Framsteg når det gjeld den politiske prosessen har altså vore mangelfull trass i at valden dei siste fira månadane ikkje har vore lågare sidan sommaren 2005. Regjeringa har heller ikkje gjort særelege framsteg når det gjeld å dekkje basisbehov som elektrisitet, helseomsorg og andre essensielle tenester. Håpet er at dersom regjeringa til al- Maliki klarar å betre desse tenestene, så vil støtta til regjeringa auka i befolkninga (New York Times 2007 c).

3.4 Konklusjon

Frå 1960 til 1980 fekk den irakiske befolkninga ei auke i levestandar. Inntektene til staten auka enormt grunna olje, og ei rekkje tilbod som gratis sjukehus, betre utdanningssystem og betre rettar for kvinner fann stad i denne perioden.

Industrialisering og urbanisering førte til ein aukande middelklasse, men politiske og sivile rettår blei innskrenka heller enn styrka. Dette kan til ein viss grad forklarast av "rentierstaten". Då Saddam Hussein tok over makta i 1979, starta ei nedgangstid for Irak og den irakiske befolkninga. Ein perioden prega av krig, sanksjonar og ei radikal forverring av levestandar fulgde. Ei aukande bruk av sekterisk vald blei eit resultat av dårleg økonomi og ein desperat kamp om å halde på makta. Då den amerikansk- leia intervensjonen styrta Hussein sitt regime, fulgte ei tid med kaos, opprør og uro. De-bathifiseringa førte til at det irakiske samfunnsmaskineriet stoppa opp, og folk fekk ikkje dekkja viktige behov. Dette førte til stor misnøye med okkupasjonsmakta. Til å byrja med var det demonstrasjonar og uro, men etter kvart blei opprøra meir organisert. Sidan 2005, har den sekteriske valden auka i omfang, men ein nedgang var å spora i dei siste månadane av 2007.

På elitenivå har det gått føre seg ein statsbyggingsprosess sidan 2003. Etter intervensjonen var det CPA som hadde makta i Irak, men etter stor misnøye blant befolkninga, bestemte Bremer seg for å overføra makta til det irakiske folket. IIG blei oppretta, og val til midlertidig nasjonalforsamling blei halde eit halvt år seinare. Sunniarabarane boikotta i stor grad dette valet, og sidan TNA hadde i oppgåve å laga ei grunnlov for Irak, var dette eit stort problem. Sunniarabarane har vore på sidelina i transisjonsprosessen, og misnøya med prosessen både på elite- og grasrotnivå er stor blant denne delen av befolkninga. I april 2006, nærare 5 månadar etter at det vart halde val til nasjonalforsamling i desember 2005, fekk Irak si sitjande regjering. Regjeringa er prega av indre motsettingar, og trass i ein nedgang i valden dei siste månadane, har ikkje regjeringa til al- Maliki gjort særlege framsteg i den politiske prosessen.

Me kan altså sjå at etter den militære intervensjonen har det blitt bygga demokratiske institusjonar i Irak. Dei har ei regjering som er valt av folket, og ei grunnlov som byggjer på demokratiske verdiar. Freedom House seier at Irak har helde fri og rettferdige val, samstundes seier dei at ytringsfridom, fridom til å organisera seg, religionsfridom og pressefridom er garantert i følgje grunnlova, og

blir stort sett respektert av styresmaktene i Irak (Freedom House 2007a). Men kvifor fungerer ikkje dei demokratiske institusjonane i Irak? Er den politiske kulturen i Irak til hinder for dette? Sjølv om lovgivinga kan seiast å vera demokratisk, er det slik at eit demokratiet ikkje fungerer når ikkje alle aksepterar demokratiske normer og reglar? Dette vil eg sjå på i det neste kapitlet som omhandlar forholdet mellom politisk kultur og demokratisering.

4. Politisk kultur og demokratisering

4.1 Innleiing

Som det gjekk fram av kapittel 2, hevder Inglehart at ein demokratisk politisk kultur i befolkninga er ein føresetnad for at eit demokrati skal utvikla seg og overleva. Han seier at befolkninga i vestlege land i aukande grad legg vekt på haldningar og verdiar som er gunstige i eit demokrati. Utviklingsland, og særleg muslimske land, legg i stor grad vekt på tradisjonelle verdiar som er lite gunstig når ein skal gå igjennom ein demokratiseringsprosess (Inglehart 2003:51). Er det slik at den irakiske befolkninga bekrefter dette synet som Inglehart og andre vestlege forskarar har på den politiske kulturen i arabiske land. Eller syner dei haldningar og verdiar som langt på veg kan einast med ein demokratisk tankegang? Kva er forholdet mellom politisk kultur og demokratiske institusjonar i Irak? Verkar den politiske kulturen til befolkninga inn på funksjonen av dei demokratiske institusjonane i Irak?

4.1.1 Oversikt over kapittelet

I dette kapittelet vil eg sjå på den politiske kulturen i Irak. Eg vil undersøkje om det finst demokratiske haldningar i den irakiske befolkninga som ifølgje Inglehart støttar opp om ein demokratiseringsprosess, eller om dei har verdiar og haldningar som er lite fordelaktige i ein slik prosess. Ei rekkje opinionsundersøkingar utført av ulike forskingsinstitutt er utgangspunktet mitt for å sjå på dette. Der det har vore mogleg, har eg laga tidsseriar, for å sjå om det har vore ei endring i dei demokratiske haldningane over tid. Eg vil sjå om dei funna eg har gjort når det gjeld den politiske kulturen i Irak, kan ha vore eit hinder i demokratiseringsprosessen. Her vil eg fokusera på kva den politiske kulturen har å seia for funksjonen av politiske institusjonar. Sidan mitt metodiske utgangspunkt er ein casestudie, der kontekstuelle

faktorar spelar ei rolle, er det naturleg å trekkja inn historie og tradisjon der dette er relevant for funksjonen av dei politiske institusjonane slik dei er i dag.

4.1.2 Indikatorar på demokratisk kultur

Når eg skal sjå på demokratiske haldningar, eller om det er ein demokratisk politisk kultur i den irakiske befolkninga, vil eg som sagt bruka Inglehart og dei indikatorane han brukar for å måla demokratiske haldningar. Desse indikatorane er livskvalitet, tillit, toleranse, politisk deltaking, og tradisjonelle vs. postmoderne verdiar (Inglehart og Welzel 2003:64). Inglehart meiner at desse fem indikatorane gir eit mykje betre bilete av verkelege demokratiske haldningar i befolkninga, enn det direkte spørsmål om demokratisk styreform gjer. Inglehart fastslår derfor at:

“The extent to which a society emphasizes a syndrom of tolerance, trust, political activism, and postmaterialist values is a much stronger predictor of stable democracy.” (Inglehart 2003:51.)

I dag er det svært vanleg å vera positiv til demokrati som styreform, og det Inglehart kallar ”lip service” til demokrati er utbreitt i heile verda. Sjølv om innbyggjarane i eit land seier at dei ser på demokratiet som ei god styreform, betyr ikkje dette at dei forfektar dei underliggjande demokratiske verdiane som bør vera til stades i ei befolkning for at eit demokrati skal veksa fram. Generelle haldningar til demokrati er derfor ikkje ein god indikator på kor djupe dei demokratiske verdiane i eit land si befolkning eigentleg er (Inglehart 2003:51).

I fråværet av bevis som syner demokratiske haldningar i den islamske populasjonen, er det ofte blitt hevda at befolkninga i muslimske land har lita tru på demokratiske verdiar og demokratiet si yteevne. Det blir hevda at dei føretrekker sterke leiarar og eit styre av tradisjonelle religiøse autoritetar framfor demokratiske verdiar som pluralistisk konkurranse, politiske deltaking og politiske og sivile rettar (Inglehart og Norris 2003:8). Dette er i følgje Inglehart ikkje tilfelle. Analysar frå WVS og European Value Survey (EVS) frå 1995-97 og 1999-2001, syner at

demokratiske verdier er svært like i ulike samfunn og ulike delar av verda. På direkte spørsmål om demokrati som styreform, scorar dei fleste islamske landa høgt. I Albania, Egypt, Bangladesh, Azerbaijan, Indonesia, Marokko og Tyrkia, var 92-99 prosent av dei spurte positive til demokratiske institusjonar, ein høgare prosent enn i til dømes USA (Inglehart 2003:52). Inglehart konkluderer med at tydeleg støtte til demokrati ser ut til å vera nødvendig, men ikkje tilstrekkeleg for at demokratiske institusjonar skal veksa fram og utvikla seg. For at demokratiske institusjonar skal overleva i det lange løp, trengs det ein massekultur i befolkninga bestående av toleranse, tillit, politisk deltaking, kort sagt ei vektlegging av "self-expression" verdier, samstundes med relativ høg livskvalitet. Eit samfunn som scorar høgt på ein av desse indikatorane, har ein tendens til å score høgt på dei andre og (Inglehart 2003:52).

Inglehart seier at utsiktene for demokrati i islamske land er spesielt dårlege (Inglehart 2003:51). Trass i sterk støtte til demokrati som styreform i mange muslimske land, er demokrati stort sett fråverande i den muslimske delen av verda. Dette forklarar Inglehart med at folket i desse landa scorar lågt på "survival"/"self-expression" dimensjonen. Ei demokratisk styreform verkar kanskje attraktivt, men deira toleranse, tillit, livskvalitet, politisk deltaking og vektlegging av postmoderne verdier, er mykje lågare enn det som er tilfelle i etablerte demokrati. Likevel meiner ikkje Inglehart at islam og demokrati ikkje kan einast, slik som til dømes Huntington og Fukuyama. Verdisystemet til dei islamske landa er omtrent der ein kan venta utifrå deira økonomiske utvikling (Inglehart 2003:56).

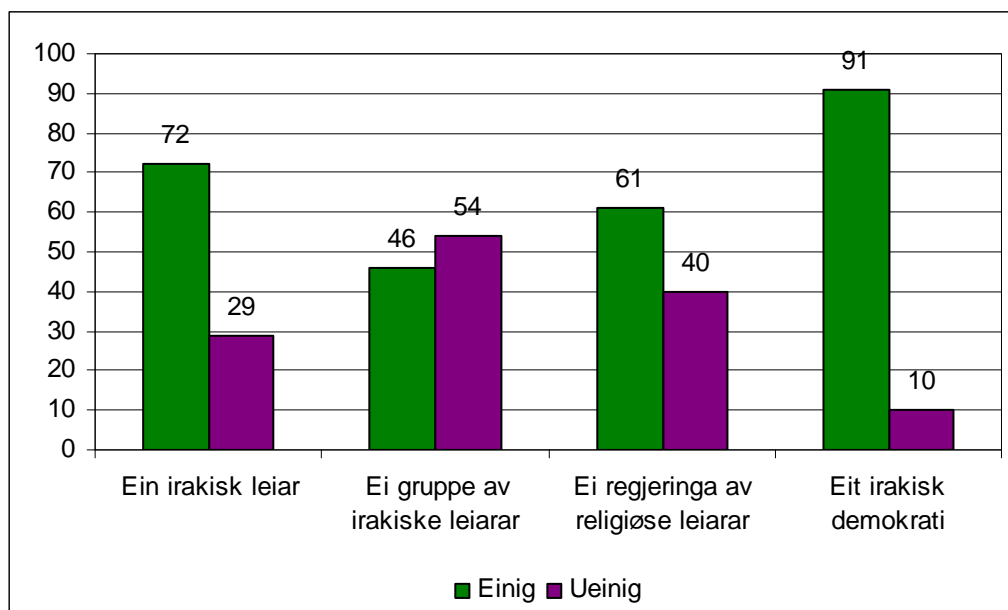
Eg vil no sjå på den politisk kulturen i Irak. Ser den irakiske befolkninga ut til å forfekta demokratiske verdier som tillit, toleranse og politisk deltaking og dermed held seg nær "self-expression" på "survival"/"self-expression" dimensjonen, eller ligg den irakiske befolkninga sine verdier nærare "survival" på denne dimensjonen? Kvar står den irakiske befolkninga når det gjeld den tradisjonelle/sekulær-rasjonell dimensjonen. Legg dei vekt på tradisjonelle verdier som familie og religion, altså

held seg i den tradisjonelle enden av skalaen, eller står sekulære/rasjonelle verdier sterkt i den irakiske befolkninga?

Før eg ser på dei fem indikatorane som eg vil bruka for å få fram underliggjande demokratiske haldningar i den irakiske befolkninga og dermed få eit innblikk i den politiske kulturen, vil eg kort sjå på kva irakarane seier om eit demokratisk system. Eg vil med andre ord sjå på om dei er positive til eit demokratisk styresett. Inglehart seier som sagt at positive haldningar til demokrati som styreform er nødvendig, men ikkje tilstrekkeleg for at demokratiske institusjonar skal veksa fram og utvikla seg.

4.2 Grunnleggjande haldningar til demokrati som styreform

Figur 2

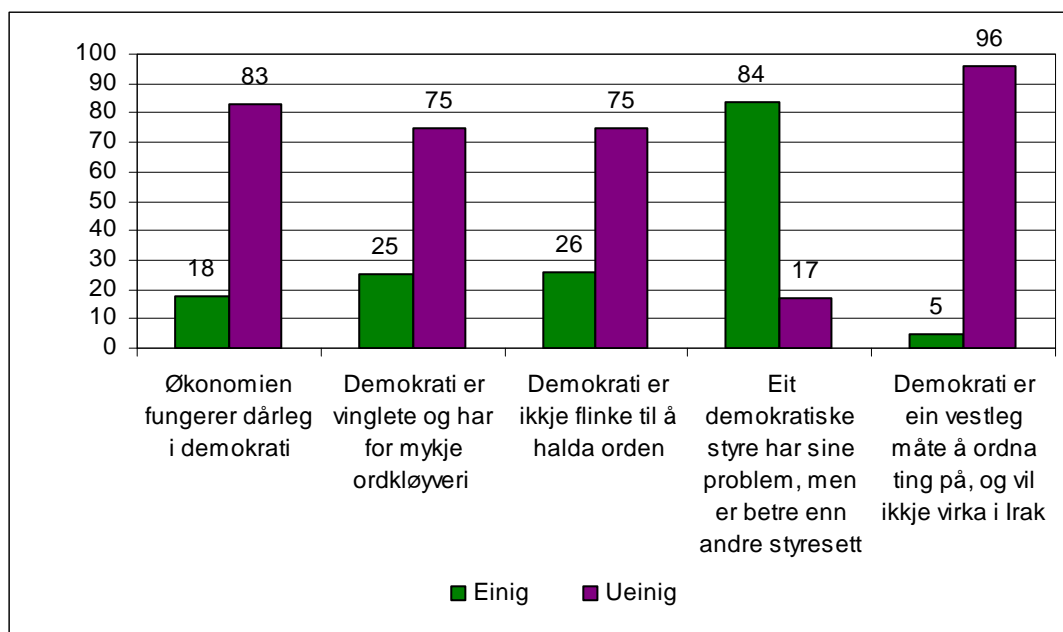

Spørsmål: Folk har ulike oppfatningar om kva Irak treng på dette tidspunktet. Kva med deg? Kor einig eller ueinig er du i følgjande utsegn? Irak treng....

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003(N=3244)

Som figur 2 syner, er det svært mange, heile 90% av den irakiske befolkninga som meiner at Irak treng ei demokratisk styreform i 2003. Nærast kjem ein sterk irakisk leiar, noko som 72% meiner at Irak treng på dåverande tidspunkt. Det er og svært få som er ueinig i at Irak treng eit demokrati, berre 10% seier seg ueinig i dette. Utifrå dette må ein kunna seia at folk flest i Irak er positiv til demokrati som styreform og at dei ynskjer eit demokratisk Irak. Likevel er det og ein stor del av folket som meiner at ein sterk irakiske leiar var det landet trengte i 2003.

Figur 3

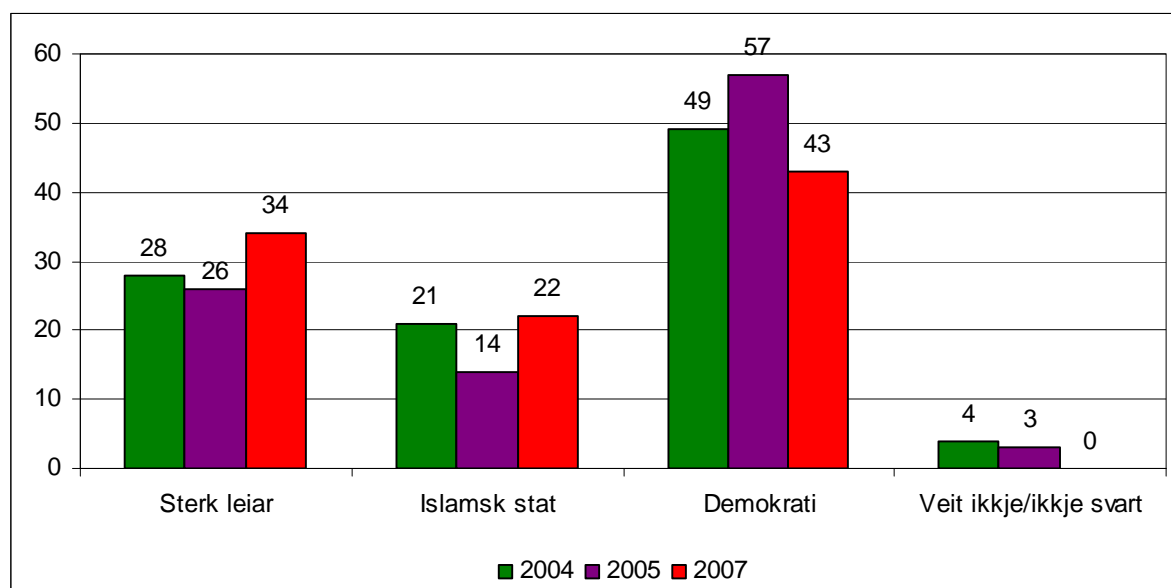
Spørsmål: Kan du fortelja meg om du er einig eller ueinig i desse utsegna?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003(N=3244)

Spørsmåla i figur 3, blir ofte stilt i opinionsundersøkingar for å finna ut korleis innbyggjarane i eit land ser på eit demokratisk styre. Desse fem utsegna som respondentane skal ta stilling til, kan seiast å representera yteevna til demokrati. Kor godt meiner dei spurte at demokrati som system fungerer?

Figur 3 viser at irakarane har stor tiltru til demokratiet si yteevne. Over 80% er ueinig i at det økonomiske systemet ikkje fungerer bra i eit demokrati, tilsvarende er einig i at eit demokratisk system har sine problem, men at det er den beste styreforma me har. Endeleg, er nesten alle dei spurte ueinig i at demokrati er ein vestleg måte å gjera ting på, og at denne styreforma ikkje vil fungera i Irak. Berre 59 av 2127 respondentar som gav eit svar, var einig i dette utsegne, det utgjer knappe 3%.

Figur 4

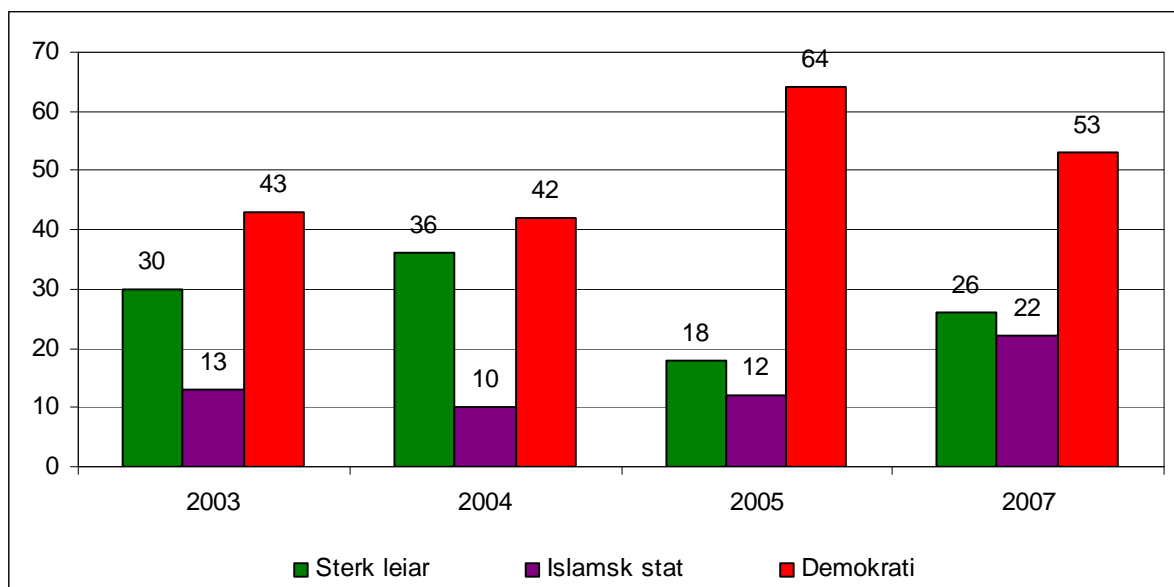
Spørsmål: Ulike land har ulike måtar å setja saman staten på. Utifrå desse tre typene, kva system synest du er best for Irak no(vel eit)?

Kjelde: Oxford Research International feb. 2004(N=2652), Oxford Research International nov. 2005(N=1711), D3 Systems feb. 2007(N=2212)

Figur 4 viser korleis synet på kva styreform den irakiske befolkninga meiner er best for Irak, har endra seg frå 2004 til 2007. På alle tidspunkta, er det langt fleire som seier at Irak treng ei demokratisk styreform, enn ein sterk leiar eller ein islamsk stat. I 2005 er det flest som meiner at demokrati er den beste styreforma for Irak på dåverande tidspunkt, då 57% føretrekker demokrati framfor dei to andre styreformene. I 2007 har talet på dei som seier at dei vil ha eit demokratisk system i Irak gått ned med 14 prosentpoeng, til 43%. Dette er lågare enn i både 2004 og 2005.

Samstundes kan ein sjå at i 2007 er det fleire som seier at det Irak treng no, er ein sterk leiar. Frå 2005 til 2007 auka talet på dei som meinte dette med 8 prosentpoeng. Talet på dei som meiner at Irak treng ein islamsk stat er lågast i 2005, men omtrent lik i 2004 og 2007. At det er 14 prosentpoeng færre som meiner at demokrati er den beste styreforma i 2007 enn i 2005, kan vera ein indikasjon på at den irakiske befolkninga har fått mindre tru på demokrati som styreform. Med andre ord er ikkje dei grunnleggjande haldningane til demokrati like positive i 2007 som i 2004 og 2005.

Figur 5

Spørsmål: Og kva system vil vera best for Irak om fem år?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003(N=3244), Oxford Research International feb. 2004(N=2652), Oxford Research International nov. 2005(N=1711) og D3 Systems feb. 2007(N=2212)

Figur 5 viser ein liknande tendens som figur 4. Her blir respondentane spurt om kva styreform dei meiner vil vera best for Irak om fem år. Igjen er det flest som meiner at demokrati er den beste styreforma for Irak, dette er tilfellet for alle tidspunkta. I 2005 er det igjen flest som er positiv til demokrati som styreform. Grunnen til at det er færre som seier at demokrati er den beste styreforma i 2003 og 2004 enn i 2005 og 2007, skuldast nok i stor grad at det i dei to fyrste undersøkingane var mange

svaralternativ på kva styreform respondentane såg på som den beste, medan i 2005 og 2007, skulle ein rangera mellom desse tre alternativa.

Det er ein prosentnedgang på 11 prosentpoeng frå 2005 til 2007 for dei som meiner at demokrati er det beste systemet for Irak om fem år. Som nemnt i samband med figur 4, kan dette tyda på at irakarar har fått ei meir negativ haldning til demokrati enn det dei hadde tidlegare. Som figur 3 viser, er positive haldningar til demokrati svært utbreitt blant den irakiske befolkninga i 2003, då over 80% av befolkninga var einig i at eit demokrati har problem, men at det er den beste styreforma me har. Sidan eg ikkje har tidsseriar på desse utsegna, er det ikkje mogeleg å seia om det har skjedd ei endring over tid her, men dei to tidsseriane som er presentert overfor i figur 4 og 5, viser ein negativ trend i haldninga til ei demokratisk styreform blant befolkninga i Irak. Dette kan ikkje seiast å vera gunstig i ein demokratiseringsprosess. Innbyggjarane i eit land må ha trua på det demokratiske systemet for at det skal kunna haldast oppe, eller for at eit demokrati skal utvikla seg. Inglehart peikar på nettopp dette, då han argumenterer for at eit demokrati ikkje kan haldast oppe berre ved å byggja institusjonar på toppen av systemet. Innbyggjarane sine haldningar og verdiar, og det at dei har trua på systemet, er og viktig for at eit demokratisk system skal overleva (Inglehart 2000a:96).

Med den aukande valden som har vore i Irak, særleg sidan 2005, og mangel på framgang i levestandard for den irakiske befolkninga, kan det tenkjast at befolkninga har byrja å tvila på demokratiet som politisk styreform. Som sagt fekk den sekteriske valden ein kraftig oppsving etter bombinga av den heilage moskeen til shia-muslimane i februar 2006. Nedgangen i trua på eit demokratisk system frå 2005 til 2007, korresponderer derfor med den aukande valden i det irakiske samfunnet. Inglehart seier at "in politics, insecurity is conducive to xenophobia, a need for strong leaders and deference to authority (Inglehart 2000b:223). Dette kan forklara at det er fleire irakarar som seier at Irak treng ein sterk leiar i 2007 enn i 2005, og at talet på dei som ynskjer eit demokrati har gått ned i tilsvarende perioden. Nedgangen i talet på dei som ynskjer eit demokratisk styresett kan også gi ein indikasjon på at det er

viktig med politisk framgang og betra levekår tidleg i demokratiseringsprosessen. Etter ein militær intervensjon oppstår det eit maktvakuum, og i Irak, klarte ikkje amerikanarane å fylla dette vakuemet med eit styre som var legitimt for den irakiske befolkninga. Samfunnsmaskineriet i Irak gjekk i oppløysing, og befolkninga fekk ikkje dekkja viktige daglegdagse behov. Resultatet blei misnøye i befolkninga, og aukande vald i samfunnet. Det ser ut til at befolkninga i Irak har mindre tru på demokrati som styreform nærare fem år etter intervensjonen som skulle skapa eit demokratisk Irak. Manglande framgang tidleg etter ein militær intervensjon kan dermed føra til at befolkninga får mindre tru på demokrati som styreform enn det som var tilfellet i utgangspunktet. Som Gleditsch et. al peiker på, er demokratisering mest sannsynleg innan eit år etter at intervensjonen fann stad. Utifrå tilfellet Irak, kan det sjå ut til at innbyggjarane mistar trua på demokratiet dersom det går lang tid utan framgang i demokratiseringsprosessen. Dette kan vera ein faktor til at demokratisering er mest truleg kort tid etter intervensjonen.

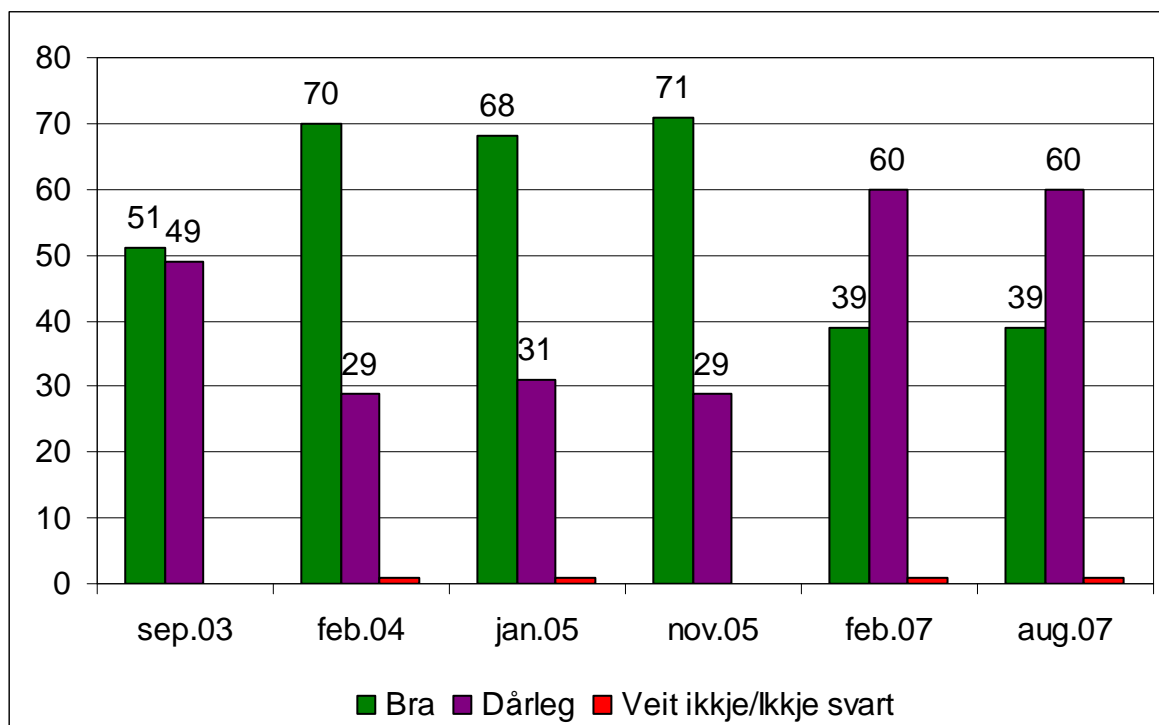
Når dette er sagt, er det framleis eit fleirtal av irakarar som meiner at demokrati er den beste styreforma, og eg meiner derfor at generelle haldningar til demokrati som styreform er positive i Irak, sjølv om det kan sjå ut til at det har vore ein tilbakegang det siste året.

Eg har altså stadfesta at irakarar ser ut til å ha eit fordelaktig syn på eit demokratisk styresett, men som sagt, meiner ikkje Inglehart at dette gir eit godt grunnlag for å fastslå om befolkninga i eit land verkeleg har demokratiske verdiar og haldningar. Positive haldningar til demokrati som styreform er naudsynt i ei befolkning, men ikkje tilstrekkeleg for å avgjera om dei har demokratiske verdiar. Indikatorane toleranse, tillit, politisk deltaking og tradisjonelle vs. postmoderne verdiar gir eit rettare bilete av om befolkninga i eit land verkeleg ynskjer ei demokratisk styreform som byggjer på demokratiske verdiar som deltaking, fridom, mangfald, konkurranse og like rettar for alle i samfunnet. Desse verdiane bidrar til utviklinga av demokrati, men spørsmål som målar dei gir inga eksplisitt referanse til demokrati (Inglehart 2003:51). Samstundes som underliggjande demokratiske verdiar

er viktig å kartleggja i ei befolkning for å sjå om den politiske kulturen er fordelaktig eller ikkje for ei demokratisering, ser Inglehart også på livskvaliteten i befolkninga. God livskvalitet heng som tidlegare nemnt saman med demokrati, og er den fyrste indikatoren eg vil sjå på (Inglehart 2000b:219).

4.3 LIVSKVALITET

Figur 6

Spørsmål: Generelt, korleis vil du seia livet ditt er for tida? Vil du seia at det er veldig bra, ganske bra, ganske dårleg eller veldig dårleg?¹⁰

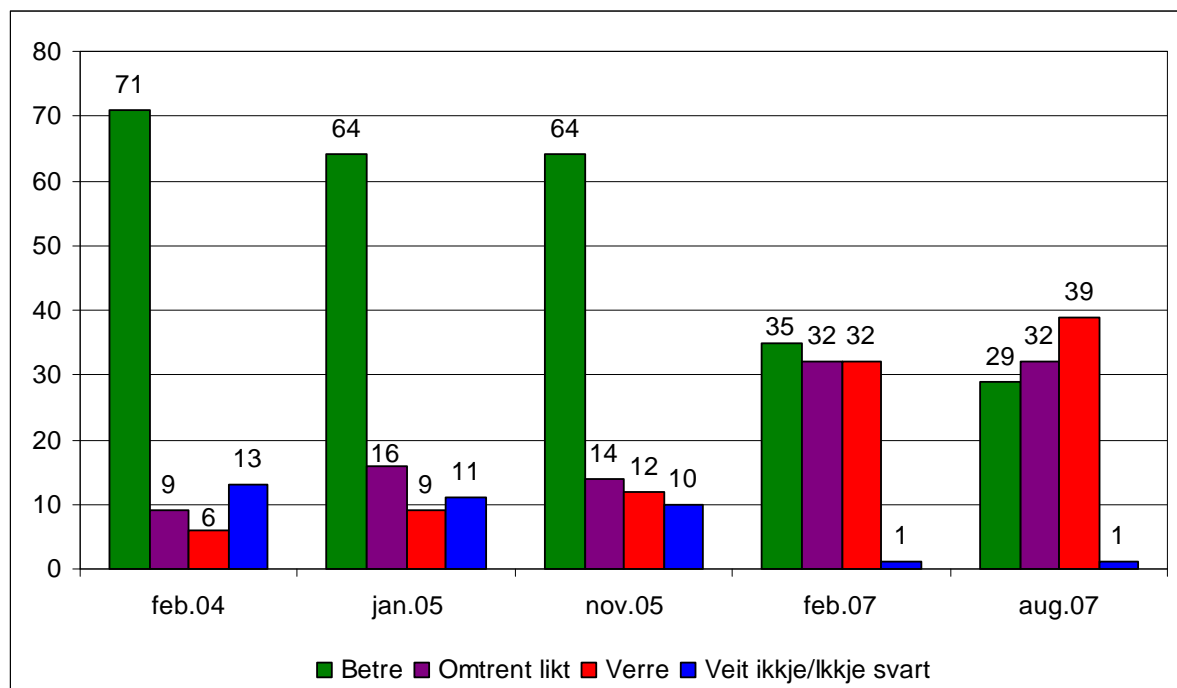
Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=3244], Oxford Research International feb. 2004[N=2652], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313], Oxford Research International nov. 2005[N=1711], D3 Systems feb. 2007[N=2212], D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007[N=2212]

¹⁰ Eg har slått saman svaralternativa veldig bra og ganske bra, og ganske dårleg og veldig dårleg. Dette har eg gjort for å få litt meir oversiktlege tabellar, og sidan eg trur det kan vera ganske tilfeldig om ein respondent svarar veldig bra eller ganske bra og tilsvarande for dårleg, vel eg å gjera det slik for tabellane som tar for seg livskvaliteten i den irakiske befolkninga. Hovudpoenget er å få fram om dei meiner dei har eit godt eller eit dårleg liv.

Fleire meningsmålingar utført i ulike periodar blant den irakiske befolkninga frå 2003 til 2007, har spurt om korleis irakarane føler at deira livssituasjon er. Dette gir eit grunnlag for å samanlikna endring over tid. Som ein kan sjå utifrå figur 6, var det rundt 50% som sa at dei hadde eit godt liv i 2003, medan den andre halvparten sa dei hadde eit dårleg liv. I 2004 og 2005 var talet på dei som meinte dei hadde eit godt liv på rundt 70%, medan i 2007, sank denne delen til under 40%. Den delen som meinte dei hadde eit dårleg liv auka frå 29% i 2004, til 60% i 2007, ei auke på heile 31 prosentpoeng. I 2007 var det for fyrste gong sidan opinionsundersøkingane starta i 2003, eit fleirtal som meinte at dei hadde eit dårleg liv.

Bak figur 6, skjuler det seg ein stor skilnad mellom dei ulike religiøse og etniske gruppene i Irak. Tal frå januar 2005, viser at i nord og sør, som er dominert av høvesvis kurdarar og shia-muslimar, er det ein større prosentdel som er nøgde med livet enn i sentral- Irak der det hovudsakeleg bur sunniarabarar. Heile 83% av kurdarane og 82% av shia- muslimane meiner dei har eit godt liv, medan tilsvarande tal for sunniarabarar er 53% (COSIT og FAFO jan. 2005). I august 2007 er talet langt lågare for både sunni- og shiaarabarar, då høvesvis 10% og 40% seier at dei har eit godt liv, men igjen er gapet mellom dei to gruppene på 30 prosentpoeng. Frå 2005 til 2007 har talet på dei som meiner dei har eit godt liv altså gått ned med over 40 prosentpoeng for både sunni- og shiaarabarane (det finnes ikkje tal for kurdarane i 2007) (D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007).

Figur 7

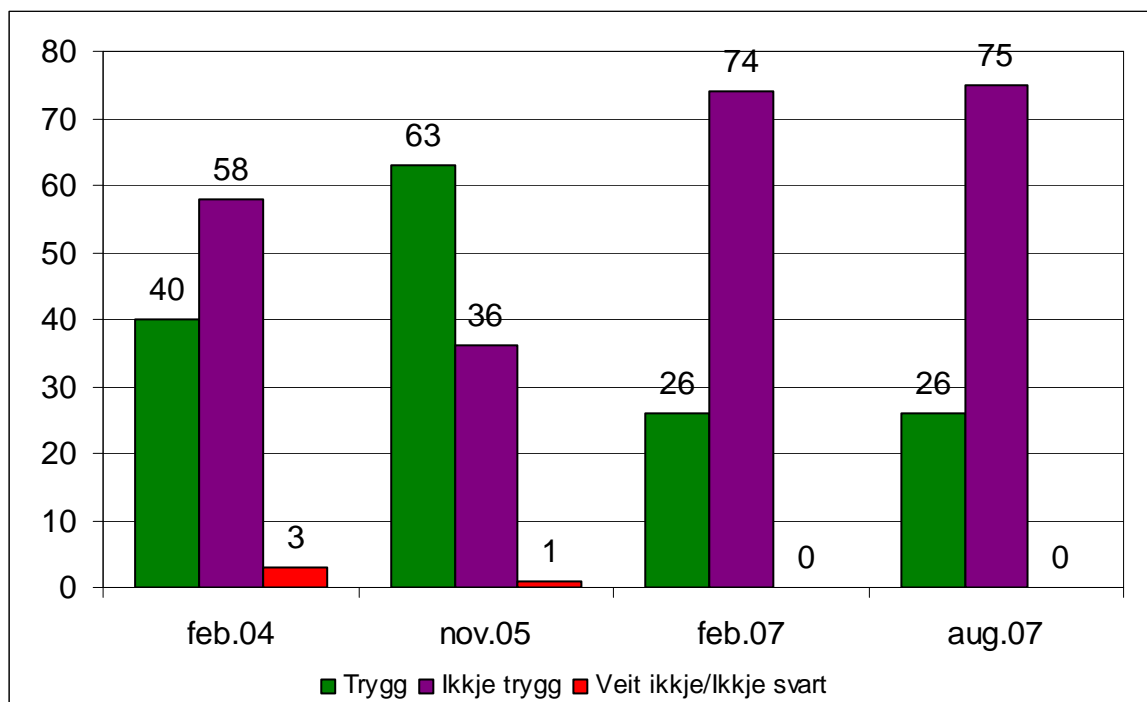
Spørsmål: Korleis ventar du at livet ditt vil vera om eit år frå no? Vil det vera mykje betre, noko betre, omtrent likt, noko verre eller mykje verre?

Kjelde: Oxford Research International feb. 2004[N=2652], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313], Oxford Research International nov. 2005[N=1711], D3 Systems feb. 2007[N=2212], D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007[N=2212]

Utifrå figur 7, kan ein sjå at det er ein stor grad av optimisme blant den irakiske befolkninga i 2004 og 2005 når det gjeld betring av livskvaliteten eit år fram i tid. I byrjinga av 2004, seier over 70% at dei trur livet vil bli betre om eit år, og det har ikkje skjedd den store endringa i slutten av 2005. Dei som trur dei kjem til å få eit verre liv om eit år, ligg på rundt 10% i denne perioden. I 2007 kan det sjå ut til at irakarane ikkje ser like lyst på framtida som dei gjorde for halvanna år sidan. I februar seier 35% at dei trur livet vil bli betre om eit år, medan tilsvarande tal i august er på 29%. Dette vil seia at frå byrjinga av 2004 til midten av 2007, har den delen som ventar at livet deira skal bli betre om eit år, gått ned med 42 prosentpoeng. Frå 2004 til 2007 er det ein nokon mindre auke i dei som trur at livet vil bli verre om eit år, men ei auke på 33 prosentpoeng, er likevel svært mykje.

Trua på eit betre liv er ikkje særleg stor blant sunniarabarane. I 2005 seier 34% at dei trur dei kjem til å få eit betre liv om eit år, medan 47% trur livet deira blir likt som i dag, eller verre om eit år. I 2007, er det berre 10% av sunniarabarane som trur livet blir betre, medan heile 90% ventar at det blir likt eller verre. Blant befolkninga i sør er optimismen større i 2005, her seier heile 85% at dei trur livet vil bli betre om eit år, medan berre 11% trur det vil bli som i dag eller verre. I 2007 har og shia-muslimane inntatt ei anna haldning då 60% trur livet blir likt eller verre om eit år. Kurdarane er og svært optimistiske når det gjeld framtida i 2005, heile 75% trur livet blir betre om eit år, medan 15% trur det blir likt eller verre. Tal for 2007 er ikkje tilgjengeleg for kurdarane¹¹. Med tanke på at valden i Irak auka dramatisk frå byrjinga av 2006, er det sannsynleg at noko av den aukande pessimismen skuldast den aukande valden i det irakiske samfunnet.

Figur 8

Spørsmål: Kor trygg føler du deg i nabolaget ditt? Føler du deg veldig trygg, ikkje veldig trygg, eller ikkje trygg i det heile tatt?

¹¹ COSIT og FAFO jan. 2005 og D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007

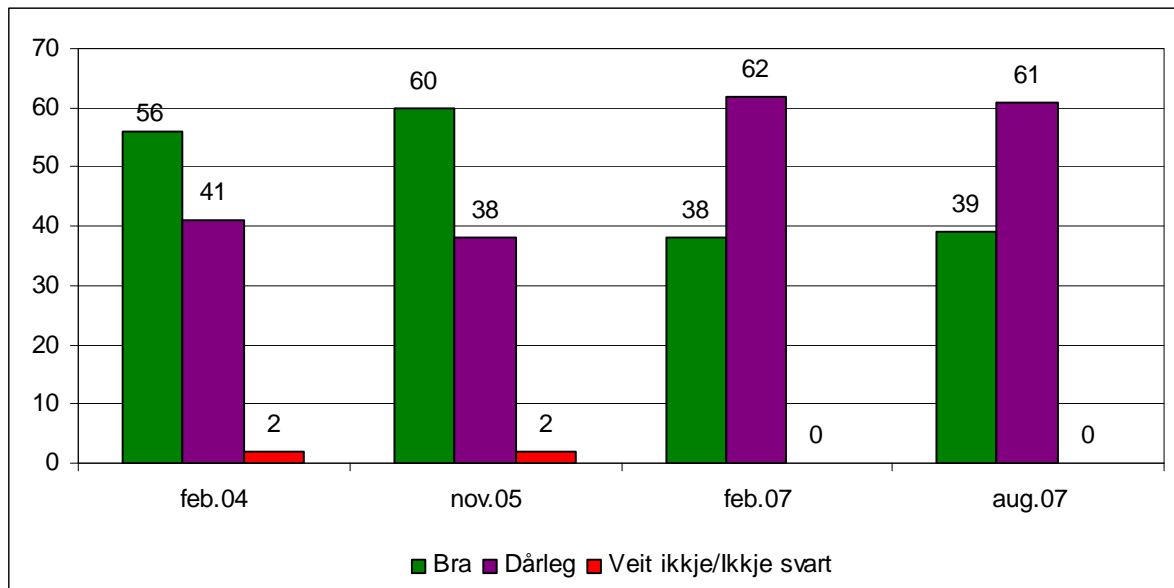
Kjelde: Oxford Research International feb. 2004[N=2652], Oxford Research International nov. 2005[N=1711], D3 Systems feb. 2007[N=2212], D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007[N=2212]

Tryggleik er ein anna indikator som spelar inn på livskvalitet. Også her kan ein sjå ei svært negativ utvikling over tid. I februar 2004, seier nærare 40% av irakarane at dei føler seg trygg i nabolaget, tilsvarende tal for 2005 var på over 60%, medan i 2007 er denne delen nede i 26%. Prosentdelen som ikkje føler seg trygg, var lågaste i slutten av 2005, då rundt 35% sa at dei ikkje følte seg trygge, medan i august 2007 svarer over 70% av dei spurte at dei føler seg utrygge. Dette må kunne seiast å vera ei dramatisk auke.

Også her er det ein skilnad mellom shia- og sunniarabarar, då heile 95% av sunniarabarane seier at dei ikkje føler seg trygge i nabolaget sitt i meningsmålinga frå august 2007. Tilsvarende tal for shia- muslimar er 76%, noko som likevel er eit høgt tal (D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007). Figur 8 viser dermed at det er ei tydleg auke i talet på irakarar som føler seg utrygge i nabolaget sitt frå 2004 til 2007. Og her er nok den aukande valden i 2006 ei viktig årsak til at talet har gått opp så dramatisk på kort tid. Valden er størst i dei sunniarabiske områda, noko som blir stadfesta ved at nesten heile den sunniarabiske delen av befolkninga føler seg utrygge i nabolaget sitt.

I ei meningsmåling utført i februar 2007, seier over 76% av den irakiske befolkninga at dei har store problem eller av og til problem med å sove, 72% har store eller nokon vanskar for å konsentrera seg om arbeid og vanlege aktivitetar, 82% slit med store eller små angstproblem, medan 77% føler seg veldig eller litt deprimert. Samstundes seier 81% at dei er blitt ein meir forsiktig og årvaken person på grunn av tryggleikssituasjonen i landet. Heile 86% av den irakiske befolkninga er og veldig eller i nokon grad engsteleg for at ein person i deira familie skal bli utsett for vald i næraste framtid (D3 System februar 2007).

Figur 9

Spørsmål: Korleis vil du rangera tilgjengelegheita til grunnleggjande behov til hushaldet. Er den veldig bra, ganske bra, ganske dårleg, eller veldig dårleg?

Kjelde: Oxford International Research feb. 2004[N=3244], Oxford International Research nov. 2005[N=1711], D3 Systems feb. 2007[N=2212], D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007[N=2212]

Over 60% av den irakiske befolkninga seier i 2007 at tilgangen til basisting dei treng i huset er dårleg. Det er ein auke på rundt 20 prosentpoeng frå 2004. Dei som meiner at tilgangen er god, har gått ned nesten tilsvarande frå 2004 til 2007. I undersøkinga utført av COSIT og FAFO i januar 2005, blei utvalet spurt om å seia seg einig eller ueinig i påstanden ”dårleg tilgang til husholdningsvarer verkar negativt inn på livskvaliteten min”. Heile 85% var einig i påstanden, medan 10% var ueinig (COSIT og FAFO jan. 2005). Når det gjeld moglegheita for jobb, elektrisitet og drivstoff er situasjonen enda verre. Høvesvis 80%, 93% og 92% seier at forholda er ganske eller svært dårlege i august 2007. Ein kan sjå ei forverring av forholda frå 2004 til 2007 på alle desse punkta. Forholda på dei lokale skulane ser og ut til å ha blitt dårlegare då 23 prosentpoeng fleire seier at dei er ganske eller svært dårlege i 2007 enn i 2004. Tilgang på reint vatn og medisinsk hjelp har og hatt ei negativ utvikling då høvesvis

27 prosentpoeng og 21 prosentpoeng fleire meiner tilgangen er dårleg i august 2007 enn i 2004.

Livskvalitet er altså ein av indikatorane som Inglehart brukar for å indikera om det er sannsynleg at eit land vil utvikla seg eller overleva som demokrati. Inglehart seier at "reasonably high levels of subjective well-being seem to play a crucial role in the survival of democratic institutions" (Inglehart 2000b:219). Livskvalitet er nært knyta opp mot økonomisk utvikling. Opp til ein viss terskel, og særleg i den tidlege fasen av økonomisk utvikling, ser det ut til at økonomisk utvikling har stor innverknad på livskvalitet (Inglehart 2000:219b). Inglehart hevdar at:

"The WVS have detected a pattern of systematic changes in values and motivations among those of advanced industrial societies. These changes reflect economic and technological changes that have tremendously reduced the likelihood that people will die prematurely from starvation or diseases" (Inglehart 2000b:215.)

Økonomisk utvikling gir folk moglegheit til å tenkja på andre ting enn å overleva. Inglehart seier at postmoderne verdiar har slått rot i den vestlege verda på grunn av at basisbehova som skal til for å overleva, blir rekna som sjølvsaagte (Inglehart 2000b:223).

Irak er, som det gjekk fram i førre kapittel, eit samfunn som har vore prega av krig. Frå 1980 til 1991, var dei nærast kontinuerleg i krig med nabolanda Iran og Kuwait. Dette fekk som sagt store konsekvensar for den irakiske økonomien. Dei svært omfattande sanksjonane som verdssamfunnet innførte overfor Irak etter krigen mot Kuwait, fekk og store konsekvensar for samfunnet og den irakiske befolkninga. Levestandaren blei betrakteleg dårlegare og den eksisterande middelklassen forsvann nærast. Den irakiske økonomien har derfor ikkje hatt ei positiv utvikling dei siste 20 åra.

Før den amerikanske intervensjonen(i 2002), var BNP per innbyggjar i Irak \$802. I 2003 var den nede i \$518, medan i 2004 auka den til \$951 (O'Hanlon og Campbel 2007:44). Offisielle tal for 2005-2008 er ikkje tilgjengeleg, men International Monetary Fond(IMF), har estimert ei auke til \$1,205 og \$1,771 i

høvesvis 2005 og 2006, og ein prosjektert auke til \$2,097 i 2007. Sjølv om BNP per innbyggjar har auka etter den amerikanske invasjonen i Irak (med unntak av 2003), peiker IMF på at inflasjonen er svært høg i Irak. Den årlege konsumprisveksten var på nesten 65% i desember 2006. Den høge inflasjonen, er ein følge av mangel på viktige husholdningsvarer (særleg drivstoff) og ein auke i tryggleikskostnader (IMF land-rapport 2007). Sjølv om BNP per innbyggjar aukar, er den årlege veksten i nominal BNP i Irak lågare enn venta. Med ein befolkningsvekst på 3% i 2006, og høg inflasjon, gav dette ein reel vekst på 3% i nominal BNP i 2006. Dette skyldes i stor grad at oljeproduksjonen ikkje auka så mykje som venta, og at tryggleikssituasjonen var svært vanskeleg (IMF land-rapport 2007). Med betre tryggleik i slutten av 2007, spår Mohsin Khan i IMF ein økonomisk vekst i Irak på 7-8% i 2008. Khan seier at dette er avhengig av at oljeproduksjonen aukar og at tryggleikssituasjonen blir betre. Slik den økonomiske situasjonen er i Irak i dag, er den ikkje fordelaktig for ein demokratiseringsprosess, men med redusert vald er det er håp om betringar i 2008 (Dagbladet 2008b).

Som Kagan seier, øydela det militære angrepet store delar av infrastrukturen i Irak, samtidig som den øydela samfunnsmaskineriet. Når ein knuser statsinstitusjonane i eit samfunn, er det vanskelegare å byggja opp eit stabilt regime i etterkant. Amerikanarane hadde tenkt å ta i bruk dei irakiske statsinstitusjonane under okkupasjonen, men då desse kollapsa, og det oppstod eit maktvakuum i Irak, hadde ikkje USA verken planar eller nok kunnskap om det irakiske samfunnet til å fylla dette vakuumet. Då valden auka i omfang i 2006, var ikkje statsinstitusjonane i Irak rusta til å takla behova til befolkninga, og dette gjekk utover livskvaliteten. Den negative utviklinga i tidsseriane presentert her, kan tyda på at den militære intervensjonen har verka negativt inn på livskvaliteten til den irakiske befolkninga. Når ein ikkje klarer å skapa orden og ro i samfunnet i løpet av kort tid, fører det til misnøye i befolkninga. Som nemnt under avsnitt 4.2 har det vist seg å vera vanskeleg å byggja opp nye institusjonar som er legitime for heile befolkninga etter intervensjonen. Dette kan tyda på at etter ein militær intervensjon, må demokratiske institusjonar som er legitime for heile befolkninga i landet byggjast opp relativt fort,

elles kan det føra til opprør, slik som hos sunniarabarane i Irak, og dermed føra til dårlegare livskvalitet for heile befolkninga i landet. Dette er igjen i tråd med det Gleditsch, Christiansen og Hegre seier om at ei demokratisering er mest sannsynleg innan eit år etter intervensjonen. Dersom det går lang tid utan politiske framgang, eller med politisk framgang som ikkje er akseptabel for ei av gruppene i landet, kan dette få følgjer for moglegheita til å byggja stabile institusjonar. Som Gleditsch, Christiansen og Hegre peiker på, er det ikkje uvanleg at land som har opplevd ein militær intervensjon med siktemål om demokratisering, ender opp som semi-demokrati. Dette er ikkje utenkeleg for Irak slik situasjonen er i dag.

Jo betre livskvalitet, jo større er sjansen for at befolkninga vil stå nærare "self-expression" enn "survival" på denne dimensjonen, og dermed vil også sjansen for at dei forfektar demokratiske verdiar auka. Som me kan sjå utifrå opinionsundersøkingane og figurane overfor, ser det ikkje ut som om fleirtalet i den irakiske befolkninga meiner at dei har eit godt liv. Trua på at dei skal få eit betre liv om eit år, er tydeleg redusert i 2007 samanlikna med 2004. Basisbehov som reint vatn og elektrisitet er mangelfulle, og tryggleiken er svært dårleg, noko som kan synast å skapa redsel, angst og depresjon. Sjølv om valden har gått tilbake frå september 2007, har som sagt ikkje regjeringa til al- Maliki klart å gjera særlege framsteg når det gjeld å dekkja desse behova.

Ein kan derfor seia at basisbehova på langt nær er dekkja i den irakiske befolkninga i dag, og at livskvaliteten, særleg blant sunniarabarane, er svært dårleg. I eit samfunn prega av val er ikkje fokus på politikk, og politisk representasjon høgast på dagsorden blant befolkninga. Når ein må kjempa for å overleva og for å få dekkja basale behov, er det naturleg at politikk kjem i andre rekkje. Samstundes fører dårleg livskvalitet til misnøye med det sitjande regimet. Inglehart seier at i samfunn der befolkninga opplever at livet er godt under eit sitjande regime, gir dette legitimitet og støtte til regime, noko som er avgjerande for eit demokrati. Samfunn der befolkninga føler at livet er godt, har derfor eit større sannsyn for å overleva som demokrati, enn samfunn der dette ikkje er tilfellet (Inglehart 2003: 55). At eit fleirtal av befolkninga i

Irak seier at dei har dårleg livskvalitet, må derfor kunne seiast å vera ei hindring i demokratiseringsprosessen. Eit utsegn frå ein butikkeigar i Bagdad illustrerer dette poenget godt. Han seier at: "under Saddam Hussein, at least we had power and security. Democracy is not feeding us well" (Basham 2004:8). Dårlig livskvalitet gir derfor dårleg legitimitet til dei demokratiske statsinstitusjonane, og får den irakiske befolkninga til å tvila på demokratiet som styreform.

Slik situasjonen er i Irak i dag, vil eg derfor seia at det er eit fleirtal i den irakiske befolkninga som forfektar "survival"- verdiar på indikatoren livskvalitet. Dei held seg derfor i den enden av skalaen på "survival"/ "self- expression" dimensjonen som i følge Inglehart er lite gunstig i ein demokratiseringsprosess.

4.4 Toleranse og likestilling

Den andre indikatoren som Inglehart meiner er viktig for å måla underliggjande demokratiske verdiar, er toleranse. Inglehart seier at: "tolerance of outgroups is also essential to democracy: civil liberties and legitimate opposition require tolerance and forbearance toward groups with whom one disagrees and dislikes" (Inglehart 2003:51). Den siste tida har Inglehart, særleg saman med Norris, fokusert på skilnaden mellom toleranse overfor kvinner i vestlege land og i resten av verda, særleg i muslimske land. Dei seier at "the most basic fault line between the West and Islam involves issues of gender equality and sexual liberalization" (Norris og Inglehart 2003:31). I tillegg til at den islamske befolkninga ser ut til å vera meir negativ innstilt til likestilling mellom kjønna, er dei og mindre tolerante overfor homoseksualitet enn det befolkninga i vestlege land er. Dette viser tal frå WVS. Ein multivariat regresjonsanalyse syner at denne skilnaden er gjeldande etter kontroll for landets HDI, demokratiske nivå og respondentens inntekt, utdanning, kjønn, alder og religiøsitet (Norris og Inglehart 2003: 25).

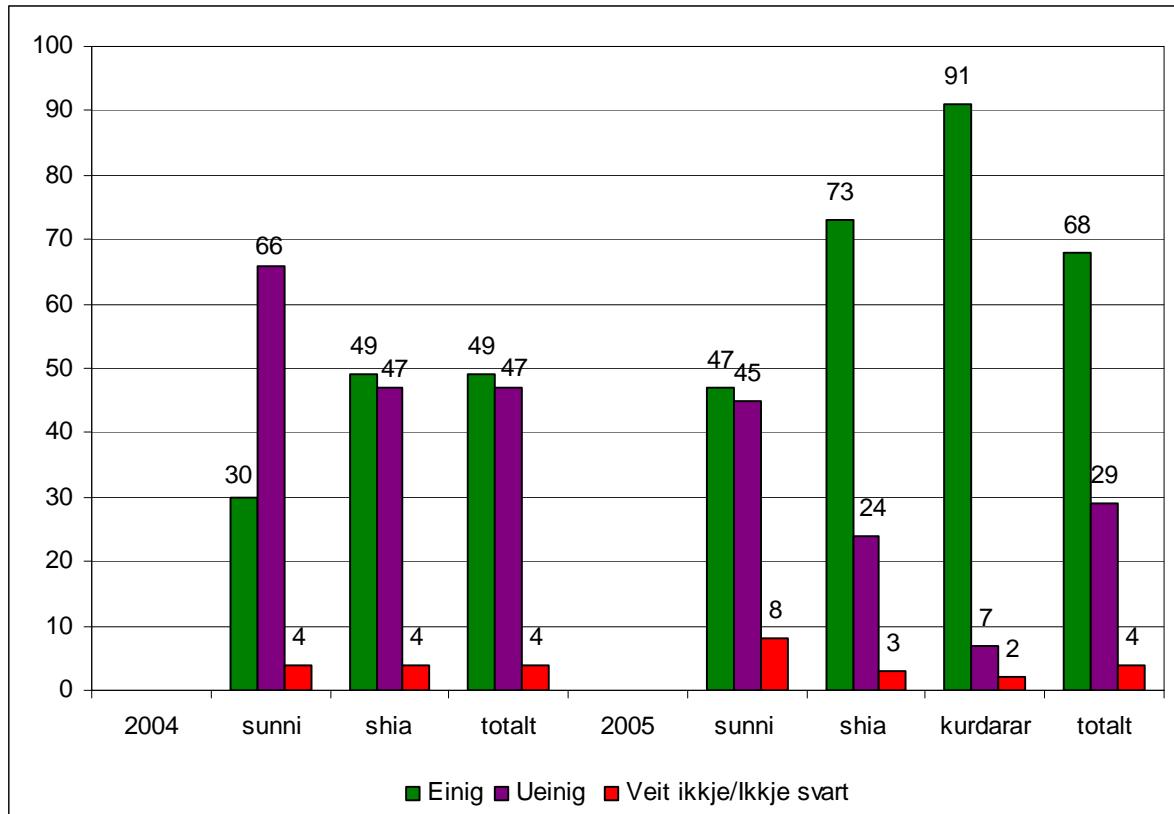
Det er ikkje spurt om toleranse overfor homoseksuelle eller andre "outgroups" i meningsmålingane som er utført i Irak. Dette gjer det problematisk å få eit godt

innblikk i den politiske kulturen til den irakiske befolkninga på denne indikatoren. Toleranse er ein viktig faktor i eit demokratisk samfunn. Det er viktig at alle gruppene i samfunnet respekterer kvarandre, og at minoritetsrettar blir respektert. Dersom til dømes shia- muslimane, som er i fleirtal i Irak, ikkje tolererer og respekterer dei andre gruppene, kan eit demokrati vanskeleg fungera. Dersom ei gruppe føler at deira verdiar og haldningar ikkje blir respektert, slik som kan vera tilfellet for sunniarabarane i Irak, kan det føra til at dei ikkje vil akseptera og etterleva dei politiske slutningane som blir tatt, sjølv om dei er komen til gjennom ein demokratisk politisk prosess. Sunniarabarane har i stor grad vore utanfor transisjonsprosessen, i hvertfall til å byrja med, dette kan ha ført til at dei føler seg overkjørt og dermed blir lite tolerante overfor dei to andre gruppene som dei føler ikkje tolererer deira syn i demokratiseringsprosessen. Det kan tenkjast at ein kan få eit inntrykk av denne typen openheit og toleranse, som er viktig i eit demokratisk system, gjennom indikatorar som har å gjera med kvinner sine rettार og rolle i samfunnet. Sidan Irak tradisjonelt er eit patriarkalsk samfunn, der mannen er dominerande, kan indikatoren likestilling gi eit innblikk i korleis den irakiske befolkninga stiller seg til like rettार for alle grupper i samfunnet. Inglehart et al. seier og at auka vekt på likestilling, er kopla saman med ein aukande toleranse overfor "outgroups", som utlendingar, og homoseksuelle (Inglehart et al. 2003:106). Å berre fokusera på likestilling når eg skal måla toleranse, er derimot ikkje ideelt, og vil nok ikkje gi det fulle og heile bilete av korleis den irakiske befolkninga stiller seg til denne indikatoren.

Samstundes kan likestilling vera ein viktig indikator å sjå på uavhengig av toleranse. Inglehart et.al, seier at aukande vektlegging av likestilling er ein viktig faktor i ein demokratiseringsprosess. Dei ser på forholdet mellom antal kvinner i nasjonalforsamlinga, og kor demokratisk eit samfunn er. Inglehart meiner som sagt at økonomisk utvikling fører med seg ei auke i vektlegging av "self-expression" verdiar. Aukande støtte til likestilling er berre eit aspekt av ein breiare kulturell endring som fører til demokratisering. Men det er ikkje tvil om at likestilling er eit viktig aspekt-

kanskje det viktigaste. Likestilling er ein faktor som har blitt undervurdert i tidlegare forskning, og bør få meir merksemd (Inglehart et al. 2003:113).

Figur 10

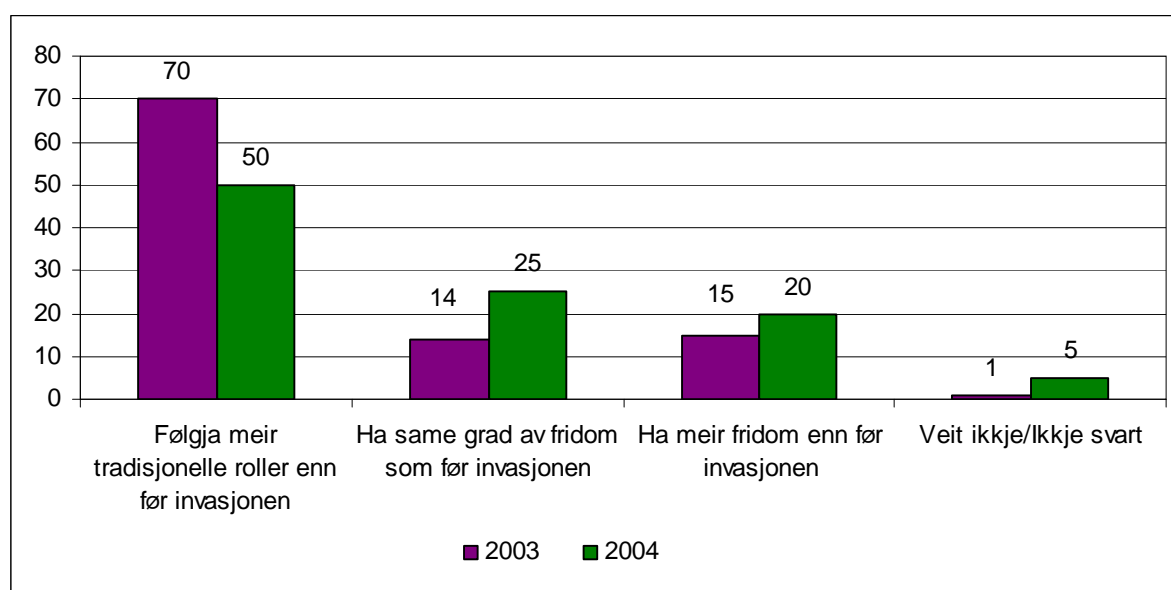
Spørsmål: Sei deg einig eller ueinig i dette utsegne: "Den nye grunnlova bør stadfesta at kvinner har like rettar og skal ha like mogelegheiter som menn".

Kjelde: Gallup juli 2004[N=3444], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3244]

Figur 10 syner at det er store skilnadar mellom dei ulike religiøse og etniske gruppene i Irak når det gjeld synet på like rettar for kvinner og menn. Utifrå dei to meningsmålingane, ser det ut til at det er sunniarabarane som er mest imot likestilling mellom kjønna. I 2004 seier heile 66% av sunniarabarane at dei er ueinig i at menn og kvinner skal ha like rettar, medan tilsvarande tal for 2005 er 47%. Over halvparten av den sunniarabiske befolkninga meiner altså at kvinner og menn ikkje bør ha like rettar. Shia- muslimane ser og ut til å gi auka likestilling meir vekt i 2005 enn i 2004, då det er ein nedgang på 20% i talet på dei som er ueinig i at kvinner og

menn skal ha like rettar. Likevel er det den kurdiske delen av befolkninga som er klart mest einig i utsegne. Over 90% av kurdarane er einig eller svært einig i at den nye grunnlova bør stadfesta at kvinner har like rettar og mogelegheiter som menn. I målinga i 2005, kan ein og sjå ein skilnad mellom kjønna, då det er 14 prosentpoeng fleire kvinner enn menn som er sterk einig i at det bør være like rettar mellom kjønna.

Figur 11

Spørsmål: Irakiske kvinner burde....

Kjelde: Gallup sep. 2003[N=3244] og juli 2004b[N=3444]

I to meningsmålingar utført av Gallup i november 2003 og juli 2004 i Bagdad, seier høvesvis 70% og 50% at irakiske kvinner bør følgja meir tradisjonelle roller enn før invasjonen i Irak. Ein nedgang på 20 prosentpoeng kan tyda på at innbyggjarane i Bagdad er blitt meir tolerante, og legg meir vekt på likestilling eit år etter invasjonen enn det som var tilfellet rett etter invasjonen. I 2004 utførte Gallup meningsmålinga i 16 av dei 18 irakiske provinsane. Tal herifrå syner at irakarar generelt hadde eit marginalt meir konservativt¹² syn på kvinnerolla, enn det innbyggjarane i Bagdad

¹² Eit konservativt kvinnesyn vil seia at ein meiner at kvinner ikkje skal ha like rettar som menn. Dette gjeld til dømes for rettar som stemmegivning, yrkesliv, skilsmisse osv. (Østerud 2003:177)

hadde, då 53% svara at dei meinte kvinner burde følgja meir tradisjonelle roller enn før invasjonen (Gallup 2004b).

Igjen er det stor variasjon mellom dei etniske og religiøse gruppene i Irak og igjen er det kurdarane som har dei verdiane som er mest fordelaktig i ein demokratiseringsprosess. Berre 10% av kurdarane meiner at kvinner bør følgja meir tradisjonelle roller enn før invasjonen, medan tilsvarande tal for sunni- og shia-arabarane er 62% og 68%. Heile 82% av kurdarane seier at kvinner bør ha meir fridom enn før invasjonen, medan blant både sunni- og shiaarabarane seier 15% det same (Gallup 2004b).

På påstanden om at kvinner bør utgjera minst 25% av det irakiske parlamentet, seier 71% seg einig eller svært einig i denne påstanden, medan 25% er ueinig eller sterkt ueinig. Også her er det store skilnadar mellom dei ulike gruppene i Irak. 93% av kurdarane er einige i påstanden, 79% av shia- muslimane og 49% av sunniarabarane. Under halvparten av sunniarabarane er altså einig i denne påstanden, mens shia- muslimane og kurdarane ser ut til å vera meir villig til likestilling mellom menn og kvinner (COSIT og FAFO jan. 2005).

Ei rekkje andre spørsmål om haldning knyta til kvinneleg deltaking i samfunnet var med i meningsmålinga til Gallup i juli 2004. Gjennomgåande ser det ut til at den irakiske befolkninga til ei viss grad meiner at kvinner skal kunna delta i samfunnet. 79% seier at kvinner bør få ha arbeid som dei er kvalifisert til utanfor heimen (Gallup juli 2004a). På påstanden om kvinner bør ha same rett til arbeid som menn, er det 65% som er seier seg einig i dette. Her varierar det frå 46% blant sunniarabarane til 91% blant kurdarane. Ein skilnad på nærare 50% (COSIT og FAFO jan. 2005). Over 60% av den irakiske befolkninga støttar at kvinner skal ha politiske leiande posisjonar i regjeringa eller nasjonalrådet. Igjen er det sunniarabarane som visar seg mest konservative, då berre 44% er einig i dette (Gallup juli 2004a).

På spørsmål om kor viktig ein kandidat sin posisjon for like moglegheiter og menneskerettar er for om vedkommande vil stemma på kandidaten, svarer 94% at dette er veldig eller ganske viktig, ingen seier at dette ikkje er viktig i det heile tatt. Her er det små variasjonar mellom dei ulike gruppene i Irak, men igjen er det sunniarabarane som ser ut til å vera minst tolerante (COSIT og FAFO jan. 2005).

Biletet av toleranse og likestilling er samansett utifrå desse meningsmålingane. I 2005 er det 68% som meiner at grunnlova bør slå fast at kvinner og menn har same rettar, samstundes svarar 70% i 2003 at kvinner bør følgja meir tradisjonelle roller enn før invasjonen, men dette gjekk ned til litt over 50% året etter. Det kan sjå ut til at det er ei auka vektlegging av likestilling, og ein aukande aksept for at kvinner skal delta i samfunnslivet. Likevel er det vanskeleg å seia om det har skjedd ei endring i haldningar til kvinner i den irakiske befolkninga basert på desse meningsmålingane. Til dette er tidsperspektivet for kort. Det kan vera tilfeldigheit ved utvalet som gjer at det er så store skilnadar i målingane til Gallup i 2003 og 2004. At heile 94% seier at dei er opptatt av at den kandidaten dei stemmar på skal fremma like moglegheiter og menneskerettar, kan tyda på at det er ein viss toleranse i befolkninga for like rettar til alle irakarar, også minoritetsrettar. Dahl seier at alle i eit samfunn må ha like moglegheit til å formulera preferansane sine, og dette krevjer toleranse for like rettar i befolkninga. Dei som sit med makta må også ta lik omsyn til alle sine preferansar. At befolkninga i Irak får eit inntrykk av at det er toleranse for alle sine haldningar og preferansar hos styresmaktene, er avgjerande når ein har ei majoritetsgruppe. Dersom sunniarabarane og kurdarane ikkje trur at deira preferansar vil bli tatt omsyn til, har dei kanskje vanskeleg for å akseptera politiske slutningar.

Det er som sagt store variasjonar mellom dei ulike gruppene i Irak. Kurdarane i nord er mest tolerante, i 2005 seier 91% at den nye grunnlova bør stadfesta like rettar mellom kjønna, medan sunniarabarane i sentral- Irak er minst tolerante, då berre 47% meiner det same her. Eg meiner difor at det er ein viss vektlegging av likestilling mellom kjønna i den irakiske befolkninga, men at toleransenivået varierer

i stor grad. Kurdarane, som har opplevd demokratiske styreformer, viser større toleranse og vilje til likestilling enn det som er tilfelle for resten av den irakiske befolkninga, særleg sunniarabarane.

Vestlege forskarar hevdar ofte at Shia- retninga er den mest konservative retninga i islam, ofte med referanse til Iran. Utifrå desse meiningsmålingane, ser det ut til at sunniarabarane er dei mest konservative i Irak. I nærast alle spørsmål er det denne gruppa som viser minst vilje til likestilling. Ei forklaring på dette, kan vera at sunniarabarane i Irak, har nære kontaktar med Saudi-Arabia der dei forfektar ein versjon av sunni- islam kalla wahhabisme. Denne retninga er langt meir konservativ, har eit mykje strengare kvinnesyn, og set langt strengare grenser for sosiale roller, fridom og grad av mobilitet som er akseptabelt for kvinner enn det til dømes det iranske styret gjer (Gallup juli 2004b). Taliban i Afghanistan var eit regime som likna veldig på det ein finn i Saudi-Arabia. Taliban isolerte kvinner og menn utanfor huset, stengte jenteskular og innførte forbod mot at kvinner skulle arbeida (Esposito 1998:234).

Ei anna forklaring på at den irakiske befolkninga til dels viser seg å vera konservative når det gjeld kvinneleg deltaking i samfunnet, kan ha å gjera med at arabiske samfunn tradisjonelt har gitt kvinner ein underordna status. Barakat (1993:100) seier at: "...although an increasing number of women are being educated and filling important roles and positions in the public domain, the majority continue to occupy the private domain of the household". Få karrieremoglegheiter er tilgjengeleg for kvinner, og lover som gjeld ekteskap, skilsmisse og arv diskriminerer kvinner i arabiske samfunn (Barakat 1993:102). På 1970-talet blei kvinner si rolle i det irakiske samfunnet styrka, då det kom nye lover som auka kvinners rett til utdanning, jobb, skilsmisse og innskrenka polygami og barneekteskap (Abdullah 2006:28). Trass i betringar når det gjeld kvinner sin status i det irakiske samfunnet, er det likevel ikkje tvil om at mannen er den dominerande parten. Sharon Waxman skriv at: "Iraqi women live subject to the structures of a patriarchal society that dictates when and where women can be seen, whom they can marry, and under what circumstances they

can divorce” (Basham 2004:5). Frå august til desember 2007, er 40 kvinner drepen i “Guds namn” i Basra sør i Irak. Kvinnene har måtte bøta med livet fordi det blir hevda at dei opptrer i strid med islam. Det betyr at dei ikkje dekkjer seg til med hijab, eller at dei til dømes sminker seg. Under Saddam Hussein var Irak eit av landa i Midtausten med dei mest liberale kleskodane for kvinner. Etter Saddams fall, har religiøse leiarar fått større innflytelse enkelte stadar i Irak (Dagbladet 2007). At mange seier at kvinner bør følgja meir tradisjonelle roller enn under Saddam Hussein sitt regime, kan tyde på at likestilling ikkje er høgt prioritert blant ein stor prosent av den irakiske befolkninga. At menn tradisjonelt har hatt ei så dominerande rolle, og framleis har det i det irakiske samfunnet, kan skapa vanskar for integrasjon av kvinner i samfunnet og i ulike politiske institusjonar. Samtidig som demokratiske verdiar som likestilling mellom kjønna og mangfald blir vanskeleg.

Sjølv om familien i dag blir utfordra som den viktigaste sosioøkonomiske aktøren i det irakiske samfunnet av staten og andre sosiale institusjonar, er den framleis den viktigaste. Faren i familien utøve autoritet, tar ansvar for familien og krev respekt. At familien framleis er den dominerande aktøren for sosialisering i det irakiske samfunnet, har ført til at patriarkalske strukturar har blitt overført til andre samfunnsinstitusjonar, som arbeidsplassen og skulen, og politiske, religiøse og sosiale foreiningar (Barakat 1993:23). Dette kan også skapa vanskar for integrasjon av kvinner i dei politiske institusjonane, og i andre samfunnsinstitusjonar.

Det er eit stort gap mellom vesten og islamske land når det gjeld likestilling mellom kjønn. Islamske samfunn viser seg å vera dei mest konservative, medan vestlege samfunn er mest liberale. Andre samfunn plasserer seg ein plass i midten. Inglehart seier at dette gapet er på langt nær så stort hos eldre generasjonar som hos yngre generasjonar, noko han meiner tyder på at det har skjedd ei endring i haldningar blant den yngre befolkninga i vestlege land. Dei unge i vestlege land, har blitt stadig meir liberale og egalitære, medan dei yngre generasjonane i islamske samfunn viser seg å vera like tradisjonelle som deira foreldre og besteforeldre (Norris og Inglehart 2003:29).

Det er vanskeleg å seie noko sikkert om dette utifrå meningsmålingane som eg brukar her, men opinionsundersøkinga som COSIT og FAFO utførte i 2005, skil mellom ulike aldersgrupper. På spørsmåla som går på likestilling, er det liten skilnad mellom dei ulike aldersgruppene. Dette kan indikera nettopp det som Inglehart hevdar, nemleg at den yngre generasjonen i muslimske land, her eksemplifisert med Irak, ikkje ser ut til å ha blitt meir tolerante slik som yngre generasjonar i vestlege land ser ut til å ha blitt. Sidan den yngre generasjonen i vestlege land heile livet har levd i eit samfunn der ein tar det å overleva for gitt, er dei meir opptatt av sjølvrealisering og meir tolerante overfor andre grupper. Den yngre generasjonen i mange islamske samfunn, inkludert Irak, lever framleis i samfunn der ein må kjempa for å overleva, og legg kanskje derfor ikkje same vekt på toleranse som det vestlege ungdommar gjer. Dette liberale synet på kvinner og andre "outgroups" som yngre generasjonar i vestlege land ser ut til å ha, har endra religiøse haldningar, syn på seksualitet, og dermed også synet på familien. Dette er ikkje tilfellet i Irak, der den tradisjonelle familien framleis står sterkt.

Sjølv om den tradisjonelle familien og eit patriarkalsk samfunn framleis står sterkt i Irak, vil eg ikkje seia at denne indikatoren utelukkande er til hindring for demokratiseringsprosessen. Nærare 70% seier at den nye grunnlova bør stadfesta at kvinner og menn har like rettar, 65% meiner at kvinner bør kunne ha arbeid utanfor heimen som dei er kvalifisert til, og over 70% meiner at grunnlova bør stadfesta at regjeringa skal bestå av minst 25% kvinner. Dette viser at eit fleirtal av den irakiske befolkninga seier at kvinner bør kunne delta i samfunnet og at dei bør ha like rettar som menn. At mange sunniarabarar viser ei dårlegare haldning enn dei to andre gruppene, og at så mange seier at kvinner bør følgja meir tradisjonelle roller enn før invasjonen, ser eg derimot som ugunstig i demokratiseringsprosessen. Eg vil seia at den irakiske befolkninga befinner seg nærare "survival" enn "self-expression" på denne dimensjonen, og derfor at toleransenivået i den irakiske befolkninga ikkje er gunstig i ein demokratiseringsprosess, men den er ikkje utlukkande negativ. Særleg den kurdiske delen av befolkninga viser verdiar som i stor grad kan seiast å liggja nærare "self-expression" enn "survival".

4.5 TILLIT

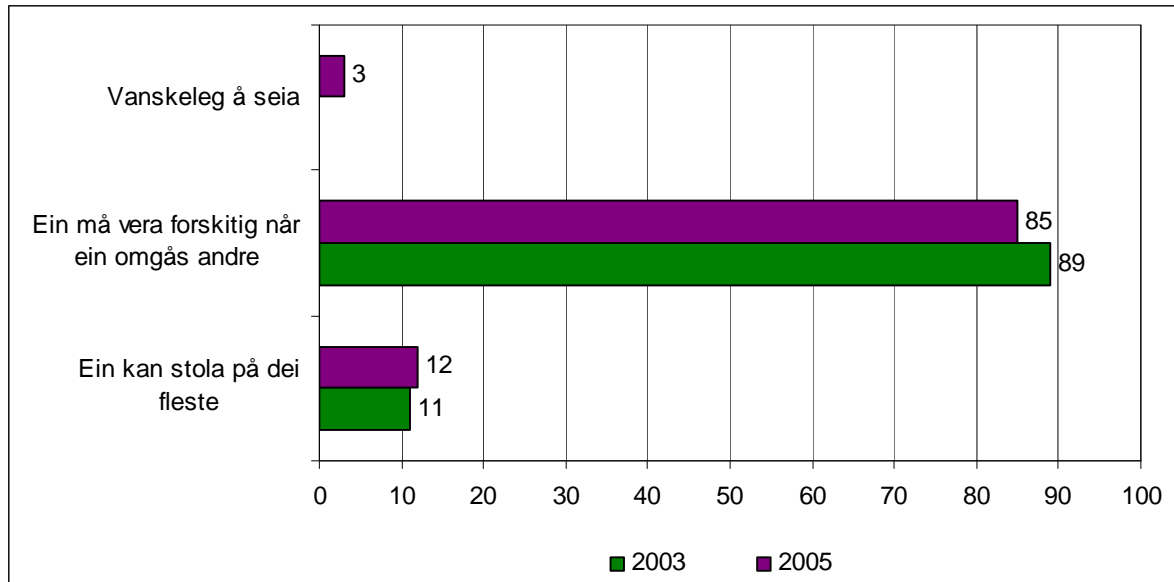
Tillit er den tredje indikatoren på politisk kultur som eg vil sjå på. Dette er ein omdiskutert indikator på demokratiske haldningar, men er mykje brukt av blant anna Dahl, Inglehart og Putnam. Tillit er ein viktig del av sosial kapital hos Putnam. Han seier at tillit er heilt avgjerande i eit samfunn, og mykje av samhandlinga i eit samfunn har element av tillit i seg (Putnam 1993:170).

Dahl seier at for at innbyggjarane i eit land skal ha trua på eit demokratisk system, er det viktig med tillit (Dahl 1971: 150). Dahl seier at "in at least three ways, mutual trust favors polyarchy and public contestation while extreme distrust favor hegemony". Den fyrste grunnen til dette er at demokrati krev tovegs- eller gjensidig kommunikasjon, og tovegskommunikasjon er vanskeleg å få til mellom menneske som ikkje stolar på kvarandre. For det andre, krev det ei viss gjensidig tillit for at folk skal organisera seg saman frivillig for å fremja sine preferansar. Levin argumenterer for at ekstrem mistillit mellom etiopiske grupper kan forklara den manglande organiseringa for å fremja interesser i Etiopia. "The mutual distrust and lack of cooperation which inform the political climate of the country are directly related to a very low regard for man's capacity for solidarity and consensus... The idea that it is possible to transcend the prevailing atmosphere of anxiety and suspicion by trusting one another ... has been slow to appear and extremely rare". Den tredje grunnen til at mangel på tillit ofte fører til hegemoni, er at konflikt er meir trugande for folk som ikkje stolar på kvarandre. Konkurransen, som er eit viktig element i eit demokrati, krev ein god del tillit mellom motstandarane: dei kan vera konkurrentar, men ikkje uforsonlege fiendar (Dahl 1971:151-152).

Mangel på tillit i befolkninga, gjer samhandling svært vanskeleg. Inglehart seier at demokratiske institusjonar er avhengig av mellommenneskeleg tillit. Ein må kunne stola på at opposisjonen vil akseptera ein demokratisk prosess. Og ein må kunne stola på at politiske motstandarar vil regjera i følgje lovverket, og at dei vil gi frå seg makta dersom dei tapar ved neste val (Inglehart 2003:54-55). Eg vil no sjå på

korleis den mellommenneskelege tilliten og tilliten til institusjonar er i den irakiske befolkninga.

Figur 12

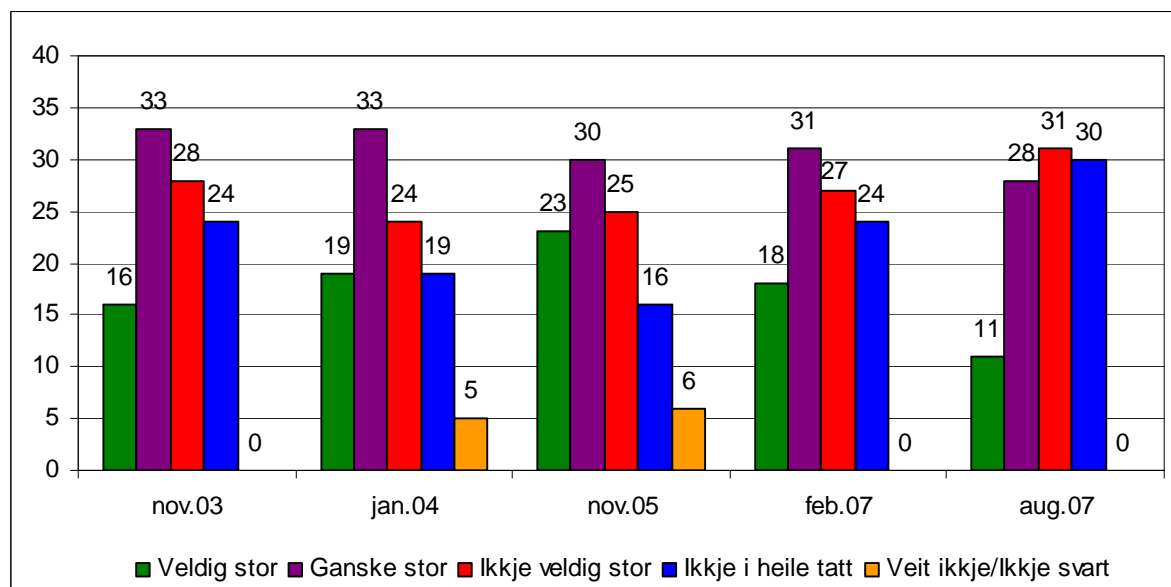

Spørsmål: Vil du seia at ein kan stola på folk flest, eller må ein vera svært forsiktig når ein omgås andre menneske?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[3244], Oxford Research International nov. 2005[1711]

Figur 12 syner at svært mange irakarar meiner at ein ikkje kan stola på folk flest, og at ein må vera veldig forsiktig når ein omgås andre menneske. Heile 89% seier i 2003 at ein må vera forsiktig når ein omgås andre, medan tilsvarende tal for 2005 er 85%. Det er inga oversikt om det er nokon skilnadar mellom dei ulike etniske og religiøse gruppene i Irak. Dette er eit høgt tal, og indikerer at den mellommenneskelege tilliten i Irak er svært låg. Det er ikkje nokon særleg endring i tillit frå 2003 til 2005.

Figur 13

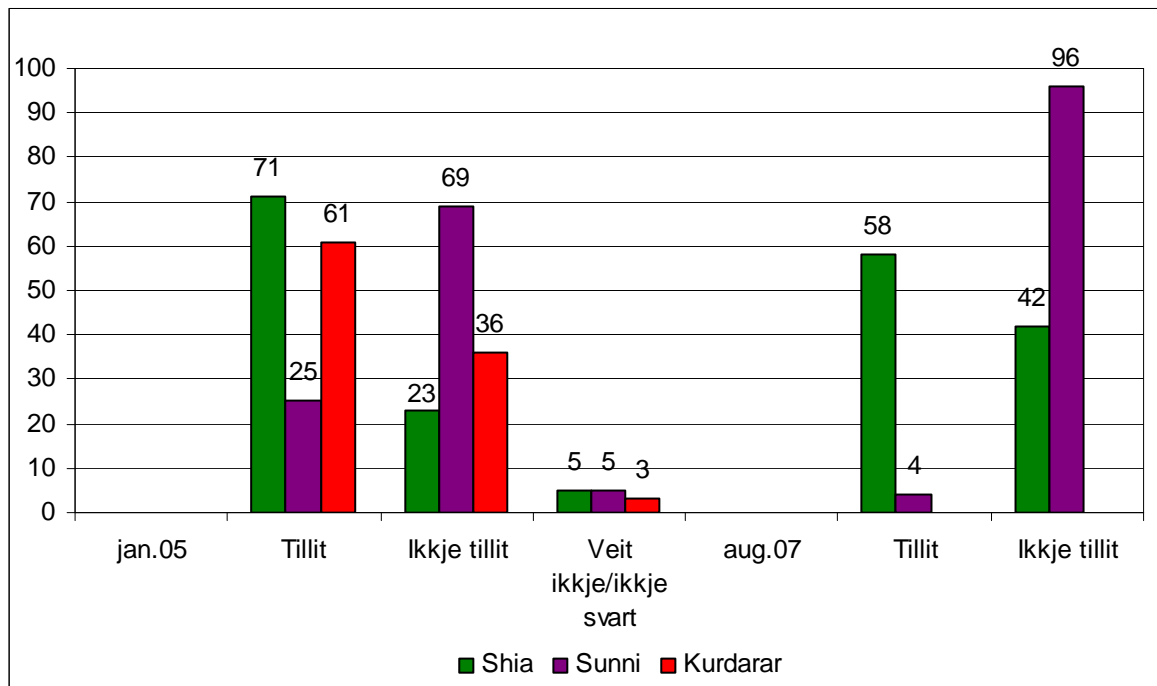

Spørsmål: Kor stor tillit har du til regjeringa(IGC i 2003 og IIG i 2004) i Irak? Har du veldig stor tillit, ganske stor tillit, ikkje veldig stor tillit, eller ikkje tillit i det heile?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=3244], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313], Oxford Research International nov. 2005[N=1711], D3 Systems feb. 2007[N=2212] og D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007[N=2212]

Når det gjeld den irakiske befolkninga si tillit til regjeringa, viser tal frå figur 13 at tilliten har gått ned frå slutten av 2003 til midten av 2007. I 2003 var det nærare 50% som sa at dei hadde tillit til IGC, medan i august 2007 var det 39% som svarte at dei hadde tillit til regjeringa til al- Maliki. I 2005 var tilliten størst, då sa 53% at dei hadde tillit til regjeringa, medan den nådde eit bunnivå i august 2007. Berre frå februar 2007 til august 2007, ser me ein nedgang på 14 prosentpoeng i tilliten til den irakiske regjeringa. Som figur 14 viser, er det svært store skilnadar mellom shia-muslimane og kurdarane på den eine sida og sunniarabarane på den andre sida når det gjeld tillit til regjeringa.

Figur 14

Spørsmål: Kor stor tillit har du til regjeringa(IIG i 2005) i Irak. Har du veldig stor tillit, ganske stor tillit, ikkje veldig stor tillit, eller ikkje tillit i det heile?

Kjelde: COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313] og D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007[N=2212]

I januar 2005 seier over 70% av shia- muslimane og 60% av kurdarane at dei har tillit til IIG, medan tilsvarande tal for sunniarabarane er 25%. Dette er ein skilnad i tillit på høvesvis 35 prosentpoeng og 45 prosentpoeng mellom sunniarabarane og dei øvrige to gruppene i Irak. I 2007 finst det ikkje tal for kurdarane, men skilnaden mellom shia- muslimar og sunniarabarar har auka enda meir. Heile 96% av sunniarabarane seier at dei ikkje har tillit til regjeringa, medan 42% av shia- muslimane seier det same. Ein skilnad på heile 54 prosentpoeng. Talet på shia- muslimar som seier at dei ikkje har tillit til regjeringa har auka med 19 prosentpoeng frå 2005 til 2007, noko som kan indikera ein negativ trend blant heile befolkninga og ikkje berre blant sunniarabarane.

Som tidlegare nemnt, seier Inglehart (2003:55) at demokratiske institusjonar er avhengig av tillit, og dersom den sunniarabiske delen av befolkninga ikkje har tillit til regjeringa, må det kunne seiast å vera eit stort demokratisk problem for den irakiske regjeringa. Å gjennomføra val når ei gruppe i samfunnet viser så liten grad av tillit til dei politiske institusjonane kan tenkjast å svekkja dei demokratiske institusjonane heller enn å styrkja dei. At valresultatet vil bli respektert når det ikkje finnes eit minstemål av tillit mellom dei ulike gruppene, er og lite sannsynleg. Det kan tenkjast at å gjennomføra val og ein demokratiseringsprosess i ein slik situasjon, ikkje fører til varige og stabile demokratiske institusjonar. I ein situasjon som den i Irak, må ein demokratiseringsprosess redusera grupper som er i mindretal si frykt for å bli undertrykt og marginalisert av dei politiske vinnarane. Dette har ikkje vore tilfellet i Irak, der sunniarabarane har blitt sett på sidelinja i den demokratiske prosessen, og dette kan vera ein av grunnane til at den sunniarabiske delen av befolkninga tyr til vald og gjer demokratiseringsprosessen vanskeleg. Sidan sunniarabarane er i mindretal i forhold til shia- muslimane, vil dei i eit demokratisk val mest sannsynleg koma i undertal. Dette viste seg i valet i desember 2005, då United Iraq Alliance, ei samla liste av Shia-parti, fekk 128 av dei 275 setene i nasjonalforsamlinga. Iraq Accord Front, ein allianse av sunni-parti, fekk 44 seter, shia- muslimane fekk likevel ikkje eit reint fleirtal (Abdullah 2006:111). Det kan sjå ut til at sunniarabarane ikkje stolar på at shia- muslimane vil regjere i forhold til det gjeldande regelverket, og at dei er redde for at dei ikkje vil gi frå seg makta dersom dei eventuelt skulle tapa ved neste val. Sidan shia-muslimane er i majoritet i landet, er det derimot ikkje sikkert at dei nokon gong vil tapa i eit demokratisk val. Dahl (1971:116) hevdar derfor at:

“If a country is divided into majority and minority subcultures, then members of the majority have less need to be conciliatory toward the minority, since they can form a majority coalition among themselves. As a consequence, members of the minority may see no prospect of ever freeing themselves from the political domination of the majority; hence they, too, have little incentive to be conciliatory”.

Det kan tenkjast at sunniarabarane ikkje ser eit demokratisk styresett som ynskeleg, fordi dei vil utgjera ein minoritet i eit slikt styresett. Dei har ikkje same agenda, ynskjer og målsetting som det shia-muslimane har. Samtidig har kurdarane og andre

ynskjer enn dei to arabiske gruppene. Sunniarabaraner er redd for å bli marginalisert, Shia-muslimane vil styra landet, og kurdarane vil ha ein autonom stat. Dahl (1971:105-108) seier at:

“Any dispute in which a large section of the population of a country feels its way of life or its highest values are severely menaced by another segment of the population creates a crisis in a competitive system....presumably because an ethnic or religious identity is incorporated so early and so deeply into one’s personality, conflicts among ethnic or religious subcultures are specially fraught with danger, particularly if they are also tied to region...conflicts among ethnic and religious subcultures are so easily seen as threats to one’s most fundamental self”.

Å få til ein konsensus om politiske prosessar, og viktige politiske spørsmål som føderalisme, grad av autonomi for kurdarane, distribusjon av oljeressursar, Kirkuk osv., er svært vanskeleg når det er ulike etniske og religiøse grupper, og når desse gruppene ikkje har tillit til kvarandre. Val kan vanskeleg løysa desse problema. Som Papagianni seier, er den einaste løysinga ein konsensus mellom dei ulike gruppene. Shia- muslimane og kurdarane kan ikkje ta avgjersler som går imot det preferansane til sunniarabarane, sjølv om dei har eit demokratisk fleirtal. Under grunnlovsprosessen var sunniarabarane stort sett på sidelinja, og deira preferansar blei i lita grad tatt omsyn til. Grunnlova går på tvers av deira ynskje om ein einskapleg irakisk stat, og Mukhlis, leiar av sunnipartiet Iraq National Movement, var sterkt kritisk til grunnlova. Ein stor del av den sunniarabiske delen av befolkninga stemte og imot konstitusjonen. Etter dette auka valden i det irakiske samfunnet, og det er grunn til å tru at sunniarabarane tyr til vald fordi dei ikkje føler seg at dei blir høyrte i demokratiseringsprosessen. Eit demokrati er prega av ein god del konflikhtar, men dersom motstandarane ikkje har tillit til kvarandre og stolar på at dei andre partane vil konkurrera i tråd med spelereglane, er konflikt meir trugande enn dersom det er tillit mellom dei ulike partane (Dahl 1971:152). Nettopp dette kan visa seg å bli eit problem demokratiseringsprosessen i Irak, og kan vera ein grunn til at dei demokratiske institusjonane ikkje fungerer.

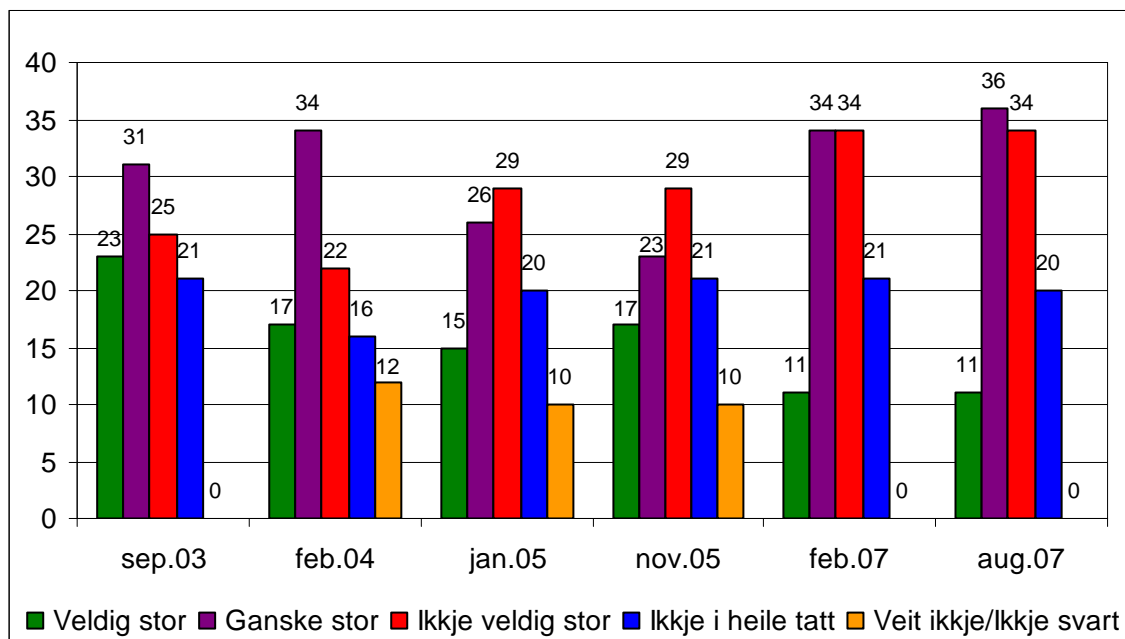
Samhandling mellom dei ulike gruppene i Irak i dag er svært mangelfullt, både på elitenivå og på grasrotnivå. Dette er tydeleg i statsinstitusjonane. Departement har blitt ein personleg plass for dei politiske partia, som bemanner dei med sine

støttespelarar, ofte langs sekteriske linjer. Sjølv den nye profesjonelle hæren, som amerikanarane seier er hovudbrikken i gjenoppbygginga av Irak, viser teikn til deling mellom dei etniske og religiøse gruppene i Irak (Abdullah 2006:117-118). International Crisis Group rapporterte om aukande konflikt på grasrotnivå i 2005, særleg mellom sunni- og shiaarabarar. Dei seier at sosiale og politiske spenningar som har vore syneleg sidan Saddam Hussein sitt fall har utvikla seg til djup splitting mellom gruppene. I rapporten står det at:

”Iraq’s mosaic of communities has begun to fragment along ethnic confessional and tribal lines, bringing instability and violence to many area, especially those with mixed populations. The most urgent of these incipient conflicts is a Sunni- Shiite schism that threatens to tear the country apart” (ICG-rapport 2006).

Sjølv om heile 98% av irakarane seier at å skilje folket etter sekteriske linjer er ein dårleg ide i ei meningsmåling i august 2007, her er det inga skilnad mellom sunniarabarar og shia- muslimar, viser altså samarbeid mellom gruppene seg å vera svært vanskeleg. Irak har som sagt vore prega av sekterisk vald sidan 2005, og i meningsmålinga frå august 2007, seier 28% av sunniarabarane og 14% av sunni-muslimane at folk har flykta frå nabolaget som følgje av at dei var i religiøst mindretal (D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007). I den shia- muslimske flyktningleiren Muamal Sadr nord i Bagdad, seier ein mann at ingen av dei sunniarabiske naboane stoppa for å seia farvel då han pakka saman tinga sine og førebudde seg på å flykta. ”It’s in their genes, he said. It’s a disease. They hate the Shiites. I don’t think things will ever go back to normal between Shiites and Sunnis” (New York Times 2006). Dette sitatet illustrerer godt den mistilliten som er mellom dei to gruppene, og når ein ser på forholdet mellom dei, særleg sidan krigen mot Kuwait, er det ikkje vanskeleg å forstå at dei har vanskar for å stola på kvarandre.

Figur 15

Spørsmål: Kor stor tillit har du til dei lokale styresmaktene der du bur? Har du veldig stor tillit, ganske stor tillit, ikkje veldig stor tillit, eller ikkje tillit i det heile?

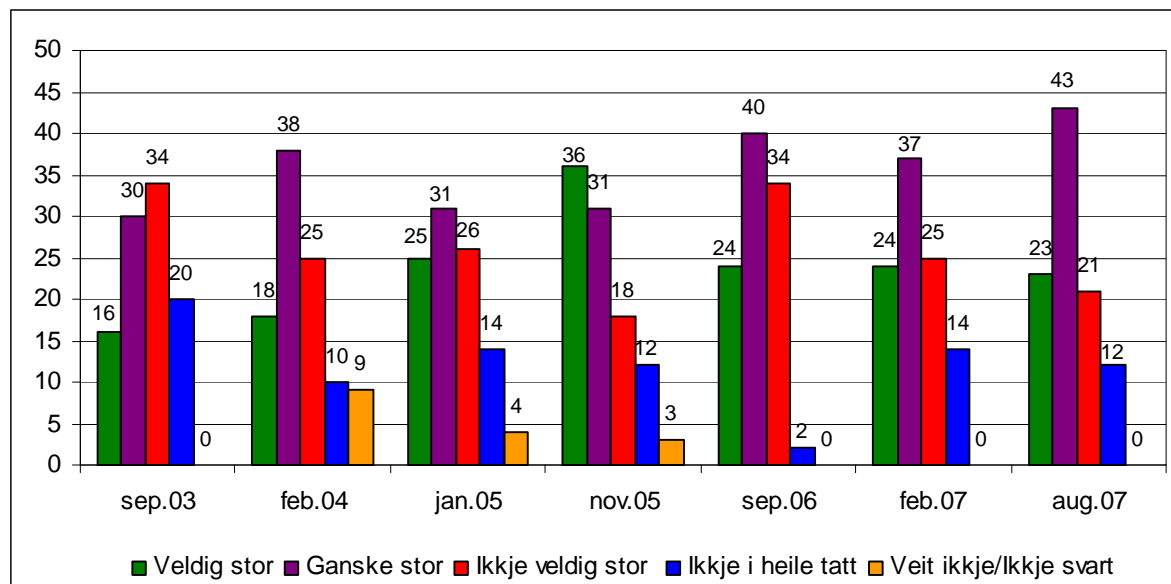
Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=3244], Oxford Research International feb. 2004[N=2652], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313], D3 Systems feb. 2007[N=2212] og D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007[N=2212]

I 2003 er det i overkant av 50% som seier at dei har tillit til lokale styringsorgan, dette går noko ned fram til august 2007, men framleis er det nærare 50% som har stor eller ganske stor tillit til lokale styremakter. Her ser me altså ikkje ei særleg negativ utvikling over tid. I 2005 ser det ut til at tilliten er lågast, då rundt 40% seier at dei har tillit til lokale styringsorgan. Det kan vera noko tilfeldig om folk svarer at dei har stor eller ganske stor tillit. Poenget her er at dei seier at dei har tillit, og sjølv om det er færre som har stor tillit til lokale styremakter i 2007 enn i 2003, treng ikkje det tyda at det har skjedd ei negativ utvikling i tilliten.

Igjen er det skilnadar mellom sunniarabarar og shia- muslimar og kurdarar, og igjen er det sunniarabarane som viser minst tillit. I januar 2005, seier 37% av sunniarabarane, 43% av shia-muslimane og 67% av kurdarane at dei har tillit til

lokale styringemakter. I august 2007 aukar skilnaden mellom sunniarabarar og shia-muslimar. Då seier 14% av sunniarabarane at dei har tillit, medan shia-muslimane har fått større tillit då 47% oppgir at dei har tillit til lokale styringsorgan¹³.

Figur 16

Spørsmål: Kor stor tillit har du til den irakiske hæren? Veldig stor tillit, ganske stor tillit, ikkje veldig stor tillit, eller ikkje tillit i det heile?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=3244], Oxford Research International feb. 2004[N=2652], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313], Oxford Research International nov. 2005[N=1711], D3 Systems og KA Research Ltd. sep. 2006[N=1000], D3 Systems feb. 2007[N=2212] og D3 Systems og KA Research Ltd. aug. 2007[N=2212]

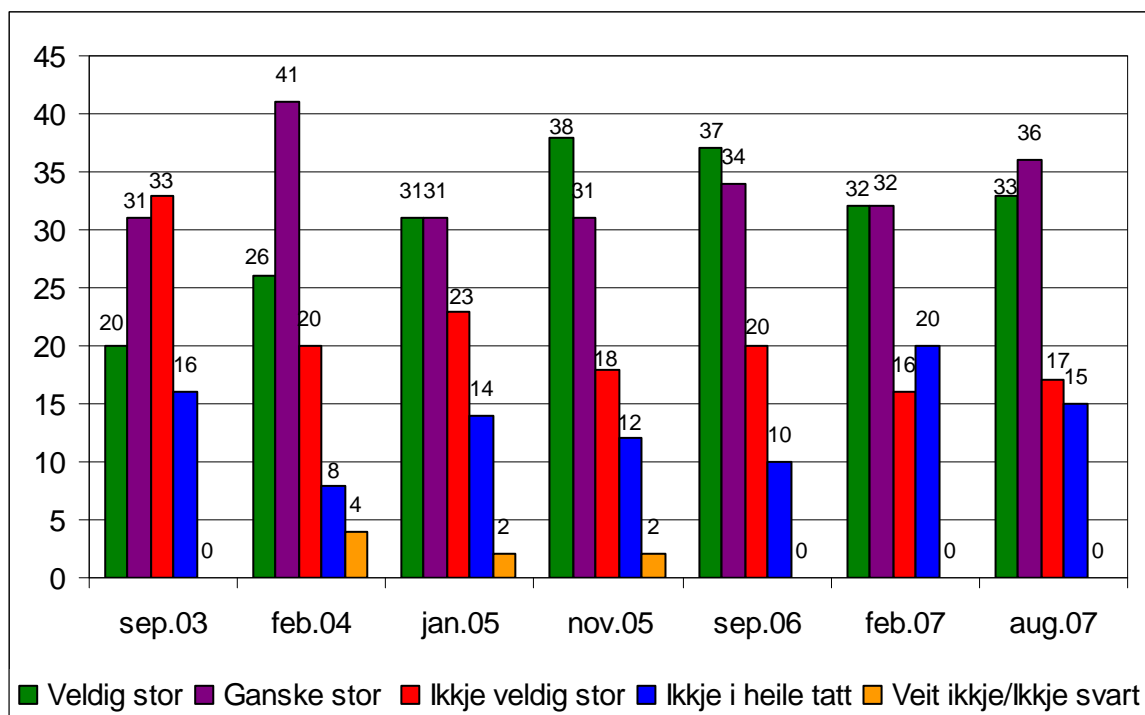
Figur 16 syner kor stor tillit den irakiske befolkninga har til den irakiske hæren. Her kan me sjå at tilliten har blitt større frå 2003 til 2007. I 2003 var den aller lågast, medan i august 2007 nådde den omtrent same nivå som i november 2005, då 66% sa at dei hadde stor eller nokså stor tillit til den irakiske hæren. Talet på dei som ikkje har tillit til hæren i det heile tatt, har gått ned med nesten 10 prosentpoeng frå 2003 til august 2007.

¹³ COSIT og FAFO jan. 2005., D3 Systems og KA Research Ltd aug. 2007

Undersøkingane frå januar 2005, september 2006 og august 2007, viser at det er tydelege skilnadar mellom shia- muslimar og kurdarar på den eine sida, og sunniarabarar på den andre sida. På alle målingane syner sunniarabarane langt mindre tillit enn dei to andre gruppene. I august 2007 er det størst skilnad mellom sunniarabarar og shia- muslimar, då 34% av sunniarabarane seier at dei har tillit til hæren, medan hos shia- muslimane er talet så høgt som 83%. Det er dermed ein skilnad på nesten 50 prosentpoeng mellom dei to gruppene¹⁴. Sjølv om det er eit stort sprang i tilliten mellom sunniarabarar og shia- muslimar, syner figur 16 likevel at tilliten til den irakiske hæren viser ei positiv utvikling frå 2003 til 2007, dette er i sterk kontrast til dei fleste andre tidsseriane som er presentert her. Det kan tenkjast at irakarane ikkje legg skulda på den irakiske hæren for den aukande valden som har funne stad i Irak. På spørsmål om kven irakarane meiner er skuld i valden i landet, svarar 19% USA og koalisjonsstyrkane og 21% al- Qaida eller andre utanlandske jihads. Berre 2% legg skulda på den irakiske hæren (D3 Systems og KA Research Ltd. aug. 2007).

¹⁴ COSIT og FAFO jan. 2005, D3 Systems og KA Research Ltd. sep. 2006 og D3 Systems og KA Research Ltd. aug. 2007.

Figur 17

Kor stor tillit har du til det irakiske politiet? Har du veldig stor tillit, ganske stor tillit, ikkje veldig stor tillit, eller ikkje tillit i det heile?

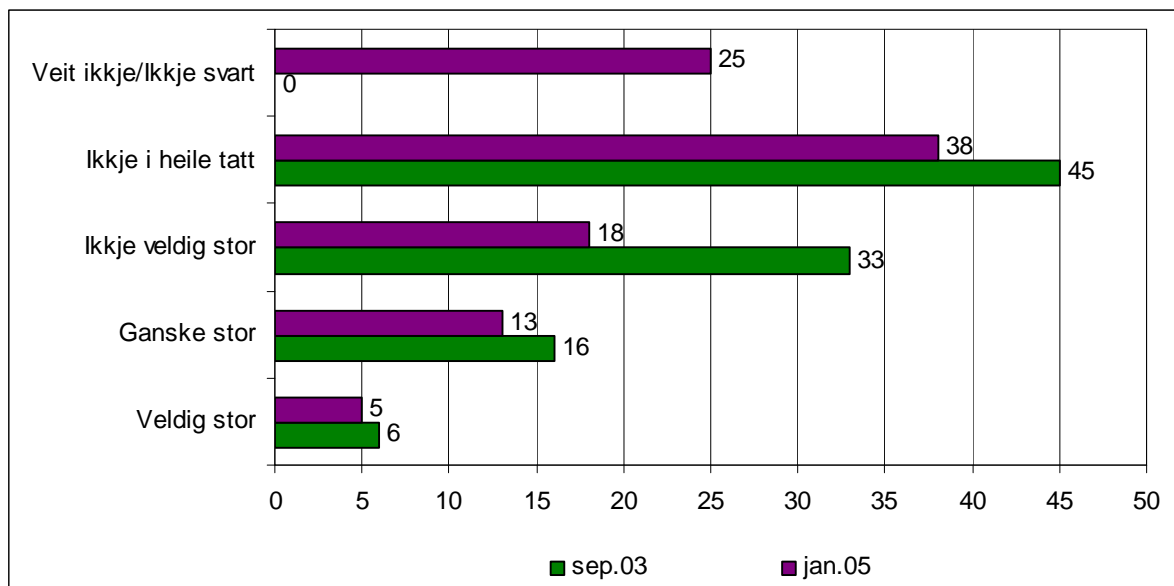
Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=3244], Oxford Research International feb. 2004[N=2652], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313], D3 Systems og KA Research Ltd. sep. 2006[N=1000], D3 Systems feb. 2007[N=2212] og D3 Systems og KA Research Ltd. aug. 2007[N=2212]

I likskap med figur 16, viser og figur 17 ei positiv utvikling frå 2003 til 2007. Talet på dei som har tillit til politiet har auka frå 51% til 69%, dette er i stor grad ein auke i dei som har stor tillit til politiet. Dei som har liten tillit til politiet, har gått ned til halvparten i 2007 i forhold til 2003, medan dei som ikkje har tillit i det heile tatt, har lagt rundt 10-15% heile perioden, med små avvik i 2004 og februar 2007. Etter den amerikanske invasjonen har tilliten til det irakiske politiet aldri vore så stor som i august 2007.

Bak desse tala, skjuler det seg igjen ein stor skilnad mellom sunniarabarane på den eine sida, og shia- muslimar og kurdarar på den andre. Sunniarabarane har

markant dårlegare tillit til politiet enn det som er tilfelle for dei to andre gruppene. I 2006 er denne skilnaden størst, då høvesvis 87% og 83% av kurdarane og shia-muslimane seier at dei har tillit til politiet, mens berre 23% av sunniarabarane seier det same. Dette vil seia at det er ein skilnad på rundt 60 prosentpoeng når det gjeld tillit til politiet mellom sunniarabarar og shia- muslimar og kurdarar (D3 Systems og KA Research sep. 2006).

Figur 18

Kor stor tillit har du til politiske parti? Har du veldig stor tillit, ganske stor tillit, ikkje veldig stor tillit, eller ikkje tillit i det heile?

Kjelder: Oxford Research International sep. 2003[N=3244] og COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313]

Det siste spørsmålet eg vil sjå på for å diskutera tillit til andre menneske og politiske institusjonar i den irakiske befolkninga, er tillit til politiske parti. To meiningsmålingar tar opp dette spørsmålet, og det er heilt tydeleg at tilliten til politiske parti er dårleg i den irakiske befolkninga. I 2003 seier 6% at dei har stor tillit, og i 2005 seier 5% at dei har stor tillit til politisk parti. I 2003 er det heile 78% som seier at dei ikkje har tillit til politiske parti, medan tilsvarande tal for 2005 er 56%. Ein skilnad på 22 prosentpoeng her treng ikkje bety at folk er blitt meir positive

til politiske parti, det skuldast nok at det var 25% som ikkje svarte på spørsmålet i undersøkinga i 2005, medan i 2003 var ikkje "veit ikkje" eit svaralternativ.

I undersøkinga utført av COSIT og FAFO i 2005 viser ein fordelinga mellom dei ulike gruppene i Irak. I motsetning til svara på dei andre spørsmåla, er det ikkje store skilnadar mellom sunniarabarar og shia- muslimar når det gjeld tillit til politiske parti. Kurdarane viser derimot langt større tillit. 66% av kurdarane seier at dei har tillit til politiske parti, mens 16% av shia- muslimane og 10% av sunniarabarane seier det same (COSIT og FAFO jan. 2005).

Ein viktig observasjonen utifrå desse figurane er at tilliten i fleire tilfelle har vore stabil, eller gått opp. Dette gjeld for tillit til dei lokale styringsorgana, til politiet og til hæren. Når det gjeld tillit til andre personar, og til politiske institusjonar, viser tidsseriane derimot dystre tal. Berre 39% seier at dei har tillit til regjeringa i august 2007, ein nedgang frå 53% i 2005. Godt over halvparten av den irakiske befolkninga har altså ikkje tillit til regjeringa. Særleg urovekkjande er den låge tilliten til politisk parti, som er heilt nede i 18% i 2005. Politiske parti og konkurransen mellom dei er eit av hovudelementa i eit demokratisk styresett. Med ein så låg tillit til politiske parti, er det vanskeleg å etablera eit demokratisk styresett basert på politisk deltaking og konkurranse mellom partia, som er dei to elementa i eit demokratisk styresett som Dahl legg vekt på.

Som tidlegare nemnt, er det viktig å peika på at tilliten varierer mellom dei ulike gruppene i Irak. Kurdarane viser større tillit til politisk institusjonar enn det arabarane gjer, og sunniarabarane syner langt mindre tillit til alle institusjonar enn det dei to andre gruppene gjer. At kurdarane viser større tillit enn det som er tilfelle for dei to andre gruppene, er nok ein konsekvens av at dei har hatt eit meir eller mindre demokratisk styresett sidan 1991, og at dei har to velfungerande parti i PUK og KDP. Under eit autoritært regime, blir opposisjonen ofte undertrykt, noko som var tilfellet i Irak under Saddam Hussein. Tendensen til å undertrykkja opposisjonen i arabiske land, har ført til at det sivile samfunnet nærast har forsvunne, og at opposisjonsparti til det sitjande regime, har flykta til utlandet i eksil (Rivero og Kotzé 2007:616).

Dette var tilfellet for dei shia- muslimske opposisjonspartia i Irak. Som ein følge av dette, kan det tenkjast at irakarane ikkje stoler på politiske parti, då Baathpartiet har vore det einaste partiet i Irak i lang tid. Mange irakarane har med andre ord ikkje gode erfaringar når det gjeld politiske parti. Dei har derfor ikkje tillit til at politiske parti skal ta omsyn til deira preferansar og representera dei på ein god måte.

Tilliten til andre personar er veldig låg i Irak. Både i 2003 og 2005, seier nærare 90% av befolkninga at ein må vera svært forsiktig når ein er saman med andre menneske. Ein grunn til dette kan vera at dei ulike gruppene i Irak ikkje stoler på kvarandre som ein følge av korleis maktforholdet i Irak har vore før, med sunniarabarane med makta sidan Irak blei ein sjølvstendig stat i 1932 (Abdullah 2006:15). Denne store mangelen på tillit som sunniarabarane viser til både politi og hæren og særleg til dei politiske institusjonane, kan som tidlegare nemnt vera eit teikn på at dei er redde for at dei vil bli taparane i eit demokratisk system. Etter Iran-Irak krigen som tok slutt i 1988, var den irakiske økonomien i ruinar, og for å klara å halda på makta gjekk Hussein som kjent til krig mot den oljerike staten Kuwait. Alle provinsane i Irak, utanom Bagdad, gjorde opprør mot Saddam Hussein sitt regime mot slutten av Kuwait-krigen. For å klara å slå ned opprøret, prøvde Saddam å samla støtte frå sunniarabarane og han spelte derfor på sekteriske linjer. Sidan kurdarane fekk ein meir eller mindre autonom stat etter denne krigen, var det opprøret i sør av shia- muslimane som blei slått hardest ned på (Abdullah 2006: 65-68). Etter at FN oppretta svært omfattande sanksjonar mot regimet etter krigen, var den einaste moglegheten for Hussein til å halda på makta å skapa eit frykta terrorregime. Og det var igjen shia- muslimane det gjekk hardest utover. Eit sekterisk samfunn vart som sagt i mykje større grad ein realitet enn det hadde vore tidlegare. Dette kan forklara ein del av kvifor sunniarabarane viser så liten grad av tillit til dei politiske institusjonar, hæren og politiet som no er dominert av shia- muslimar. Sidan shia- muslimane er i fleirtal i landet, kan sunniarabarane vera redd for å oppleva hemn og undertrykking av shia- muslimane. Dette har også samanheng med toleranse, då sunniarabarane kanskje ikkje har tillit til at shia- muslimane vil akseptera og tolerera deira preferansar i eit demokratisk system.

Ei anna del av forklaringa på at tilliten blant befolkninga generelt er så låg til store delar av samfunnsinstitusjonane og til andre menneske, kan ha å gjera med måten det irakiske samfunnet er bygd opp på, særlege den vekta som blir lagt på familieband og slektskap i Irak. Det irakiske samfunnet er eit samfunn bygd på slektskap, og lojalitet til nærast familie og slekt er viktig. Barakat (1993:97-98) seier som tidlegare nemnt at familien er hovudkomponenten for sosial organisering i tradisjonelle og noverande arabiske samfunn. Familien utgjer den dominerande sosiale institusjonen, og gir tryggleik og støtte i vanskelege tider. John Tierney skriv i New York Times at "the extraordinarily strong family bonds complicate virtually everything Americans are trying to do here, from finding Saddam Hussein to changing women's status to creating a liberal democracy". Eit liberalt demokrati er basert på ein vestleg ide om autonome individ som legg vekt på eit felles gode. Dette er ikkje korleis mange irakarar ser verda. Deira verd er delt i to grupper: slekt og framande (New York Times 2003).

I Irak er det ikkje uvanleg å gifta seg med søskenbarn. Ein studie utført i ein landsby i Irak i 1953, fann ut at 38.4% av ekteskapa var mellom søskenbarn, berre 17.8% av ekteskap i landsbyen var inngått med ein person utanfor landsbyklanen. Ein liknande studie i 1970-åra fann ut at halvparten av ekteskapa i same landsbyen no var mellom personar innanfor landsbyklanen. Dette er eit svært høgt antal sjølv i arabiske land, og viser kor viktig familien og klanen er i det irakiske samfunnet (Barakat 1993:109). Sjølv om urbanisering og utdanning har gjort dette mindre vanleg, er denne tradisjonen på lang nær forsvunne i dei irakiske byane, og framleis er nesten halvparten av irakiske ekteskap mellom søskenbarn eller tremenningar. Tradisjonelle irakarar som giftar seg med søskenbarn eller nær slekt, er ofte veldig skeptisk til framande. I ein moderne stat er innbyggjarane lydig overfor staten, her er dei lydige overfor klanen og stamma. Dersom ein person i klanen din gjer noko gale, favoriserer du denne personen uansett, og du ventar at andre skal gjera det same med sine slektningar (New York Times 2003). At den tradisjonelle familien og stammekulturen framleis er viktig i Irak, kan skapa problem for demokratiseringsprosessen, dersom dette fører til at dei ikkje stoler på statlege

institusjonar og på andre menneske utanfor si stamme. Eit sitat frå ein International Crisis Group-rapport, illustrerast godt dette dilemmaet. Ein mann som hadde mista ein av sine kjære i eit sekterisk bombeangrep sa: "i hope the criminals will receive the death penalty. If not, I plan to resolve the matter via my tribe. I will have my tribe kill members of theirs if the government doesn't do anything" (ICG rapport 2006: 25). Dette kan tyda på at irakarane ikkje stoler på rettsapparatet, og er villig til å ta saken i eigne hender dersom dei ser det som naudsynt. I eit demokratisk system er det naudsynt at alle gruppene respekterer dei politiske institusjonane og har tltru til det demokratiske systemet. Haldningar som dette, skapar vanskar for funksjonen av dei demokratiske institusjonane.

Samstundes er det ikkje uvanleg at familiemedlemmar som har høge posisjonar innanfor staten favoriserer andre medlemmar av familien med tanke på jobb. Det som me ser på som nepotisme, ser dei på som ei moralsk plikt (New York Times 2003). Her kan ein berre tenkja tilbake på kven som hadde dei høgaste posisjonane i Saddam Hussein sitt regime. Dette er ikkje mogeleg i eit demokratiske system, der det skal vera like rettar for alle innbyggjarane, og likskap for loven. Men som Abdullah skriv, viser dei irakiske samfunnsinstitusjonane preg av splitting langs sekteriske linjer, og jobbar i departement blir til ei viss grad tildelt personar innafor same etnisk eller religiøs gruppe. Inglehart kallar eit samfunn som legg stor vekt på den tradisjonelle familien for eit tradisjonelt samfunn, og i følgje han er det ikkje gunstig i ein demokratiseringsprosess.

At tilliten er så svak til andre personar, politiske parti og regjeringa kan skapa vanskar i demokratiseringsprosessen. Som Dahl peiker på, er det lettare å få til demokrati og konkurranse i samfunn der det er gjensidig tillit mellom dei ulike partane medan mistillit oftare fører til hegemoni. I sin definisjon av demokrati, seier Dahl at det er viktig at befolkninga kan formulera sine preferansar til regjeringa og at preferansane til alle innbyggjarane må behandlast likt. Befolkninga må kunna synleggjera sine preferansar til medborgarane og styresmaktene ved hjelp av individuell og kollektiv aktivitet (Dahl 1971:2). Organisering for å fremja interesser

kan visa seg å bli vanskeleg i Irak med ei så sterk mistillit blant sunniarabarane til politiske institusjonar, og ein generell mistillit til andre folk og til politiske parti i det irakiske samfunnet. Samstundes har det, som eg var inne på i førre kapittel, vore vanskelegare for den sunniarabiske delen av befolkninga å synleggjera sine preferansar til styresmaktene fordi dei boikotta valet i januar 2005, og fordi dei har hatt ein mykje meir fragmentert leiarskap enn det som er tilfelle for shia- muslimane og kurdarane. Den sunniarabiske leiarskapen kom og seint med i transisjonsprosessen, mykje på grunn av de- bathifiseringa, og då dei kom med i prosessen, blei dei i stor grad overkjørt av dei to andre gruppene. At tilliten til dei politiske institusjonane er lågare blant den sunniarabiske delen av befolkninga, kan derfor tenkjast å vera ein konsekvens av at dei føler at deira haldningar og preferansar ikkje er blitt tatt omsyn til i transisjonsprosessen.

Sjølv om det er ein viss grad av tillit til lokale styringsorgan, hæren og politiet, viser desse tidsseriane at det er ein stor grad av mistillit i den irakiske befolkninga både til andre menneske og til politiske institusjonar. I motsetning til indikatoren livskvalitet viser derimot ikkje det samansette biletet av tillit at det har skjedd ei negativ utvikling i den irakiske befolkninga. Det er særleg for regjeringa at tilliten har sunke, dette er likevel ein av dei viktigaste politiske institusjonane i eit demokratisk styresett, og aukande mistillit til regjeringa er eit alvorleg demokratisk problem. Eg vil plassera den irakiske befolkninga nærare "survival" enn "self-expression" på denne dimensjonen, då dei viser så liten grad av tillit til andre menneske og til regjeringa og politiske parti, som eg ser på som viktigare enn tillit til politien og hæren når ein skal byggja demokratiske institusjonar. Igjen kan eg ein seia at kurdarane plasserer seg lenger mot "self-expression" enn både shia-muslimane og sunniarabarane då dei viser ein mykje større grad av tillit til politiske parti.

4.6 Politisk deltaking

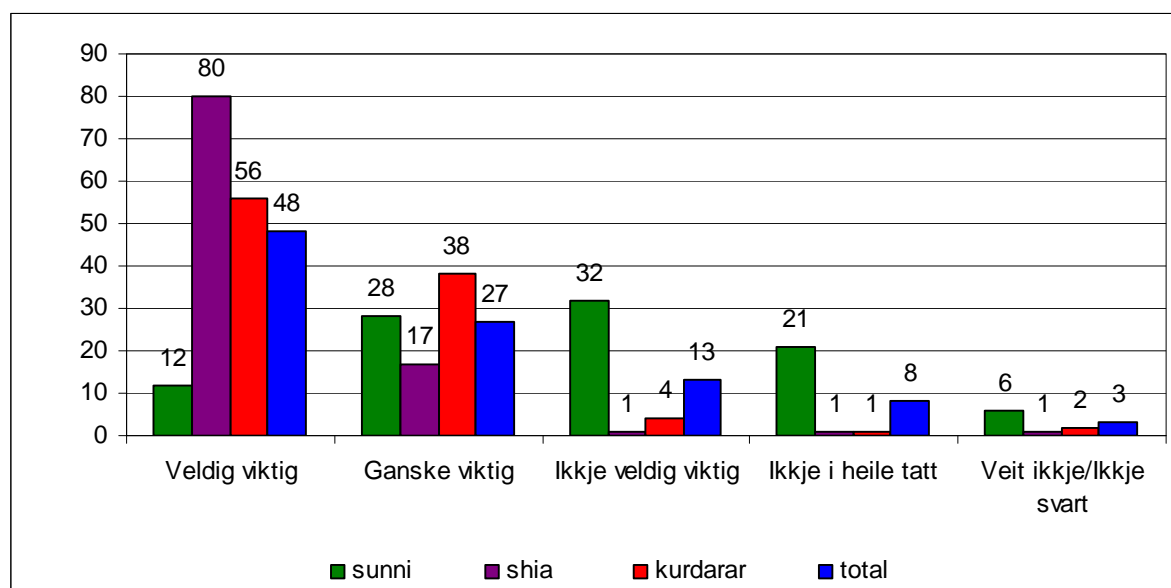
Politisk deltaking er den fjerde indikatorane eg vil ta for meg for å sjå på demokratiske haldningar i den irakiske befolkninga. Det er brei semje om at deltaking er viktig i eit demokrati, men det varierer i kor stor grad forskarar meiner at innbyggjarane i eit land bør delta i den politiske prosessen. Schumpeter definerer demokrati som "the ability to choose between leaders at election time". Dette er ein svært snever definisjon av demokrati, og fokuserer utelukkande på konkurranse ved val for at eit land skal reknast som demokratisk. Mellom val, blir avgjersler tatt av politikarar, som innbyggjarane kan erstatta ved neste val. Schumpeter legg derfor berre vekt på den enklaste forma for politisk deltaking, nemleg deltaking ved val, og fokuserer ikkje på deltaking utover dette (Sørensen 1993:10).

Jean- Jacques Rousseau såg på politisk deltaking som svært viktig i samfunnet, men kritiserte representasjon, og meinte at ein burde ha direkte demokrati. Rousseau sin ide om direkte demokrati har ofte blitt avvist i dagens moderne demokrati, der argumentet er at det ikkje er mogeleg i så store samfunn som me har i dag. I seinare tid er det derimot fleire, blant anna Pateman og Macpherson, som har argumentert for at Rousseau sin ide kan realiserast i eit moderne samfunn ved at representative regjeringar kan og bør kombinerast med element av meir direkte deltaking. Dei meiner at dette vil auka kvaliteten på det representative demokratiet (Sørensen 1993:8).

Inglehart legg vekt på politisk deltaking som ein viktig indikator på demokratisk kultur i befolkninga, samstundes er dette ein dimensjon ved demokratiet som Dahl forfektar. For å vera demokratisk, må eit land ha institusjonar som gjer styresmaktene sin politikk avhengig av stemmer og andre uttrykk for preferansar i befolkninga (Dahl 1971:2). Dahl meiner altså at andre former for deltaking enn deltaking i val er viktig i eit demokrati. Organisering og engasjement for å fremja sine preferansar er derfor og ein viktig del av det demokratisk systemet. Utan politisk deltaking blant befolkninga, kan eit demokrati vanskeleg veksa fram eller haldast oppe. Eg vil no sjå på korleis den irakiske befolkninga ser på politisk deltaking.

I meningsmålinga utført av COSIT og FAFO i januar 2005, blir respondentane spurt om kor viktig dei kommande vala (til TNA og lokale val) er for dei personleg. 75% meiner at valet er svært viktig eller ganske viktig, medan 21% seier at det ikkje er veldig viktig eller ikkje viktig i det heile tatt (COSIT og FAFO jan. 2005). Som tabell 19 nedanfor syner, viser det seg igjen at det er store skilnadar mellom dei etniske og religiøse gruppene i Irak.

Figur 19

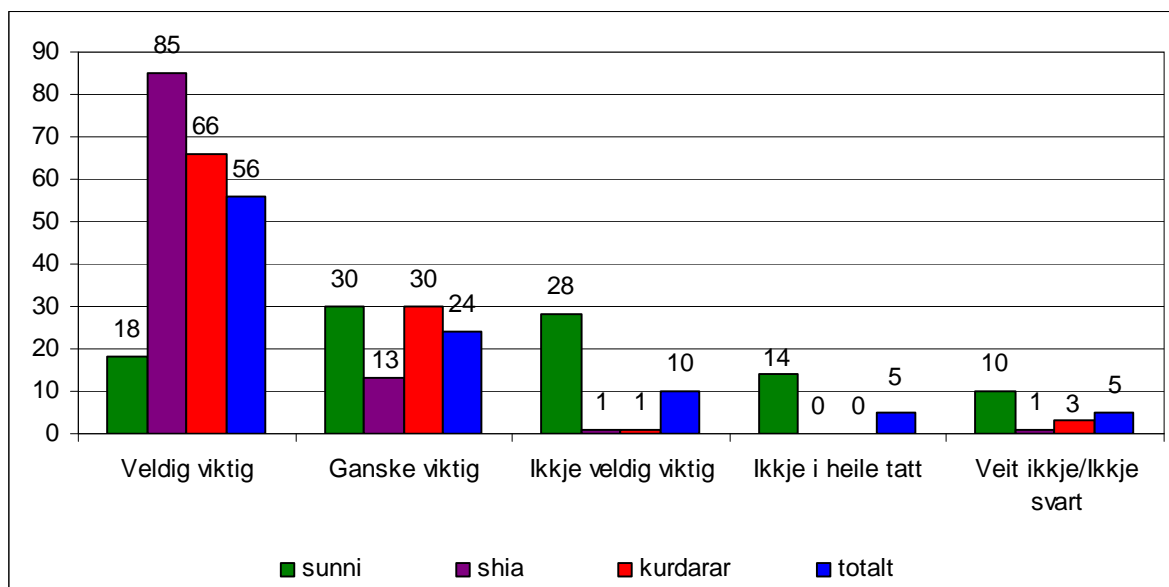
Spørsmål: Kor viktig er desse vala for deg personleg?

Kjelde: COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313]

Heile 97% av den shia- muslimske befolkninga seier at valet er viktig for dei personleg. Høvesvis 94% av kurdarane og 40% av sunniarabarane seier det same. Blant sunniarabarane er det eit fleirtal (53%) som seier at valet ikkje er viktig for dei. Det er altså ein skilnad mellom sunniarabarane og dei to andre gruppene på over 50 prosentpoeng. Det kan vera ulike grunnar til dette, men det er nærliggjande å tru at det er færre sunniarabarar som ikkje synest at valet er viktig for dei, fordi dei ikkje vil stemma grunna frykt for tryggleik, motvilje mot demokrati og oppfordring til boikott av sentrale sunni- leiarar (Dodge 2005:39).

På spørsmål om respondenten har tenkt å stemma i dei kommande vala i januar 2005, svarar 72% ja, 15% nei, medan 12% har ikkje bestemt seg eller vil ikkje svara (COSIT og FAFO jan. 2005). Når respondentane i ei undersøking utført av International Republican Institute blir spurt om dei har tenkt å stemma i valet til nasjonalforsamling i desember 2005, svarer 85% ja, 7% svarar nei og tilsvarende veit ikkje (International Republican Institute nov. 2005). At fleire har tenkt å stemma i valet til nasjonalforsamling i desember 2005, kan nok i stor grad forklarast ved at sunniarabarane ikkje boikotta dette valet. Desse høge tala kan indikera at politisk deltaking i val er viktig for den irakiske befolkninga. At over over 80% seier at dei vil stemma, er eit høgt tal og samanlikna med valdeltaking i vestlege demokrati. 96% av shia- muslimane seier dei vil stemma, medan 97 % av kurdarane seier det same i januar 2005. For sunniarabarane er talet langt lågare, her seier 33% at dei vil stemma. Blant sunniarabarane er det 22% som seier at dei ikkje har bestemt seg enno. Ein stor del av sunniarabarane seier at det er mangel på tryggleik som er årsaka til at dei ikkje vil gi si stemme ved vala (26%). Eit tilsvarende tal av sunniarabarane seier at dei ikkje vil stemma fordi Irak ikkje er ein uavhengig og suveren stat, medan den tredje grunnen dei gir, er at det er urealistisk å halda val på noverande tidspunkt (COSIT og FAFO jan. 2005). Den faktiske valdeltakinga viste seg å vera lågare enn det som kom fram i desse to målingane. Som tidlegare nemnt, var det 58% som stemte ved valet til den midlertidige nasjonalforsamlinga i januar 2005, medan i desember 2005, gav 70% si stemme ved valet til nasjonalforsamling. At det er såpass stor skilnad mellom opinionsundersøkingane og den faktiske valdeltakinga, kan vera ein følgje av intervju-effekt. Fordi intervjuarane var besøksintervju, kan det henda at respondentane har svart det som dei trudde at intervjuarane ville høyra, eller det som er mest allment akseptert. Dette er ikkje uvanleg, og kan nok forklara noko av avviket.

Figur 20

Spørsmål: Kor viktig er desse vala for Irak?

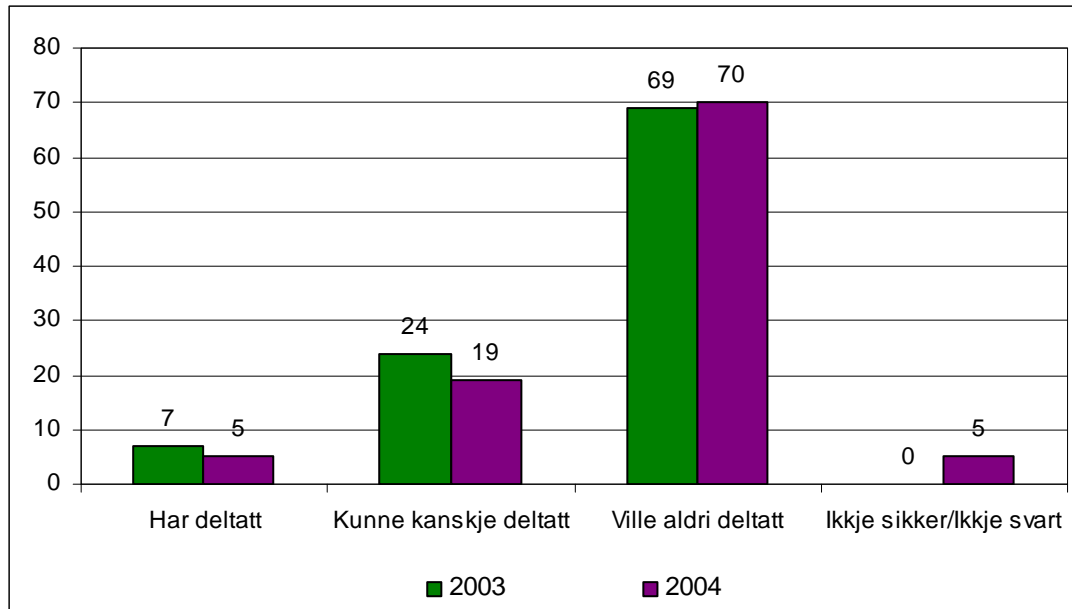
Kjelde: COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313]

Figur 20 viser skilnaden mellom sunniarabarar, shia- muslimar og kurdarar når det gjeld kor viktig dei meiner at desse vala er for Irak i januar 2005. Blant sunniarabarane er det 48% som meiner at vala er viktige, tilsvarande tal for kurdarane og shia- muslimane er 96% og 98%. Sunniarabarane viser nok ein gong at dei står langt i frå dei to andre gruppene i Irak.

På spørsmål om respondentane er klar over at det skal haldast val 30. januar 2005, har nesten alle kurdarar og shia- muslimar fått med seg dette. Berre 3% og 4% av shia- muslimane og kurdarane seier dei ikkje veit at det skal vera val, medan heile 61% av sunniarabarane ikkje har fått med seg dette (COSIT og FAFO jan. 2005). Sidan sunniarabarane i stor grad boikotta valet, er det naturleg at dei ikkje har følgd lika godt med som shia- muslimane og kurdarane, og at dei ikkje synest at valet er lika viktig for Irak som det dei to andre gruppene synest. Dersom sunniarabarane ikkje meiner at valet på den midlertidige nasjonalforsamlinga er legitimt grunna valordninga, og at dei følte at dei kom til å bli underrepresentert som følgje av at

tryggleikssituasjonen var klart verst i dei sunniarabiske områda, kan den manglande interessa som sunniarabarane viser for valet, vera ein konsekvens av desse faktorane.

Figur 21

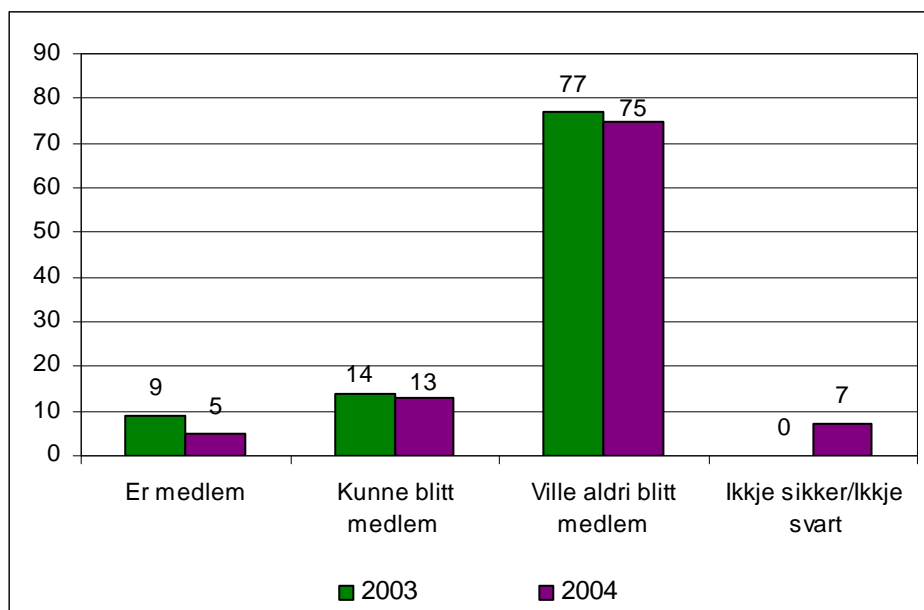

Spørsmål: Kan du fortelja meg om du har vore med på, kan tenkja deg å vera med på, eller aldri ville vore med på ein demonstrasjon?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=324], Oxford Research International feb. 2004[N=2652]

Som figur 21 syner, er det svært få i Irak som seier at dei har delteke i ein demonstrasjon. Rundt 20% seier at det kan tenkjast at dei vil delta i ein demonstrasjon, medan 70% seier at dei aldri ville gjort det. Det er kort tid mellom dei to målingane, så det er ikkje mogeleg å uttala seg om utvikling over tid. Sidan politisk deltaking i form av demokratiske val til politiske institusjonar er nytt i Irak, er det lite truleg at den irakiske befolkninga vil forfekta ukonvensjonell deltaking som det å delta i ein demonstrasjon. På den andre sida, kan den aukande mangelen på tryggleik og basisbehov, føra til at fleire i den irakiske befolkninga er villig til å delta i demonstrasjonar.

Figur 22

Spørsmål: Kan du fortelja meg om du er, kan tenkja deg, eller ikkje under nokon omstender vil bli medlem av eit politisk parti eller aksjonsgruppe?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=3244], Oxford Research International feb. 2004[N=2652]

Det siste spørsmålet eg vil sjå på, er korleis den irakiske befolkninga svarer på spørsmålet om dei er, eller kan tenkja seg å bli medlem av eit politisk parti eller ei aksjonsgruppe. I både 2003 og 2004, svarer nærare 80% at dette er noko dei aldri ville gjort, i underkant av 15% seier dei kanskje kunne gjort det, medan under 10% seier at dei allereie er medlem av eit politisk parti eller ei aksjonsgruppe. Det er berre små skilnadar mellom 2003 og 2004, noko som kan tyda på at det ikkje har skjedd nokon endring i dette tidsrommet. Sidan det ikkje ligg føre nyare data om dette temaet, og det berre er eit halvt år mellom dei to målingane, er det ikkje grunnlag for å seia noko om utvikling eller mangel på utvikling når det gjeld politisk deltaking i form av partimedlemskap og aksjonsgrupper. Når ein tenkjer på den mistilliten som tabell 18 viste at den irakiske befolkninga har til politiske parti, kan det likevel vera grunn til å tru at dette ikkje har endra seg nemneverdig i løpet av dei siste åra.

Politisk deltaking ved val ser ut til å ha høg prioritet blant den irakiske befolkninga, men er langt høgare blant kurdarane og shia- muslimane enn blant sunniarabarane. Det er og langt fleire kurdarar og shia- muslimar som meiner at vala i januar 2005 er viktig både for dei personleg og for Irak, enn det som er tilfelle for sunniarabarane. På begge desse to spørsmåla er det ein skilnad på over 50 prosentpoeng mellom sunniarabarane og dei to andre gruppene i Irak. Om dette gir grunnlag for å seia at haldning til politisk deltaking er dårlegare blant sunniarabarane, enn hos shia- muslimane og kurdarane, kan diskuterast. Mange sunniarabarar oppgir manglande tryggleik som ein viktig grunn til at dei ikkje vil stemma. Dersom tryggleiken hadde vore betre, kunne det tenkast at fleire ville gi si stemme ved vala.

Det kan og tenkjast at det ikkje er politisk deltaking i seg sjølv som sunniarabarane ser på som eit problem, men heller det som kjem ut av ei slik deltaking i Irak i dag. Som tidlegare nemnt, kan det tenkjast at sunniarabarane er redd for å bli undertrykt i ei demokratisk styreform der shia- muslimane vil vera i fleirtal. Dei ynskjer ikkje eit demokrati, og vil derfor ikkje legitimera det ved å stemma ved val. Dette kan underbyggjast ved at størsteparten av sunniarabarane ikkje ser på den irakiske regjeringa som legitim. Som vist i figur 14, seier 75% av shia- muslimane, 60% av kurdarane og berre 25% av sunni- muslimane at dei ser på den irakiske regjeringa (IIG) som legitim i januar 2005. Heile 75% av den sunniarabiske befolkninga såg dermed ikkje på den irakiske regjeringa som legitim då det blei helde nasjonale val til den midlertidige nasjonalforsamlinga. Det kan derfor tenkjast at dei heller ikkje såg TNA som eit representativt organ. Kvifor skal dei delta i val til ein politisk institusjon som dei ikkje ser på som ein legitim representant for det irakiske folket og si gruppe? Som illustrert i figur 14, er det så mange som 96% av den sunniarabiske delen av befolkninga som seier at dei ikkje har tillit til regjeringa i august 2007.

Sidan sunniarabarane stort sett har vore fråverande eller blitt overkjørt i demokratiseringsprosessen, kan det tenkjast at den sunniarabiske delen av befolkninga ikkje vil delta i denne prosessen. Papagianni (2007:256) skriv som sagt

om kor viktig det er at alle grupper i samfunnet kjem med tidlig i statsbyggingsprosessen, og at alle grupper blir høyrde, noko som ikkje var tilfelle for sunniarabarane, dette kan ha fått følgjer for den politiske deltakinga til den sunniarabiske delen av befolkninga. Og dermed kan det få dei negative konsekvensar for funksjonen av dei politiske institusjonane i Irak. Når store delar av den sunniarabiske delen av befolkninga ikkje vil delta i val til dei politiske institusjonane, føler dei seg kanskje heller ikkje plikta til å følgja dei avgjerslene som politiske institusjonane i Irak tar, sjølv om den politiske prosessen er demokratisk. Dei føler rett og slett ikkje at regjeringa representerer dei.

Det ser ut til at eit stort fleirtal av den irakiske befolkninga ikkje er villig til politisk deltaking utanom val. Dette kan ha å gjera med den politiske arva som det autoritære regime til Saddam Hussein har gitt den irakiske befolkninga. Kedourie hevder at politisk deltaking og demokratiske institusjonar er framand for store delar av den muslimske befolkninga. Han seier at:

”the idea of representation, of elections, of popular suffrage, of political institutions being regulated by laws laid down by a parliamentary assembly, of these laws being guarded and upheld by an independent judiciary...all of these are profoundly alien to the Muslim political tradition” (Borooah og Paldam 2006:599)

Karatnycky (2001:106) meiner at ei historisk arv med autoritær statsmakt er ein viktig grunn til at store delar av den muslimske verda ligg langt etter andre regionar når det gjeld demokratisk utvikling. Han nemner Libya, Syria, Egypt og Irak som døme, og seier at desse regima har undertrykt all opposisjon, både demokratisk og fundamentalistisk. Og Hippler argumenterer for at det irakiske samfunnet har ei svært vanskeleg politisk arv. Då Saddam Hussein ikkje lenger hadde pengar til å halda regime samla etter krigen mot Kuwait, var einaste løysing undertrykking av befolkninga. Hippler (2005:83) seier at:

”one result of this development was that Iraqi society (with the exception of the Kurdish autonomous region in the north) suffocated politically. The different elements of society were held together virtually by the dictatorship alone, while all other political mechanisms of integration and articulation were repressed or smashed”.

Som ei følgje av at befolkninga og all politisk aktivitet er blitt undertrykt i ei årrekke, er det ein naturleg konsekvens at politisk deltaking i form av til dømes demonstrasjonar og medlemskap av politiske parti ikkje har høg prioritet i den irakiske befolkninga. Dei er ikkje vane med denne forma for politisk aktivitet, og eg trur ikkje at dette vil endra seg i løpet av kort tid. I tillegg til at dei har ei autoritær arv, blir innbyggjarane i land som er såkalla rentier-statar ofte politisk inaktive. Lisa Anderson har sagt at i Midtausten "there was little taxation, and there was little representation". Når befolkninga ikkje må betala skatt, og får gratis tilgang til sjukehus, utdanning og andre viktig behov, som var tilfelle i Irak frå 1970-talet, blir ikkje krav om representasjon like stort som i land der innbyggjarane sjølv er med på å finansiera staten. Det gjer innbyggjarane meir avhengig av staten, og meir villig til å akseptera autoritære styreformer. På den andre sida, kan ikkje fråværet av representative institusjonar i arabiske land berre tilleggast det faktum at mange er rentier-statar. I arabiske land der innbyggjarane har betalt skatt har heller ikkje krav om auka representasjon og demokratisering funne stad (Waterbury 1994:29).

Trass i at demokratisk politisk deltaking er framand i Irak på grunn av ei autoritær arv, vil eg likevel utifrå desse meningsmålingane seia at den irakiske befolkninga generelt er positive til deltaking i val, men det er ikkje eit bra teikn at over 96% av den sunniarabiske befolkninga ikkje ser på den irakiske regjeringa som legitim. Dersom dei ikkje ser på den som legitim, vil dei som sagt kanskje ikkje delta i val for å legitimere regjeringa, og dermed føler dei seg kanskje heller ikkje forplikta til å følgje lover som den irakiske regjeringa vedtek. Dette vil eg seia er eit stort problem for demokratiseringsprosessen i Irak, då vilje til politisk deltaking og legitime politiske institusjonar er heilt avgjerande i eit demokrati. Dersom nærast heile den sunniarabiske befolkninga ikkje vil delta i val eller ikkje ser på dei politiske institusjonane som legitime kan dette føra til alvorlege følgjer for funksjonen av dei demokratiske institusjonane. Me har allereie sett døme på dette i den aukande valden i 2005-2007, som i stor grad var opprør frå militante sunniarabiske grupper (men og Mahdi-hæren som er imot amerikanerane sitt nærvær i Irak). Den alvorlege

tryggleikssituasjonen som følgje av den aukande valden har skapt store vanskar for den politiske prosessen på elitenivå i Irak.

Det at så mange seier at dei ikkje under noko omstende kunne tenkja seg å vera medlem av eit politisk parti eller aksjonsgruppe, gjer det heller ikkje enkelt å danna kollektive organisasjonar for å fremja sine politiske preferansar og krav. I likskap med svak tillit til andre personar, politiske parti og politiske institusjonar, vil svak vilje til politisk deltaking utanom val, føra til at det blir vanskeleg å organisera seg for å fremja sine interesser overfor styresmaktene. Det kan dermed sjå ut til at den irakiske befolkninga stort sett er positive (sunniarabarane i mindre grad enn dei to andre gruppene) til minstemålet for politisk deltaking i eit demokrati, nærare bestemt deltaking i politiske val, men at viljen til politisk deltaking utover dette ikkje er særleg stor. Når det gjeld politisk deltaking i demokratiske val, vil eg plasserer den irakiske befolkninga nærare "self-expression" enn "survival" på denne dimensjonen, men når det gjeld politisk deltaking utover val, vil eg seia at dei legg større vekt på "survival"-verdiar.

4.7 Tradisjonell, moderne og postmoderne verdiar

Den siste indikatoren som Inglehart bruker for å sjå på underliggjande demokratiske haldningar, er om innbyggjarane i eit land forfektar tradisjonelle, moderne eller postmoderne verdiar. Postmoderne verdiar er mest fordelaktige i ein demokratiseringsprosess. Denne indikatoren heng nøye saman med økonomisk utvikling. Inglehart seier at postmoderne verdiar er uvanleg i utviklingsland, dei er framleis på veg frå tradisjonelle til moderne verdiar. Medan me i dei seinare åra har sett ei utvikling mot postmoderne verdiar i den vestlege delen av verda (Inglehart 2000b:222).

Dette er særleg tydeleg hos den yngre generasjonen i desse landa. Når basisbehova som ein treng for å overleva, blir sett på som sjølvst, kan ein fokusera på andre ting for å få eit enda betre liv. Dei materielle behova er stort sett dekkja i den

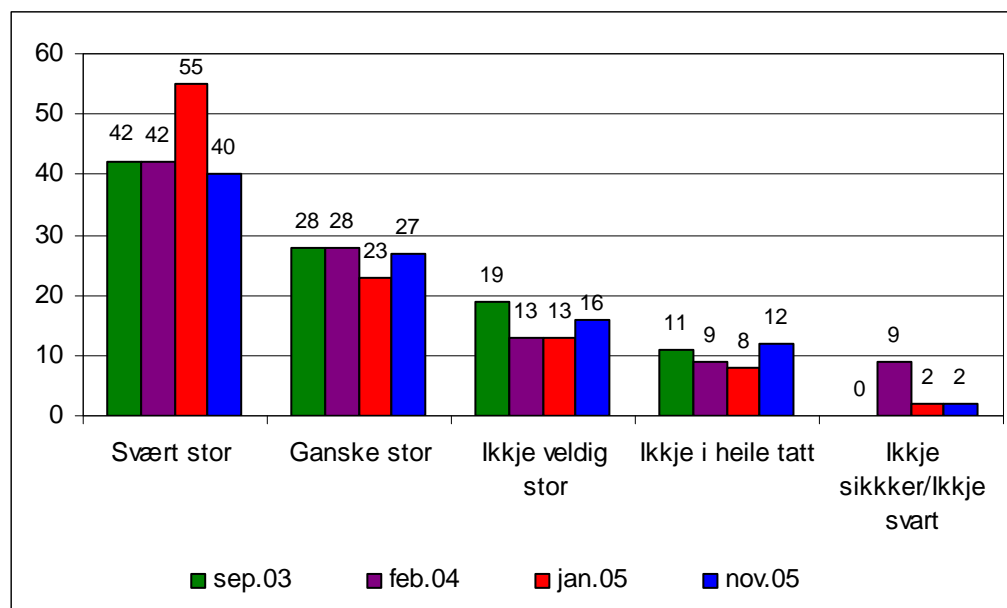
vestlege verda i dag, derfor meiner Inglehart at me har sett ein auka fokus på verdiar som miljøvern og kultur, sjølv om dei kan verka negativt inn på den økonomisk veksten (Inglehart 2000b:223).

Samstundes ser ein at religion spelar ei langt mindre rolle i samfunn der postmoderne verdiar står sterkt. Inglehart har ofte postmoderne verdiar som utgangspunkt når han brukar denne indikatoren for å sjå kor demokratisk kulturen i ei befolkning er, men eg vil heller sjå på om den irakiske befolkninga forfektar tradisjonelle verdiar. Det er ikkje mange spørsmål i meningsmålingane som er utført i Irak dei siste åra som tar opp postmoderne verdiar. Dette er naturleg i og med at Irak er eit land med låg økonomisk utvikling, og det er ikkje eit stort sannsyn for at befolkninga i Irak vil gi postmoderne verdiar høg prioritet. Eg vil derfor bruka religion som ein indikator på tradisjonelle verdiar her. Å sjå på kor viktig religion er i den irakiske befolkninga, vil gi ein indikasjon på om dei forfektar tradisjonell verdiar slik ein kan venta. Ei stor vekt på religion vil tyda på at den irakiske befolkninga er nærare tradisjonelle enn postmoderne verdiar.

Eg har alt sagt at familie og slektskap er viktig i det irakiske samfunnet, men at det har vore ei viss endring den siste tida som følgje av utdanning og urbanisering. Eg vil likevel utifrå meningsmålingar sjå på kor stor vekt den irakiske befolkninga legg på familien. Inglehart seier som sagt at i samfunn som forfektar tradisjonelle verdiar, er den tradisjonelle familien viktigare enn i postmoderne samfunn. Postmoderne samfunn gir større fridom for seksuell aktivitet og individuell sjølvrealisering. (Inglehart 2000b:223 og Inglehart og Norris 2003:10)

Det fyrste spørsmålet eg vil sjå på, er kor stor tillit den irakiske befolkninga har til religiøse leiarar i Irak.

Figur 23

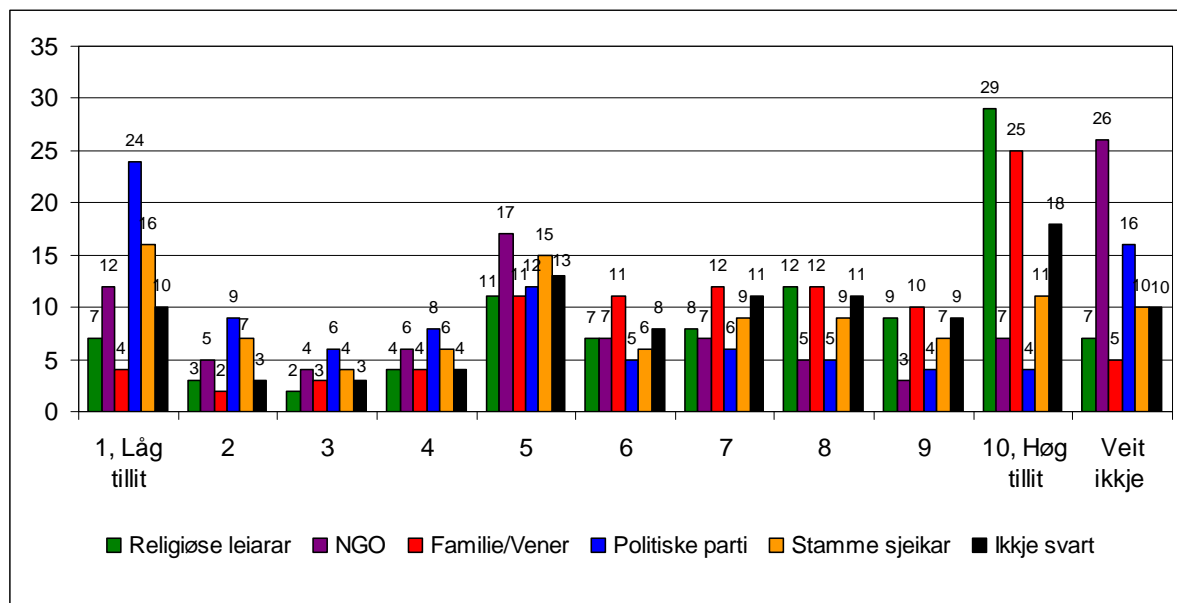

Spørsmål: Kor stor tillit har du til dei religiøse leiarane i Irak? Har du svært stor tillit, ganske stor tillit, ikkje veldig stor tillit, eller ikkje tillit i det heile?

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[N=3244], Oxford Research International feb. 2004[N=2652], COSIT og FAFO jan. 2005[N=3313], Oxford Research International nov. 2005[N=1711]

Figur 23 viser at den irakiske befolkninga ser ut til å ha stor tillit til dei religiøse leiarane i Irak. Rundt 70% seier at dei har svært stor eller nokså stor tillit til dei religiøse leiarane. Utanom ein auke på rundt 10% for dei som har svært stor tillit i 2005, er det berre små endringar mellom dei tre åra. I undersøkinga frå jan. 2005, skil dei mellom dei ulike etniske og religiøse gruppene i Irak. Her viser det seg at store delar av shia- muslimane og sunniarabarane har tillit til dei religiøse leiarane, høvesvis 93% og 77%, medan berre 40% av kurdarane seier det same. Ein kan tolka dette som om kurdarane har meir moderne verdiar enn sunniarabarane og shia- muslimane når det gjeld religion. Når ein ser på figur 12, 13, 14 og 15, syner dei at irakarane ikkje har stor tillit til politisk institusjonar eller andre folk. Den store tilliten dei viser til religiøse leiarar må derfor kunne seiast å stå i kontrast til den tilliten dei viser til andre personar og politiske institusjonar i samfunnet.

Figur 24

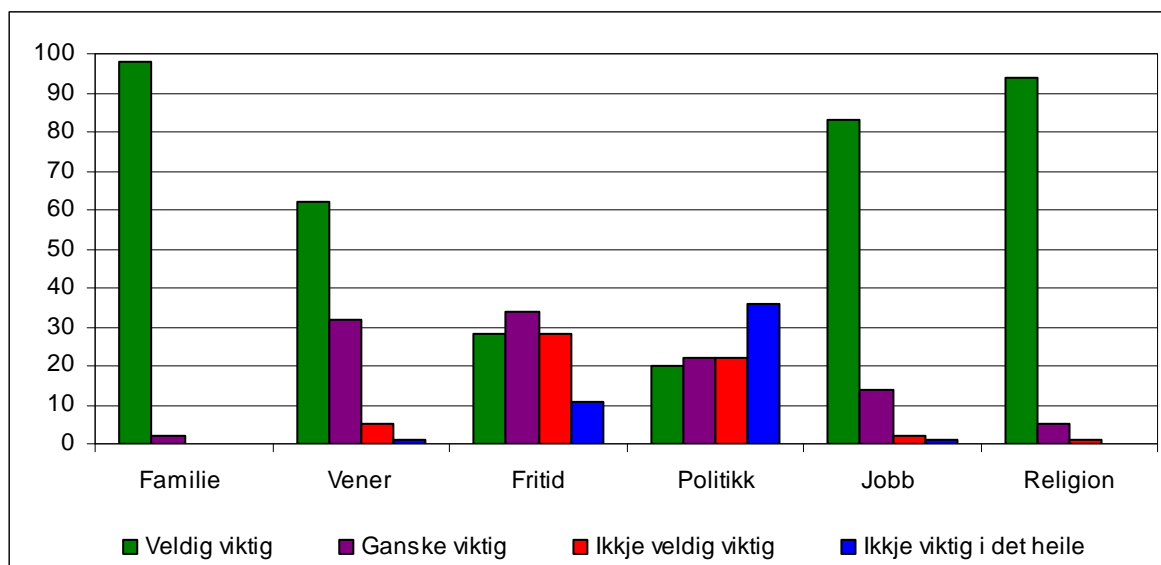

Spørsmål: På ein skala frå 1 til 10, der ein er det lågaste og ti er det høgaste, ranger kor stor tillit du har til informasjonen om val og den politiske prosessen frå kvar av desse kjeldene.

Kjelde: International Republican Institute, Juli 2005[N=2709]

Figur 24 tek og for seg tillit til religiøse leiarar, men viser samstundes korleis respondentane rangerer tilliten til religiøse leiarar i forhold til andre personar og institusjonar i det irakiske samfunnet. Figuren viser at nærare 30% av den irakiske befolkninga svarer at dei har svært høg tillit til dei religiøse leiarane i Irak (rangert 10), til saman er det 65% som rangerer tilliten til dei religiøse leiarane 6 eller høgare. Til samanlikning er det berre litt over 20% som rangerer tilliten til politiske parti tilsvarende. Mistilliten til politiske parti blir derfor nok ein gong stadfesta i denne opinionsundersøkinga. Det viser seg likevel at det er familie og vener som irakarane har størst tillit til når det gjeld informasjon om val og den politiske prosessen. 70% rangerer tilliten til familie og vener 6 eller høgare. Irakarar ser ut til å ha meir tillit til NGO (Non governmental organizations) enn det dei har til politiske parti, då 29% seier at dei har tillit til den informasjonen dei får frå NGO (6-10). Tilliten som irakarane viser til stammesjeikar (42% rangerer tilliten frå 6-10), er lågare enn både til familie og vener og religiøse leiarar, men høgare enn til NGO og politiske parti.

Figur 25

Spørsmål: For kvar av dei følgjande, indiker om dei er veldig viktig, ganske viktig, ikkje veldig viktig eller ikkje viktig i det heile i livet ditt.

Kjelde: Oxford Research International sep. 2003[3244]

I likskap med figur 24, syner figur 25 at familie og religion er det som er viktigast i livet til den irakiske befolkninga. 98% av respondentane seier at familien er veldig viktig for dei, medan 94% seier det same om religion. Politikk og fritid er det høvesvis 20% og 28% som rangerer som veldig viktig. 39% seier at fritid ikkje er veldig viktig eller ikkje viktig i det heile tatt, tilsvarande tal for politikk er 58%. Eg har ikkje tilgang til data som viser om det er skilnadar mellom dei ulike etniske og religiøse gruppene i Irak, men det er klart at med ein så høg prosentdel som seier at familie og religion er viktig, er det ikkje rom for store variasjonar mellom gruppene når det gjeld desse spørsmåla.

Når respondentane blir spurt om kor viktig ein kandidat sin posisjon i religiøse og moralske spørsmål er for deira stemme (til valet i januar 2005), svarer heile 98% at dette er svært eller ganske viktig. Her er det ingen nemneverdige skilnadar mellom dei ulike religiøse og etnisk gruppene i Irak. På spørsmål om kor viktig det er med råd frå religiøse leiarar for å bestemma seg for kva ein skal stemma, er det 82% som seier at dette er svært eller ganske viktig, medan 15% seier at det ikkje er veldig viktig eller

ikkje viktig i heile tatt. Råd frå religiøse leiarar viser seg å vera viktig for shia-muslimane og sunniarabarane, mens kurdarane ikkje legg like stor vekt på dette (COSIT og FAFO jan. 2005).

Ein må derfor kunna konkludera med at religion synest å vera svært viktig i det irakiske samfunnet. At innbyggjarane har så stor tillit til dei religiøse leiarane, og at deira råd tel mykje for kven dei vil stemma på ved val, tydar på dette. Dette er ikkje overraskande utifrå at Irak er eit utviklingsland og at dei lever i eit samfunn prega av vald og uvisse. Som Inglehart seier, er ei av hovudfunksjonane til religion å skapa ei kjensle av tryggleik i eit samfunn som er prega av uvisse (Inglehart 2000b:224). Familienband viser seg og å vera svært sterke, då den irakiske befolkninga legg stor vekt på råd frå familie, og 98% seier at familie er veldig viktig for dei.

Utifrå desse meningsmålingane kan ein altså seia at religion og familie er viktig i det irakiske samfunnet, og i følgje Inglehart er dette ikkje gunstig i ein demokratiseringsprosess. Inglehart seier og at postmoderne verdiar heng nøye saman med økonomisk utvikling og livskvalitet. Sidan eit fleirtal av den irakiske befolkninga seier at dei føler at livkvaliteten deira har blitt verre i 2007, at dei manglar basisbehov som elektrisitet, reint vatn og at nærare 80% føler seg utrygge i sitt eige nabolag, er det lita grunn til å trua at postmoderne verdiar eller moderne verdiar vil få auka innverknad i den irakiske befolkninga med det fyrste.

Som eg nemnte i kapittel 2, har forholdet mellom islam og demokrati fått stor merksam dei siste åra. Både Huntington og Fukuyama meiner som tidlegare nemnt at den arabiske kulturen og islam er spesielt ugunstig i ein demokratiseringsprosess, og at desse to faktorane langt på veg kan forklara at demokrati har vore fråverande i den muslimske verda. Medan demokrati er bygd på konkurranse, pluralisme, toleranse og mangfald, blir det hevda at islam oppmuntrar til intellektuell konformitet og ukritisk aksepterer autoritetar. Samstundes har fleire forskarar, som Esposito og Voll, argumentert for at dei som meiner at islam og demokrati ikkje kan einast, gjer to feil. Dei antar at demokrati berre kan implementerast i ei form, samtidig som dei meiner at det berre er ei framstilling av islam. Den muslimske verda består av svært ulike

samfunn og kulturar, og tolkinga av islam er ulik mellom landa. Islam kan i seg sjølv ikkje forklara at demokrati ikkje har slått rot i den arabiske og muslimske delen av verda (Rivero og Kotzé 2007:613).

Eg meiner at indikatoren tradisjonelle vs. postmoderne verdiar kanskje ikkje er ein god indikator på å måla demokratiske haldningar i arabiske land. Inglehart er som sagt innanfor moderniseringsteorien, og meiner at økonomisk utvikling fører til at religion og familie spelar ei mindre rolle og at ein legg større vekt på postmoderne verdiar. Som eg skreiv i kapittel 2, seier Törnqvist at ein må studera korleis institusjonane, organisasjonane og politikken i utviklingsland landa faktisk er, utifrå deira eigen kontekst og historie. Moderniseringsteorien passar godt på den utviklinga som har funne stad i vestlege land, men det er ikkje dermed sagt at andre regionar vil følgje det same mønsteret. Industrialisering og urbanisering fann stad i Irak på 1970-talet, men ein halddt i stor grad fast ved dei tradisjonelle verdiane. Vil ei modernisering i Irak føre til at familien og religion blir mindre viktig? Irak har ein svært anna samfunnsstruktur enn det som var tilfellet for vestlege land då dei gjekk igjennom ein moderniseringsprosess, samsundes er religion svært viktig i det irakiske samfunnet. Det er derfor ikkje sikkert at modernisering og økonomisk vekst vil føre med seg ei nedgang i tradisjonelle verdiar her. Eg meiner derimot ikkje at dette betyr at det er utenkeleg at Irak kan utvikla eit demokrati. Som Esposito seier, kan ein seia at det er ein "sekulær fundamentalisme" som rår i vesten. Å miksa religion og politikk utelukker ikkje nødvendigvis eit demokratisk styresett. Den irakiske grunlova balanserer demokratiske prinsipp med islamske verdiar, og det er ikkje forholdet mellom religion og demokrati som har vore det største stridsspørsmålet i den politiske prosessen i Irak (New York Times 2005b). Brumberg seier at "for democracy to have any hope in the Arab world, it is not Islam that must be fixed, but politics itself" (Brumberg 2005:99).

4.8 Konklusjon

Analysen har vist at den irakiske befolkninga i stor grad legg vekt på verdier og haldningar som ikkje er gunstig i ein demokratiseringsprosess. På alle indikatorane plasserte eg dei nærare "survival" enn "self-expression" på denne dimensjonen. Eg fann ut at den irakiske befolkninga har svært låg tillit til andre personar, til politiske parti og til regjeringa. Det er derimot store skilnadar mellom dei etniske og religiøse gruppene i Irak, og kurdarane viser langt betre demokratiske verdier enn det som er tilfellet for dei to andre gruppene. At sunni- muslimane viser så liten grad av tillit til institusjonane, forklarte eg med at dei er i mindretal og er redd for å bli undertrykt i eit demokratisk system. Samstundes kan det vera ein reaksjon på at dei i stor grad har blitt sett på sidelinja i transisjonsprosessen. Dei har derfor ikkje tillit til at dei valte institusjonane vil ta omsyn til deira preferansar og verdier.

Indikatoren livskvalitet viste ein negativ utvikling. Langt fleire følte at dei hadde eit dårleg liv i 2007 enn det som var tilfellet i 2005. Grunnleggjande husholdningsartiklar er mindre tilgjengeleg i dag enn det var like etter den militære intervensjonen, og tryggleikssituasjonen har blitt markant verre. Dårleg livskvalitet fører til at folk har fått mindre tru på demokrati som styreform, noko nedgang i grunnleggjande haldningar til demokrati kan underbyggja. På indikatorane toleranse/likestilling og politisk deltaking, viser ikkje den irakiske befolkninga utelukkande negative haldningar, men det er igjen kurdarane forfektar dei verdiane som er mest gunstig i ein demokratiseringsprosess.

Eg meiner at det ser ut til at den politiske kulturen blant befolkninga i Irak, og særleg blant sunniarabarane, verkar negativt inn på demokratiseringsprosessen. Særleg låg tillit og dårleg livskvalitet ser ut til å skapa vanskar for den demokratiske prosessen i Irak.

5.0 Konklusjon

5.1 Samandrag av hovudfunn

Målet med denne oppgåva har vore finna ut om politisk- kulturelle faktorar har vore eit hinder for demokratiutvikling i Irak. Eg har kartlagt den politiske kulturen blant befolkninga i Irak utifrå Inglehart sine indikatorar (grunnleggjande haldning til demokrati, livskvalitet, toleranse, tillit, politisk deltaking og tradisjonelle vs. postmoderne verdiar). Eg har sett på kor den irakiske befolkninga plasserer seg på Inglehart sin "survival"/ "self- expression" dimensjon. Til slutt har eg analysert korleis den politiske kulturen har verka inn på funksjonen av dei politiske institusjonane som er bygd opp i Irak. Analysen har vist at den politiske kulturen blant den irakiske befolkninga ikkje kan seiast å vera fordelaktig i ein demokratiseringsprosess, og at særleg indikatorane tillit og livskvalitet har vore eit hinder for funksjonen av dei demokratiske institusjonane.

Eg stadfesta i byrjinga av oppgåva at det er stor semje om at Irak ikkje er blitt eit demokrati, sjølv om det er blitt bygd demokratiske institusjonar. Eg ville derfor sjå på kva som gjer at dei demokratiske institusjonane ikkje fungerer. Min fyrste hypotese var at den irakiske befolkninga ikkje har ein politisk kultur som er prega av demokratiske haldningar og verdiar. Resultatet av analysen viste at den irakiske befolkning var nærare "survival" enn "self-expression" på alle indikatorane, og dermed scora dei lågt på demokratiske verdiar. Indikatorane grunnleggjande haldning til demokrati og livskvalitet viser ei negativ utvikling frå 2003 til august 2007. Det er færre som seier at dei meiner at Irak bør ha eit demokratisk styresett i 2007 enn i 2004. Samstundes er det langt fleire som seier at dei har eit dårleg liv i 2007 enn det som var tilfellet i 2004. Det er også langt færre som trur at livet deira vil bli betre om eit år i 2007 enn i 2004. Dette kan tyda på at den politiske kulturen er enda nærare "survival" på "survival"/"self-expression" dimensjonen i 2007 enn i 2004.

Den irakiske befolkninga viser også ein svært låg grad av tillit. Nærare 90% stoler ikkje på andre folk, og tilliten til regjeringa er svært låg og viser ei negativ

utvikling, dette gjeld særleg for den sunniarabiske delen av befolkninga. Eg plasserte dei derfor i "survival" enden av skalaen. Eg plasserte den irakiske befolkninga nærare "self-expression" enn "survival" når det gjeld deltaking i val, men nær "survival" når det kom til anna politisk deltaking. Til slutt såg eg på tradisjonelle vs. postmoderne verdiar. Denne indikatoren synte at den irakiske befolkninga la stor vekt på tradisjonelle verdiar som religion og familieband, og at dei dermed forfeikta "survival" verdiar. Eg argumenterte likevel for at denne indikatoren ikkje er ein god indikator å bruka i arabiske land. Det må ikkje takast for gitt at befolkninga i desse landa vil følgja same utviklinga som vestlege land har gjort. På grunn av samfunnsstruktur og stor vekt på religion, treng ikkje ein moderniseringsprosess føra til ein nedgang i tradisjonelle verdiar, men eg meiner likevel ikkje at dette utelukkar eit demokrati i Irak. Det var problematisk å få eit godt innblikk i kor stor vekt den irakiske befolkninga legg på toleranse, då det ikkje var spørsmål som tok for seg dette i undersøkingane. Inglehart hevdar at haldningar til likestilling er korrelert med toleranse. Derfor brukte eg ikkje berre likestilling for å få eit innblikk i toleransenivået blant den irakiske befolkninga, men og som eit mål på likestilling uavhengig av toleranse, då det kan argumenterast for at vektlegging av likestilling er ein viktig indikator på demokratiske verdiar. Eg fann ut at biletet av toleranse var samansett, men sidan halvparten av befolkninga meinte at kvinner burde følgja meir tradisjonelle roller enn før den amerikanske intervensjonen, meiner eg at dei er nærare "survival" verdiar enn "self-expression".

Eit viktig funn utifrå desse meningsmålingane, er at den politiske kulturen i Irak varierer i stor grad mellom dei ulike religiøse og etniske gruppene. Kurdarane viser verdiar som er mest demokratiske, og på politisk deltaking og tillit plasserte eg dei nærare "self-expression" enn "survival". Sunniarabarane scorar gjennomgåande lågast på alle indikatorane, medan shia- muslimane plasserer seg ein stad midt i mellom kurdarane og sunniarabarane. Utifrå kartlegginga av den politiske kulturen blant befolkninga i Irak, ser det ut til at den fyrste hypotesen min er styrkja. Den irakiske befolkninga scorar lågt på alle indikatorane som målar demokratiske verdiar og haldningar.

Den andre hypotesen min var at dei politisk- kulturelle faktorane som gjer seg gjeldande i den irakiske befolkning har vore ei hindring i demokratiseringsprosessen. Denne hypotesen svara eg på ved å analysa om den politiske kulturen har verka inn på funksjonen av dei demokratiske institusjonane. Resultata indikerte at tillit og livskvalitet har hatt størst innverknad. Den sunniarabiske delen av befolkninga har svært låg tillit til regjeringa. I 2007, seier heile 96% at dei ikkje har tillit til regjeringa til al- Maliki. Sunniarabarane har i stor grad vore på sidelinja i den politiske transisjonsprosessen som har gått føre seg på elitenivå, og det er derfor grunn til å tru at dei ikkje føler at deira preferansar blir tatt omsyn til av styresmaktene. Eg argumenterte og for at dette kunne få følgjer for funksjonen av val, då demokratiske val krev eit minstemål av tillit mellom dei ulike gruppene. Gjennomføring av val når ei gruppe i samfunnet viser så liten grad av tillit til dei politiske institusjonane, kan svekkja heller enn å styrkja demokratiet. Det er eit stort sannsyn for at valresultat ikkje blir respekterte av sunnimuslimane då dei ikkje føler at institusjonane er legitime og representative. Legitimitet er heilt avgjerande i eit demokratisk system, utan det er det lite sannsynleg at dei demokratiske institusjonane vil overleva over lenger tid. Samstundes er tilliten til andre personar og til politiske parti svært låg i den irakiske befolkninga, og eg argumenterte for at dette kan få følgjer for samhandling og organisering for å fremja sine preferansar overfor styresmaktene. Politisk deltaking heng og saman med tillit, og eg hevda at det kan tenkjast at sunniarabarane ikkje ynskjer eit demokratisk system der dei vil koma i mindretal, og derfor ikkje vil legitimera institusjonane med å stemma ved val. Dette svekkjer legitimiteten til institusjonane.

At livskvaliteten til den irakiske befolkninga går i negativ retning, verkar og inn på funksjonen av dei demokratiske institusjonane. Eit demokrati treng som sagt legitimitet frå befolkninga, og eg hevda at når livskvaliteten blir dårlegare under eit regime, svekkjer dette legitimiteten til regimet. Når staten ikkje klarer å dekkja basisbehov, fører det til misnøye med dei politiske institusjonane. Eg meiner at det kan verka som om dårleg livskvalitet har fått den irakiske befolkninga til å få mindre tru på demokrati som styreform, noko nedgangen i talet på dei som meinte at Irak bør

ha eit demokratisk styresett, kan underbyggja. Eg meiner at det verkar som om den politiske kulturen i Irak spelar inn på funksjonen av dei demokratiske institusjonane. Tillit og livskvalitet er dei to indikatorane som eg meiner har mest å seia for at Irak ikkje har blitt eit demokrati. Med nedgangen som har vore i valden i det irakiske samfunnet sidan september 2007, kan det tenkjast at livskvaliteten vil auka, og at legitimiteten til irakiske styresmakter vil bli betre. Men dersom ikkje den politiske eliten klarer å få framgang i den politiske prosessen, samstundes som tilgangen på basisvarer blir betre, er det lite truleg at befolkninga vil støtta opp om dei demokratiske institusjonane.

Tidsseriane som viser grunnleggjande haldningar til demokrati og livskvalitet, viste som sagt ein negativ trend. Eg argumenterte for at dette kunne tyda på at etter ein militær intervensjon er det viktig at den okkuperande makta klarer å fylla maktvakuemet som oppstår etter intervensjon i løpet av kort tid og på ein måte som er tilfredsstillande for heile befolkninga. Sidan dette ikkje var tilfellet i Irak, kan det verka som om den irakiske befolkninga har fått mindre tru på demokrati som styreform. Demokratiske haldningar i den irakiske befolkninga er dårlegare i 2007 enn det som var tilfellet rett etter intervensjonen. Dette er særleg tilfellet for generelle haldningar til demokrati og for tilliten til regjeringa.

5.2 Metodologiske utfordringar

Utifrå gjennomgangen ovanfor, kan det sjå ut til at den politiske kulturen i den irakiske befolkninga har vore eit hinder for at eit demokrati har fått veksa fram i Irak. At politisk kultur er ein føresetnad for demokrati, ser dermed ut til å vera styrka. Det skal likevel seiast at eg berre har sett på ei årsak som kan forklara at demokratiseringsprosessen har vore vanskeleg. Som nemnt innleiingsvis og i kapittel 3, har det blitt hevda at USA gjorde ei rekkje ”feil” tidleg i okkupasjonen som nok har fått konsekvensar for transisjonsprosessen til demokrati. Samstundes er Irak eit land der dei sosio- økonomiske faktorar ikkje er gunstige når eit land skal gå

igjennom ein demokratiseringsprosess. Sjølv om det kan vera andre faktorar, enn dei eg har vore inne på, som kan ha medverka til at Irak ikkje har utvikla seg til eit demokrati, meiner eg at denne studien kan vera med å gi eit viktig innblikk i kvifor demokratiseringsprosessen har vore vanskeleg i Irak.

Det er også viktig å peika på at meningsmålingar som er utført i konfliktområde, noko som er tilfellet for desse meningsmålingane, kan gi eit noko skeivt bilete av røynda. Dersom dei mest konfliktfylte områda blir systematisk nedprioritert, kan dette svekkje representativiteten til målingane. Eg meiner likevel at det er ein styrke at eg bruker eit så breitt spekter av meningsmålingar, og at dette gir eit auka sannsyn for at dei til saman vil gi eit godt bilete av den politiske kulturen i Irak. Eg gir likevel ikkje eit uttømmmande bilete av den politiske kulturen i Irak utifrå desse spørsmåla, indikatoren toleranse var det til dømes problematisk å finna spørsmål til. Denne undersøkinga gir likevel eit grunnlag for å seia noko om dei generelle tendensane i den politiske kulturen blant befolkninga i Irak.

5.3 Kva kan ein lære frå denne studien om forholdet mellom politisk kultur og demokratisering?

Denne studien seier fyrst og fremst noko om samanhengen mellom politisk kultur og demokratisering i Irak. I innleiingskapittelet sa eg at det var eit mål å trekkja slutningar som og kunne vera gjeldande for andre land i den arabiske verda. Det er ikkje lett å trekkja allmennegyldige slutningar utifrå ein casestudie. Men kunnskap om korleis forholdet mellom kultur og demokratisering er i Irak, kan gi auka kunnskap om denne samanhengen i andre arabiske land. Alle arabiske land har som sagt autoritære styresett, dei deler ein del av den same kulturen og historia. Samstundes har fleire av landa, slik som Irak, ei befolkning som er sett saman av ein stor majoritet og fleire minoritetar. Sjølv om Irak si historie dei siste 30 åra har vore svært prega av dei to krigane og sanksjonane som oppstod etter den fyrste golfkrigen, kan det tenkjast at den politiske kulturen i andre arabiske land vil ha nokon av dei

same trekka som i Irak. På grunn av konteksten eg analyserer i, er det likevel ikkje mogeleg å trekkja nokon slutningar til andre land. Vidare forskning på korleis forholda faktisk er i dei andre arabiske landa, er derfor naudsynt.

5.4 Vidare forskning

Utgangspunktet mitt for å sjå på forholdet mellom politisk kultur og demokratisering, var at Midtausten var den einaste regionen som har vore heilt fråverande i den siste demokratiseringsbølga. Dette har fått forskarar som Huntington og Fukuyama til å seia at den arabiske befolkninga har ein politisk kultur som ikkje kan sameinast med eit demokrati. Sidan data frå arabiske land ikkje er lett tilgjengelege, har forholdet mellom politisk kultur og demokrati ikkje blitt studert i stor grad. Og ein har derfor manglande kunnskap om korleis den politiske kulturen i desse landa faktisk er. Ein viktig agenda for vidare forskning vil derfor vera å sjå på politisk kultur i andre land i regionen. Ein auka kunnskap om korleis forholda i denne regionen faktisk er, er naudsynt.

Eg begynte med å seia at ein av grunnane til at eg ville studera dette, var at Midtausten har fått mindre merksemd innanfor statsvitskapen enn andre regionar når det gjeld demokratisering. Eit viktig fokus er derfor å få denne regionen inn i fagfeltet og sjå på kvifor demokratisering viser seg å vera spesielt vanskeleg i Midtausten. Mangel på demokratisering gjer det viktig å studera nettopp denne regionen. Kva er grunnane til at ingen arabiske land blir rekna som demokratiske? Har det å gjera med at føresetnadane for demokratisering er spesielt dårlege her? Dette kan jo også seiast å vera tilfelle for ei rekkje land i Afrika, likevel har det mot alle odds utvikla seg demokrati i til dømes Mali. Eit anna interessant spørsmål er: Kvifor er dei autoritære regima i arabiske land så stabile og varige?

Vidare forskning på demokratisering ved militær intervensjon er også naudsynt. Skaper slike intervensjonar varige demokrati, eller er det kaos og uro som pregar intervenerte statar i lang tid etter at intervensjonen og okkupasjonen er avslutta? Det blir stort sett gjort kvantitative studiar av forholdet mellom militær intervensjon og demokratisering, men som eg peika på, er det vanskeleg å seia noko allmenngyldig

utifrå samanlikningar av vidt ulike intervensjonar. Kvalitative studiar av forholdet mellom militær intervensjon og demokratisering kan kanskje gi oss betre innsikt i dei mekanismane som gjer seg gjeldande etter ein slik intervensjon, og større forståing av dei mekanismane som er avgjerande for om intervensjonen lykkast eller ikkje i å fremja demokratisering.

Litteraturliste

Abdullah, Thabit, A.J. (2006) *Dictatorship, Imperialism & Chaos: Iraq since 1989*. London & New York: Zed Books Ltd.

Aftenposten (2007) "Volden i Irak kraftig ned". 21. november 2007

Andersen, Svein S. (2005) *Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Arab Human Development Report (2002) "Creating opportunities for Future Generations", [online], - URL: <http://www.palestineremembered.com/download/UNDP/EnglishVersion/Ar-Human-Dev-2002.pdf> (lasta ned 30. august 2007)

Barakat, Halim (1993) *The Arab World: Society, Culture and State*. Berkley og Los Angeles: University of California Press

Basham, Patrick (2004) "Can Iraq Be Democratic?", *Policy Amalysis*. No.505, ss.1-28

Beetham, David, Kevin Boyle (1995) *Introducing Democracy: 80 Questions and Answers*. Cambridge Paris: Polity Press Unesco

Borooah, Vani K., Martin Paldam (2007) "Why is the World short of democracy? A cross-country analysis of the barriers to representative government". *European Journal of Political Economy*, 23, ss. 582-604

Brumberg, David (2005) "Islam Is Not the Solution (or the Problem)". *The Washington Quarterly*, Vol. 29(1), ss.97-116

Bush, George W. (januar 2004) State of the Union Address. [online], - URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/01/20040120-7.html> (lasta ned 15. mars 2007)

Case, William (2002) *Politics in SouthEast Asia. Democracy or less*. Surrey: Curzon Press

Dagbladet (2007) "Kvinnedrap i Guds navn ryster Basra". [online], - URL: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2007/12/09/520672.html> (lasta ned 9. desember 2007)

Dagbladet (2008a) "Hans våpenhvile er snart over" [online], - URL: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2008/01/20/524405.html> (lasta ned 20.januar 2008)

Dagbladet (2008b) "Fire gode grunner til fred i Irak". [online], - URL: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2008/01/17/524150.html> (lasta ned 20. januar 2008)

Dahl, Robert (1971) *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven og London: Yale University Press

-
- Diamond, Larry (1994) "Introduction: Political culture and democracy", i Diamond, Larry(red.), *Political culture and democracy in developing countries*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc., ss. 1-27
- Diamond, Larry (2004) "What went wrong in Iraq" *Foreign Affairs* Vol. 83(5): ss. 34-56
- Diamond, Larry (2006) *Squandered Victory: The American occupation and the Bungled Effort to bring Democracy to Iraq*. New York: Times Books
- Dodge, Toby (2005) *Iraq's Future: the Aftermath of Regime Change*. London: International Institute for Strategic Studies
- Esposito, John L. (1998) *Islam and Politics*. New York: Syracuse University Press
- Feldman, Noah (2004) *What we owe Iraq: War and the ethics of nation building*. Princeton, N.J: Princeton University Press
- Fielding, Nigel G., Jane L. Fielding (2000) "Resistance and Adaptation to Criminal Identity: Using Secondary Analysis to Evaluate Classic Studies of Crime and Deviance", *Sociology*, Vol. 34(4), ss.671-689
- Freedom House (2007a) "Grad av fridom i Irak". [online], URL: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2007&country=7197>, (lasta ned 4.desember 2007)
- Freedom House (2007b) "How does Freedom in the World measure Freedom?". [online], - URL: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=277>, (lasta ned 26. august 2007)
- Fukuyama, Francis (1992) *The end of history and the last man*. New York: Free Press
- Garcia- Rivero, Carlos, Hennie, Kotzé (2007) "Electoral Support for Islamic Parties in the Middle East and North Africa". *Party Politics*, Vol. 13(5), ss.611-636
- Geddes, Barbara (1999) "What we know about democratization after twenty years?", *Annual Review of Political Science*, Vol.2, ss. 115-144
- Gerring, John (2004) "What Is a Case Study and What Is It Good for?", *American Political Science Review*, Vol. 98(2), ss. 341-354
- Gleditsch, Nils Petter, Lene Siljeholm Christiansen, Håvard Hegre (2004) "Democratic Jihad? Military Intervention and democracy". Foredrag presentert på Workshop "Resources, Governance Structures, and Civil War", Uppsala Sverige, 13-18 April
- Godges, John (2007) "Afghanistan on the Edge: A World at Risk of Winning the Urban Battle, Losing the Rural War, Abandoning the Regional Solution" *Rand Review*, Vol. 31(2), ss. 14-21
- Grugel, Jean (2002) *Democratization: A critical introduction*. New York, N.Y.: Palgrave

The Guardian (2001) "The West has Won: Radical Islam Can't Beat Democracy and Capitalism". [online], - URL: <http://www.guardian.co.uk/afghanistan/story/0,,567334,00.html>, (lasta ned 25. november 2007)

Hadenius, Axel (1992) *Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University Press

Haynes, Jeff (2001) *Democracy in the Developing World: Africa, Asia, Latin America and the Middle East*. Cambridge: Polity Press

Hellevik, Ottar (2002) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, Oslo: Universitetsforlaget

Hermann, Margaret G., Charles W. Kegley (2001) "Democratization and Intervention: Is There a Danger Zone in the Democratic Peace? *Journal of Peace Research*, Vol. 38(2), ss.237-245

Hippler, Jochen (2005) "Nation- building by Occupation? – The Case of Iraq", i Hippler, Jochen(red.), *Nation- building: A key Concept for Peaceful Conflict Transformation?*. London: Pluto Press

Huntington, Samuel P. (1991) *The third Wave of democratization*. Norman & London: University of Oklahoma Press

Huntington, Samuel P. (1993) "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs. An American Quarterly Review* 72(3), ss. 22-49

Huntington, Samuel P. (1996) *The Clash of civilizations and the Remaking of world order*. New York: Simon & Schuster

Inglehart, Ronald (2000a) "Culture and Democracy", i Harrison, Lawrence E. og Samuel P. Huntington(red.), *Culture Matters: How Values Shape Human Progress*. New York, NY: Basic Books, ss. 80-97

Inglehart, Ronald (2000b) "Globalization and Postmodern Values", *The Washington Quaterly*, Vol. 23(1), ss.215-228

Inglehart, Ronald, Christian, Welzel (2003) "Political Culture and Democracy: Analyzing Cross- Level Linkages", *Comparative Politics*, Vol. 36(1), ss.61-79

Inglehart, Ronald (2003) "How Solid is Mass Support for Democracy – And How Can We Measure It?", *PS: Political Science and Politics*, ss. 51-57

Inglehart, Ronald, Pippa Norris (2003) "Islamic Culture and Democracy: Testing the Clash of Civilizations Thesis" i Inglehart, Ronald(red.), *Human Values and Social Change: Findings from the Value Surveys*. Leiden: Brill, ss. 5-33

Inglehart, Ronald, Pippa Norris, Christian Welzel (2003) "Gender Equality and Democracy" i Inglehart, Ronald(red.), *Human Values and Social Change: Findings from the Value Surveys*. Leiden: Brill ss.91-115

International Crisis Group (2006) *The Next Iraqi War? Sectarianism and Civil Conflict*. Middle East Report, Nr.52

Iraq Body Count (2007) "Civilian deaths from violence in 2007". [online], - URL: <http://www.iraqbodycount.org/analysis/numbers/2007/> (lasta ned 15. januar 2008)

International Monetary Fund (2007) "Country- Report", No. 07/115. [online], - URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07115.pdf> (lasta ned 30. oktober 2007)

Karatnycky, Adrian (2002) "Muslim Countries and the Democracy Gap". *Journal of Democracy*, Vol. 13(1), ss.99-112

Kastellec, Jonathan P., Eduardo L. Leoni (2007) "Using Graphs Instead of Tables in Political Science", *Perspectives on Politics*, Vol. 5(4), ss. 755-771

King, Gary, Robert O. Keohane, Sidney Verba (1994) *Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton og Chichester: Princeton University Press

Kjeldstadli, Knut (1999) *Fortida er ikke hva den engang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget

Lipset, Seymour Martin (1959) *Political Man: The Social Bases of Politics*. New York Doubleday & Comoany

The New York Times (2003) "THE STRUGGLE FOR IRAQ: TRADITIONS; Iraqi Family Ties Complicate American Efforts for Change". [online], - URL: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9800E7DA103DF93BA1575AC0A9659C8B63> (lasta ned 30. august 2007)

The New York Times (2004) "THE CONFLICT IN IRAQ: ROAD TO WAR; The Stratgy to Secure Iraq Did Not Foresee a 2nd War". [online], - URL: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9B07E2DD133AF93AA25753C1A9629C8B63> (lasta ned 25. august 2007).

The New York Times (2005a) "Voting Yes to Chaos". [online], - URL: <http://www.nytimes.com/2005/10/18/opinion/18mukhlis.html> (lasta ned 25. oktober 2007)

The New York Times (2005b) "Agreeing to Disagree in Iraq". [online], - URL: <http://www.nytimes.com/2005/08/30/opinion/30feldman.html> (lasta ned 25. oktober 2005)

The New York Times (2005c) "Turnout in the Iraqi Election is Reported at 70 Percent". [online], - URL: <http://www.nytimes.com/2005/12/22/international/middleeast/22iraq.html> (lasta ned 25. oktober 2007)

The New York Times (2006) "Votes Counted. Deals Made. Chaos Wins.". [online], - URL: <http://www.nytimes.com/2006/04/30/weekinreview/30filkins.html> (lasta ned 30. oktober 2007)

The New York Times (2007a) "Bush Adds Tropps in Bid to Secure Iraq". [online], - URL: <http://www.nytimes.com/2007/01/11/world/middleeast/11prexy.html?th&emc=th> (lasta ned 30. oktober 2007)

The New York Times (2007b) "Shiite Cleric Has Six Quit Cabinet in Iraq Shake-Up". [online], - URL: <http://www.nytimes.com/2007/04/17/world/middleeast/17iraq.html> (lasta ned 30. oktober 2007)

The New York Times (2007c) "Pentagon Says Services in Iraq Are Stagnant". [online], - URL: <http://www.nytimes.com/2007/12/19/washington/19military.html> (lasta ned 20. desember 2007)

O'Hanlon, Michael E., Campbel, Jason H. (2007) "*Iraq Index: Tracking Variables of Reconstruction & Security in Post- Saddam Iraq*". The Brooking Institute, [online], - URL: <http://www.brookings.edu/fp/saban/iraq/index.pdf> (lasta ned 30. november 2007)

O'Donnell, Guillermo, Philippe, C. Schmitter (1986) *Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. Baltimore og London: The John Hopkins Univesity Press

Ottaway, Marina (2005) "Iraq: Without Consensus, Democracy Is Not the Answer", *Carnegie Endowment for International Peace Policy Brief*, No.35. [online]- URL: <http://www.carnegieendowment.org/files/PB36.ottaway.FINAL.pdf> (lasta ned 25. oktober 2007)

Papagianni, Katia (2007) "State Building and Transitional Politics in Iraq: The Perils of a Top- down Transition". *International Studies Perspectives*, Vol. 8(3), ss.253-271

Pecency, Mark (1999) "Forcing Them To Be Free". *Political Research Quaterly*, Vol. 52(3), ss. 549-582

Przeworski, Adam (1991) *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press

Przeworski, Adam (2003) "Why Do Political Parties Obey Results of Elections?", i Maravall, José Maria, Adam Przeworski(red.), *Democracy and the Rule of Law*. New York: Cambridge University Press, ss. 114-144

Putnam, Robert. D (1993) "*Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*". Princeton: Princeton University Press

Schumpeter, Joseph A. (1994) *Capitalism, socialism and democracy*. London: Routledge

Svensson, Palle (1997) "Demokrati", i Østerud, Øyvind, Kjell Goldmann og Morgens N. Pedersen(red.), *Statsvitenskaplig leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget, ss.39-41

Sørensen, Georg (1993) *Democracy and Democratization: Process and Prospects in a Changing World*. Boulder, CO: Westview Press

Talibi, Mohamed (2003) "A record of failure", i Diamond, Larry, Marc Plattern og Daniel Brumberg(red.), *Islam and Democracy in the Middle East*. Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press, ss. 3-12

Tessler, Mark (2003) "Do Islamic orientations influence attitudes toward democracy in the Arab World? Evidence from Egypt, Jordan, Morocco, and Algeria", i Inglehart,

Ronald(red.), *Islam, Gender, Culture and Democracy: Findings from the World Value Survey and the European Value Survey*. Canada: de Sitter Publications, ss. 6-26

Tripp, Charles (2002) *A History of Iraq*. Cambridge: Cambridge University Press

Törnquist, Olle (1999) *Politics and Development: A critical Intruduction*. London: Sage Publications Ltd.

The Washington Post (2003) "Anger Control in Baghdad". [online], - URL: <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A2667-2003Sep25?language=printer> (lasta ned 10. januar 2008).

The Washington Post (2006) "Bombings Shatters Mosque in Iraq". [online], - URL: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/02/22/AR2006022200454.html> (lasta ned 25. oktober 2007)

Waterbury, John (1994) "Democracy without Democrats?: the potential for political liberalization in the Middle East", i Salamé, Ghassan(red.), *Democracy without Democrats: The Renewal of Politics in the Muslim World*. New York: I.B. Tauris Publishers

Wintrobe, Ronald (2001) "How to understand, and deal with dictatorship: an economist's view". *Economics of Governance*, Vol. 2(1), ss. 35-38

Yin, Robert K. (2003) *Case Study Research. Deseign and Methods*. London: Sage Publications , Inc

Zakaria, Fareed (2003) *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad*. New York, NY: W.W. Norton

Østerud, Øyvind (2003) *Statsvitenskap: Innføring i politisk analyse*. Oslo: Universitetsforlaget

Aasheim, Eline H. (2005) "Irak, mot demokratisering?", *Norsk statsvitenskaplig tidsskrift* 21(4): ss. 362-392

Meiningsmålinger

Gallup (september 2003) "Could Longing for "Traditional" Curtail Women's Right in Iraq". [online], - URL: <http://www.gallup.com/poll/9361/Could-Longing-Tradition-Curtail-Womens-Rights-Iraq.aspx> (lasta ned 18. oktober 2007)

Metode Gallup (2003) [online], - URL: <http://www.gallup.com/poll/101893/How-Gallup-Poll-Baghdad-conducted.aspx> (lasta ned 18. oktober 2007)

Oxford International Research (september 2003) "National Survey of Iraq" [online], - URL: www.oxfordresearch.com/7.html (lasta ned 18. oktober 2007)

Gallup (juli 2004a) "Gallup poll of Iraq: Specific Freedom for Women in the New Iraq". [online], - URL: <http://www.gallup.com/poll/12412/Gallup-Poll-Iraq-Specific-Freedoms-Women-New-Iraq.aspx> (lasta ned 18. oktober 2007)

Gallup (juli 2004b) "Gallup poll of Iraq: What Prospect for Womens Right?" [online], - URL: <http://www.gallup.com/poll/12409/Gallup-Poll-Iraq-What-Prospect-Womens-Rights.aspx> (lasta ned 18. oktober 2007)

Metode Gallup (2004a og b) [online], - URL: <http://www.gallup.com/poll/9361/Could-Longing-Tradition-Curtail-Womens-Rights-Iraq.aspx>

Oxford Research International (feb.2004) "National Survey of Iraq February 2004". [online], - URL: http://news.bbc.co.uk/nol/shared/bsp/hi/pdfs/15_03_04_iraqsurvey.pdf (lasta ned 18. oktober 2007)

Metode, Oxford Research International (2004) [online], - URL: <http://abcnews.go.com/International/Story?id=79272&page=4>

COSIT og FAFO (januar 2005) "Polling Iraqi Public Opinions: Regarding important Social and Economics Issues with Relevance for Elections ", Tøyen: FAFO Institute for Applied International Studies

International Republican Institute (juli 2005) "Survey of Iraqi Public Opinion" [online], - URL: <http://www.iri.org/mena/iraq2.asp> (lasta ned 18. oktober 2007) (metode på same nettadresse)

Oxford Research International (nov. 2005) "National Survey of Iraq November 2005". [online],-URL: <http://www.oxfordresearch.com/resources/Iraq+Nov+2005+Results+Frequency+Tables.PDF> (lasta ned 18. oktober 2007)

Metode, Oxford Research International (2005) [online], - URL: <http://abcnews.go.com/images/Politics/1000MethodologyNote.pdf>

International Republican Institute (november 2005) "Survey of Iraq Public Opinion" [online], - URL: <http://www.iri.org/mena/iraq.asp> (lasta ned 18. oktober 2007) (metode på same nettadresse)

D3 System, KA Research (sep.2006) "The Iraq Public on the US Precence and the Future of Iraq". [online], - URL: http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/sep06/Iraq_Sep06_quaire.pdf (lasta ned 18. oktober 2007) (metode på same nettadresse)

D3 Systems (feb. 2007) "Iraq Poll 2007". [online], - URL: http://news.bbc.co.uk/1/shared/bsp/hi/pdfs/19_03_07_iraqpollnew.pdf (lasta ned 18. oktober 2007) (metode på same nettadresse)

D3 Systems, KA Research (aug. 2007) "Iraq poll September 2007". [online], - URL: http://news.bbc.co.uk/1/shared/bsp/hi/pdfs/10_09_07_iraqpollaug2007_full.pdf (lasta ned 18. oktober 2007)

Metode, D3 Systems, KA Research (2007) [online], - URL: <http://abcnews.go.com/US/Story?id=3571535&page=1>
